

GEÇMİŞTEN GELECEĞE

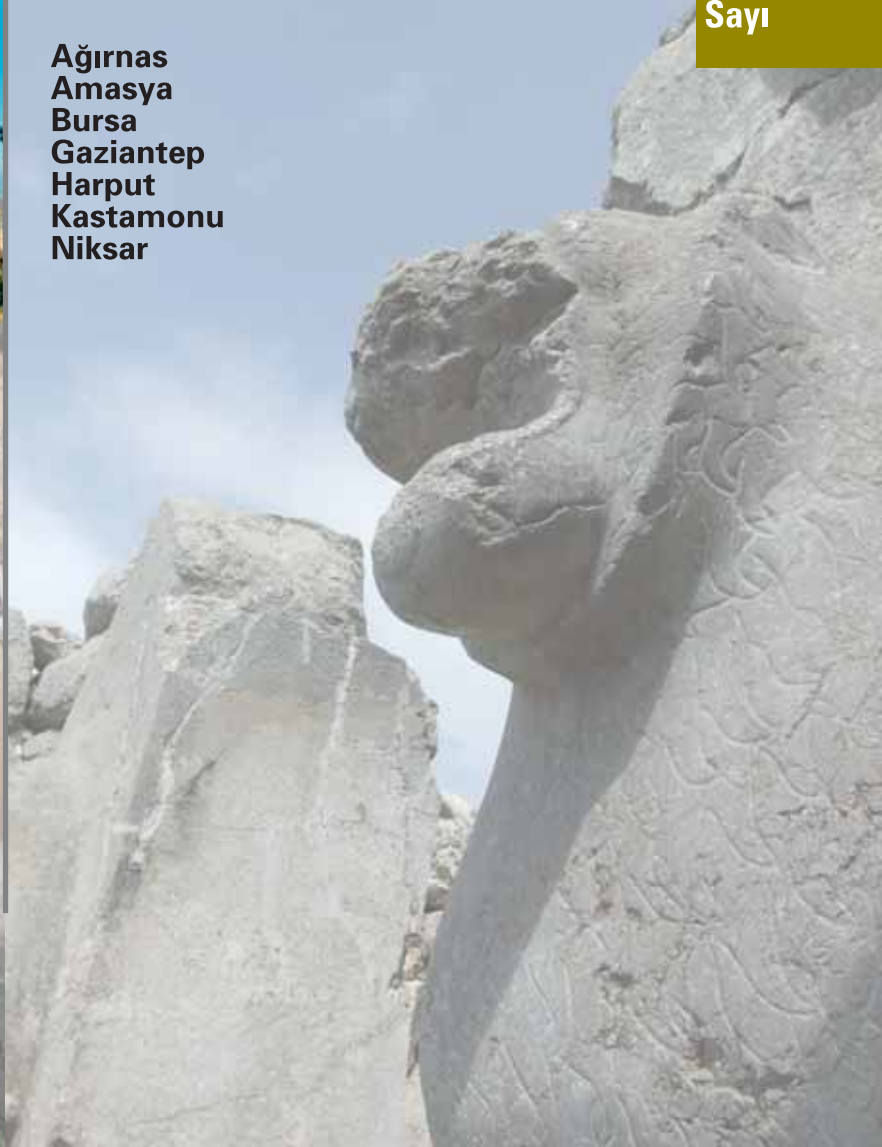
yerel kimlik

Çorum
Semineri



14.
Sayı

Ağırnas
Amasya
Bursa
Gaziantep
Harpur
Kastamonu
Niksar



Tarihi Kentler Birliği adına

İmtiyaz sahibi: Mehmet Özhaseki (Başkan)

Yazı işleri müdürü: Handan Dedeşayır

Yayın yönetmeni: Hasan Özgen

Yayın kurulu: Oktay İkinci, Mithat Kırayoğlu, Hasan Özgen,
Avniye Tansuğ, Handan Dedeşayır

Görsel yönetmen: Ali Akdamar

Web editörü: Avniye Tansuğ

Fotoğraflar: ANAR Arşivi, Şirin Singin Yılmaz, Yonca Moralı,
Burcu Yazlar

Yönetim yeri: Tarihi Kentler Birliği Merkez Bürosu
Şerifler Yalısı, Emirgan Mektebi Sok. No:7
Emirgan Sarıyer İstanbul
Telefon: 0212 323 31 32
Faks: 0212 277 41 64
info@tarikhkentlerbirlięi.org
www.tarikhkentlerbirlięi.org

İletişim: ÇEKÜL Vakfı-Çevre ve Kültür Değerlerini
Koruma ve Tanıtma Vakfı, Tarihi Kentler Birliği
Bürosu
Ekrem Tur Sokak No: 8 34435
Beyoğlu-İstanbul
Telefon/Faks: 0212 249 64 64
E-posta: tarikhkentler@cekulvakfi.org.tr
www.cekulvakfi.org.tr

Basıldığı yer: Mart Matbaa Sanatları Tic. ve San.Ltd.Şti.
Mart Plaza Merkez Mah. Ceylan S. No:24
Nurtepe, Kağıthane İstanbul

Yer ve tarih: İstanbul Mmayıs 2008

1308-254X

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ

Gözümüz Ufukta İlerliyoruz

Mehmet ÖZHASEKİ

2

YAYIN YÖNETMENİNDEN

Sözümüzü de Korumalı

Hasan ÖZGEN

3

TKB ÇORUM SEMİNERİ

Çorum Semineri Programı

Beş Bin Yıllık Hattuşa TKB'yi Misafir Etti

Kültürel Mirasın Korunmasında Yerel Yönetimlerle Eğitim Kurumları Arasındaki

İşbirliğinin Önemi - Konuşmalar

Çorum Semineri Katılımcılarından İzlenimler

Çorum Halkı Çorum'u Anlatıyor

4

4

10

14

18

KALELİ KENTLER

Kaleler ve Şehir Surları

Necdet SAKAOğLU

Bursa'nın Kalesi de Varmış

Aziz ELBAS

Tarihin Derinliklerinden Bugüne: Gaziantep Kalesi

Zafer OKUDUCU

Bin Yılların Tanığı Harput Kalesi

Mustafa BALABAN

Niksar da Dünya Kaleli Kentler Birliği Üyesi

Ali AKDAMAR

22

26

30

32

38

GÖRÜŞLER/YORUMLAR

Kültür Varlıklarına Yönelik Suç ve Cezalar Üzerine Bir Değerlendirme

Cevat GERAY, Bülent DURU

42

Planlama Sistemi İçinde Kendine Yer Bulmaya Çalışan Kavram: Alan Yönetimi

Zekai GÖRGÜLÜ, Elif ÖRNEK ÖZDEN

48

Kentlerin Geleceğinin Kurgulanmasında Stratejik Planlama ve "Yol Haritası"nın Önemi

A. Faruk GÖKSU

52

Endülüs İzlenimleri-II Cordoba

Avniye TANSUğ

56

HABERLER

58

TKB ÜYE LİSTESİ

60

Gözümüz Ufukta İlerliyoruz

Değerli Dostlar,

Zaman zaman kendimi tekrar etmeyi göze alarak, bir konuyu sürekli vurgulama ihtiyacı duyuyorum. Tarihi Kentler Birliği olarak, gerçekten de çok doğru bir vizyon doğrultusunda, çok doğru bir hedefe doğru, sağlam adımlarla yol alıyoruz. Her yeni gelişme, beni bu gerçeği dile getirmeye yöneltiyor. Bugünlerde gerçekleştirdiğimiz 2008 yılının ilk buluşmasında, Tarihi Kentler Birliği'nin, Türkiye Cumhuriyeti'nin en üst kademesinden gördüğü teveccüh, beni doğruluyor. Sayın Cumhurbaşkanımız Bursa Buluşmamızın Onur Konuğu olarak aramızda.

Bugüne kadar gerçekleştirdiklerimizi, bundan sonra ulaşmayı hedeflediğimiz güzellikleri ve bu yolda ilerlerken karşılaştığımız sorunları Devletimizin Başılı paylaşma olanağı bulmak, önce ülkemizin ve sonra da birliğimizin geleceği açısından çok değerli bir fırsat olacaktır.

Geçmişten Geleceğe Yerel Kimlik dergisi bundan sonra her sayısında çalışmalarımızın odak noktasında yer alan önemli bir konuyu ele alacak. Bu sayımızın konu başlığı "Kaleli Kentler". Tarihi kentlerimizdeki çalışmalarımıza mahallelerden başladık, giderek kentin ekonomik yaşamının merkezi olan çarşılarla uzandık. Bu yıldan itibaren de, kentlerimizin kuruluş tarihinde odak noktasını oluşturan, yerleştikleri doruklarda yükselen görkemli silüetleriyle kente damgasını vuran kaleleri ele almaya başlıyoruz. Böylelikle, kentlerimizin tarihi kimliğine, mahalle-çarşı-kale ilişkisi içinde bütünlük kazandırmayı amaçlıyoruz.

Mayıs ayının önemli etkinlikleri arasında, Bursa Buluşması'nın ardından Suriye'ye yapacağımız gezi de yer alıyor. Güneydoğu illerimizin tarihi mirasıyla organik bir bütünlük gösteren, bizim de bir parçası olduğumuz Mezopotamya coğrafyasının aşınası olduğumuz zenginliklerini barındıran ve Osmanlı mirasımızın değerli örneklerinin izlerini taşıyan bu topraklardan çıkaracağımız önemli dersler olduğuna inanıyorum. Ortak bir geçmişini paylaştığımız bu değerli komşumuzla, kültürel ve tarihi mirasımızın geleceğe aktarılması konusunda yapacağımız bilgi, görgü ve

deneyim alış veriş, hiç kuşkusuz, iki taraf için de uzun soluklu yararlar sağlayacaktır. Tarihi kentlerimizin kimliklerini yeniden yapılandırmak için uğraş veren yerel yöneticilerimizin çalışmalarını, daha geniş bir perspektif ve büyüklük içinde görmelerini sağlayacaktır. Bu gezi, kültürel mirasımızla ilgili ufukumuzu açacak, sahip olduğumuz değerlerin açılımlarını daha iyi görmemize yardımcı olacak, hatta bizleri, sorumluluklarımızı, sınırlarımızı aşan bir boyutta değerlendirmeye yöneltcektir. Bu amaçlarımızın gerçekleşmesi için, değerli birikimleriyle Suriye'de bizlere yol göstericilik yapacak olan uzmanlar da aramızda olacak; ayrıca ziyaret edeceğimiz kentlerin yerel yöneticileri de deneyimlerini bizlere

paylaşacaklardır. Geziden alacağımız derslerin, çalışmalarımıza verimli açılımlar kazandırmasını diliyorum.

Bir haberimiz de, Tarihi ve Kültürel Mirası Koruma Proje ve Uygulamalarını Özendirme Yarışması ile ilgili. Bugüne kadar 25 projenin başvurduğu Tarihi Kentler Birliği'nin 2008 Koruma Ödülleri Yarışması'na katılımlar sürüyor. Şu sıralarda ön incelemesi yapılan proje ve uygulamalar, Bursa Buluşması'nın ardından, TKB Danışma Kurulu tarafından değerlendirilerek, gerekçeli öneriler TKB Encümeni'ne sunulacak. Büyük olasılıkla Temmuz ayında yapılacak Bitlis Semineri sırasında ödül alan proje ve uygulamalar açıklanacak.

Bu arada, Birliğimizin etkin üyelerinden Ağırnas Belediyesi'nin her yıl, büyük mimar Sinan'ın ölüm yıldönümü olan 9 Nisan'da düzenlediği "Mimar Sinan Günleri"ne değinmeden geçemeyeceğim. Geçtiğimiz günlerde de, Ağırnas Belediye Başkanı Mehmet Osmanbaşoğlu'nun çabaları ve ÇEKÜL Vakfı'nın destekleriyle düzenlenen anma günü, birbirinden güzel etkinliklerle ve çok sayıda davetlinin katılımıyla gerçekleşti. Tarihi Kentler Birliği ve Kayseri Belediyesi Başkanlıkları adına katıldığım etkinlikte, "Sinan Eserleri Fotoğraf Yarışması" sergisi ve "Sinan'dan Bugüne Kamu Mimarlığı: Devlet ve Uygarlık" konulu afiş yarışması sergisi de yer aldı. Bu başarılı organizasyondan dolayı, üyemiz Ağırnas Belediyesini kutluyorum.

Ancak benim yeni teklifim var. Mimar Sinan gibi bir ustayı sadece Ağırnas'da hapsetmeyelim. O elbette Ağırnas'ın çocuğu, ama tüm dünyaya mal olmuş bir değer. Kutlamalara Ağırnas'tan başlayalım, Kayseri'de, İstanbul'da devam edelim. Eser bıraktığı her ülkeden Belediye Başkanını davet edelim. Adına sempozyumlar düzenleyelim. Mimarlar Odası Genel Merkezi önemli bir toplantısını eğer uygun görürse Kayseri'de yapsın, biz ev sahipliği yapalım. Daha kalıcı, daha bilimsel, daha verimli toplantılar için bir başlangıç olsun.

Bir sonraki sayımızda da, daha nice kıvanç verici haberi ve yepyeni etkinlikleri tüm Tarihi Kentler Birliği topluluğu ile paylaşabilmek umuduyla, güzel günler diliyorum.

Mehmet Özhasseki

Kayseri Büyükşehir Belediye Başkanı

Tarihi Kentler Birliği Başkanı

Merhaba,

UNESCO'nun öncülük yaparak toplumların gündemine taşıdığı "somut-maddi olmayan kültür varlıkları", koruma çabalarında giderek artan bir önem kazanıyor. Doğrusu özellikle büyük kentlerde giderek incelen kuşaklar arasındaki kültür bağının yeniden güçlenecek olması sevindirici. Televizyonla büyümüş kuşaklar öz kültürümüze ait pek çok bilgi ve söylemden uzak büyüyor. Bu kuşaklara "masalcı nine" yerine, "Yüzüklerin Efendisi" ya da Harry Potter dizileri gibi kitlesel ürünler

YAYIN YÖNETMENİNDEN

Sözümüzü de Korumalı

sunuyoruz... Kendi özümüz kadar, kendi sözümüzden de uzaklaşma bu.

Söylencelerde Cevabını Bulan Sorular

Çocukluğumda iki şeyi çok merak etmişimdir. Birincisi, dağların ardında ne var? İkincisi, karanlığın içinde ne var? Sonradan anladım ki, bu iki sorunun yanıtı da ortak ve binlerce yıldır söylenegelmiş. Elbette her toplum ve yöre, bu yanıtları kendi ihtiyaçları için yeniden düzenlemiş, söylemiş. İşte bu söyleyişe genel olarak masal-söylence-mitos gibi isimler veriyoruz ki bunlar da somut olmayan kültürel mirasın önemli bir girdisi. Söylenceler beni oldukça etkilemiş olmalı. Çünkü pek çok belgesel çalışmamda onlara başvurmuşum, sözü onlara bırakmışım.

Bursa'da bir Ulu Dağ

Bu anlamda küçük bir "söylence" gezisine ne dersiniz? Dile düşen Bursa'nın kuruluş söylencesinden bir kesit şöyle:

"Rivayet olunur ki: Bir zamanlar, her Süleymandan içeri bir Hazreti Süleyman varmış. Hz. Süleyman bir gün sağ yanına sağ vezirini, sol yanına sol vezirini alır, havalanır göklere, dünyayı seyretmiş."

Süleyman ki, alında peygamberlik işi yanar, başında hükümdarlık tacı parlamış. Yaratan ona, "Süleyman mühür" derler, tılsımlı bir mühür ihсан etmiş. Bu yüzden dağa taşta hükmeder, kurda kuşa sözü geçermiş. O geçtikçe dağlar eğilir, yollar erirmiş.."

Hazreti Süleyman az gider uz gider, bir göz açincaya kadar gelir, dağların dağı Uludağ'ın tecişine iner... Bakarsın ki ne baksın! Bu dağın bir kanadı renk, bir kanadı su, bir kanadı ışık... Hz. Süleyman, "Yaratan neler yaratıyor" der ve parmağı ağzında kalır. Neden sonra kendine gelip döner vezirine: A benim vezirim, sen çok gezdin, çok gördün: İmdi dünya gözüyle bakınca bu yerleri nasıl görürsün?" diye sorar.

Vezir ağır dilden cevap verir: "Ey benim sultanım efendim, Yaratan her güzelliği buraya vermiş vermesine ama, bunları görüp duyacak, derleyip koklayacak insanı olmadıktan geri neye yarar.

Ve yine rivayet olunur ki, ondan sonra dağların dağı Uludağ'ın etekleri insanla şenlenmiş!."

Ani'nin Kaderi Neden Çözülmez?

Bursa'dan Kars'a uzandığımızda ise, Ani Ören Yeri'nin neden yüzyıllardır viran kaldığı, şenlendirilmediği dillendirilir. Söylencenin içinde soru kadar, imkansızın tanımı da vardır.

"Göğe direk dikildi mi?

Denize köprü kuruldu mu?

Yumurtaya kulp takıldı mı?

Deveye nal çakıldı mı?

Katır doğurdu mu?

Ölüler dirildi mi?

Ani şeneldi mi?"

Bildiğiniz gibi, Ani hâlâ şenlenmeyi bekliyor.

Aşık Tanrıçanın Tutkusu Bafa Gölü'ne Yansınca...

Kars'tan Kütahya üstünden çocukluğuma, dağları ve karanlığı ile zihnimi kuralayan Milas'a uğrayalım. Bafa Gölü'nün ay ışığı ile gerçekleştirdiği inanılmaz görsel şölen "mucizevi" bulunur ki, işe antik çağ tanrıları karıştırılır.

"Milas yöresinde, suların dilden dile, renklerin yıldan yıla taşıdığı bir efsane vardır: Bu efsaneye göre; çok eski çağlarda Tanrılar insanlar kadar çokmuş. Beşparmak Dağları'nın dizlerine yatırılmış Bafa Gölü de, bu tanrıların yeryüzü aynasıymış... Renklerin ışıklarla, seslerin de köpüklerle oynadığı bir güzellik aynası..."

Derken, Ay Işığı Tanrıçası Selene, bu dağlarda yaşayan bir çobana aşık olmuş... Yer susmuş, gök donmuş, su durulmuş. Çünkü, bir tanrıçanın bir insana sevdalanması ilk kez oluyormuş...

O gün bugündür, Ay Işığı Tanrıçası Selene, her gece ışıklar saçarak gelir, sonsuz uykudaki sevgilisine sarılır ve onun yaşadığı toprakları öpermiş. "Sessizliğin Bin Rengi" ile donatılmış toprakları; Milas', zeytinlerin ve rüzgarın ülkesini..."

Bu anlatım tarzının geride kaldığını biliyorum. Artık "Hz.Ali Kan Kalesi Cengi", "Yusuf ile Züleyha Mısır Saraylarında", "Ferhat ile Şirin" ya da "Battal Gazi" gibi söylence kökenli yayımlar yok. Bunlar filmlere, televizyon yayınlarına da konu olamıyor. Bu tür yapımların destek ve ilgi görmüyor. Bir anlamda toplumumuz kendi hayalleri ve kendi sesliyle olan ilişkisini sürdürüyor.

İnanıyorum ki; yaşadığımızda torunlarımıza masal anlatamamak çok gücümüzü gidecek.

Kendi hayallerimizi kurmak ve kendi sözümüzle anlaşmak umuduyla.

Esen kalın!

Hasan Özgen

Beş Bin Yıllık Hattuşa TKB'yi Misafir Etti

PROGRAM

04 Nisan 2008

Açılış

19:30 Açılış Konuşmaları

05 Nisan 2008

Seminer

09.00 - 12:30 Kent Gezisi: Çorum Müzesi, Veli Paşa Konağı, Ali Paşa Hamamı, Paşa Hamamı, Hıdırlık

14.00 – 17:30 Panel

Kültürel Mirasın Korunmasında Yerel Yönetimlerle Eğitim Kurumları Arasındaki İşbirliğinin Önemi,

Oturum yöneticisi: Oktay Ekinci, Mimar/Yazar

Konuşmacılar:

Belediyeler Açısından Üniversite-Kent İlişkileri:

Dr. Osman Gürün, Muğla Belediye Başkanı

Üniversite-Kent İlişkisinde Valiliğin Öncü Rolü:

Mustafa Toprak, Çorum Valisi

Üniversitelerin Kentlerin Yaşamına ve Kimliğine Etkisi:

Prof. Dr. Ülkü Azrak, Maltepe Üniversitesi

Genel Değerlendirme

Prof. Dr. Serdar Kılıçkaplan, Hitit Üniversitesi Rektörü

Prof. Dr. Ahmet Samsunlu, İTÜ Öğretim Üyesi

Turan Atlamaz, Çorum Belediye Başkanı

06 Nisan 2008

Ören Yerleri Gezisi: Alacahöyük, Boğazkale (Hattuşa)

Tarihi Kentler Birliği 2008 yılının ikinci seminerini Çorum'da gerçekleştirdi. Beş bin yıllık Hitit Uygarlığı'nın başkenti Hattuşa, her biri, farklı Anadolu uyarlıklarına ev sahipliği yapmış tarihi kentlerden gelen belediye başkanlarını ve ekiplerini misafir etti. Ülkemizin tarihi ve kültürel değerlerinin korunması amacıyla çalışmalar yapan tek belediyeler birliği olan Tarihi Kentler Birliği, bir yandan düzenlediği seminerler sayesinde bilgi paylaşımı için zemin hazırlarken, diğer yandan da kentler arası işbirliklerinin geliştirilmesini sağlıyor. 4-6 Nisan tarihlerinde de Çorum'da bir araya gelen belediye temsilcileri, "Kültürel Mirasın Korunmasında Yerel Yönetimlerle Eğitim Kurumları Arasındaki İşbirliğinin Önemi" konusunda deneyim paylaşarak, sorunlarına çözüm aradı.

Çorum Belediyesi'nin ev sahipliğinde organize edilen Çorum Semineri, 4



STK'ları, yerel yönetimleri, bilim insanlarını ve hemşerilerimizi buluşturan bu seminer çok seslilik açısından önemlidir.

Nisan Cuma günü Anitta Otel'de yapılan açılış yemeğiyle başladı.

Yemekte yapılan açılış konuşmalarını

çok sayıda davetli ve basın mensubu ilgiyle izledi.

İlk konuşmayı ev sahibi **Çorum Belediye Başkanı Turan Atlamaz** yaptı.

Çorum'un farklı uygarlıklar barındırdığına dikkat çeken Turan Atlamaz, yeni kurulan Hitit Üniversitesi ile ortak çalışmalar yaparak Çorum'u hak ettiği düzeye taşımak istediklerini söyledi. Atlamaz, "Kentine ve kültürel değerlerine sahip çıkan bu toplulukla, 7 bin yıllık kültürün toprakları olan Çorum'da bir araya gelmekten mutluluk duyuyorum. Çorum'un en büyük özelliği, uygarlığın temel ölçütlerinden biri olan kültürel ve tarihi değerlerine sahip çıkarak bu değerleri evrensel değerlerle buluşturmasıdır. STK'lar, yerel yönetimler, bilim insanları ve hemşerilerimizin kentle ilgili düşüncelerini paylaştıkları bu seminer çok seslilik açısından önemlidir. Kentlerin tarihsel ve kültürel dokularının korunması adına yerel yönetimlere ve bilim adamlarımıza da büyük görev düşüyor. Seminer konumuzun da bu yönde olmasından dolayı Çorum Semineri'nin özel bir anlam taşıdığını düşünüyorum," dedi.

Tarihi Kentler Birliği Encümen Üyesi ve Muğla Belediye Başkanı Osman

Gürün ise yemeğe katılmayan TKB Başkanı Mehmet Özhaseki'nin yerine yaptığı açılış konuşmasında, "Eğer biz bu ülkeye gerçekten sahip çıkmak



Türkiye'nin değerlerini öğreten bir birliğin üyeleriyiz.

istiyorsak Anadolu topraklarındaki medeniyetleri iyi anlayıp gençlere öğretemeliyiz. Çağımızın Evliya Çelebisi Metin Hocamız sayesinde, her birimizin sahip olduğu farklı

kimlikler bu birliğin çatısı altında kaynaşiyor, bir oluyor. Türkiye'nin değerlerini öğreten önemli bir birliğin üyeleriyiz. Yedi bin yıllık tarihi olan Çorum'da bu ailenin buluşmasını sağlayan herkese çok teşekkürler," dedi.



Başından beri ortak geleceğimiz için, farklı kimliklerimizi bir tarafa bırakarak, eşit bireyler olarak bir araya geldik.

TKB Danışma Kurulu ve ÇEKÜL

Vakfı Başkanı Metin Sözen de, "Ben

bir ev sahibi olarak konuşuyorum; çünkü atalarım bu topraklarda büyüdü ve ben her yaz Hattuşa Yazılıkaya'da oynama şansına eriştim," diyerek sözlerine başladı. Sözen, çocukluk yıllarında bu topraklarda ne olduğunu bilmeden eline aldığı küçük tabletlerin, tarihin en eski kanun metinleri olduğunu ve Hitit Uygarlığı hakkında daha birçok şeyi, yıllar sonra üniversitede birlikte çalışma fırsatı bulduğu dünyaca ünlü arkeolog Profesör Kurt Bittel'den öğrendiğini dile getirdi. Çağdaş hukuk anlayışının atası olan Hititler'in, zaman zaman kendi kendini de yargılayabilen, yetkin bir hukuk görüşüne sahip olduğunu hatırlatan Sözen, çocukluğunun Çorum'da geçmesini çok önemli bir şans olarak değerlendirdi. Hitit Üniversitesi'nin, evrensel boyutları zorlayan ve bulunduğu coğrafyaya da hakkını veren kuşaklar yetiştirecek bir Üniversite olmasını istediğini söyleyen Sözen, dünyaya katkı sunacak bir anlayışta olmanın önemli olduğunu belirtti. Sözen, "Buraya hiçbir zorunluluğa bağlı olmadan, yürekte geldiğinizi biliyorum. Hepimizin sorumluluğunu taşıyan uzmanlar ve seçilmişler de aramızda; ama önce hepimiz birey olarak buradayız. Ben de bireysen, oyumun hakkını vermek zorunda olduğumun bilincini taşımalıyım. Bizler başından beri, ortak geleceğimiz için, farklı kimliklerimizi bir tarafa bırakarak bir araya geldik. Açık, net ve gönülden

konuşmayı öğrendik. Bundan sonra da Bursa'da buluşacağız. Yine her birimiz gibi, Cumhurbaşkanımız da bir birey olarak Bursa'da bulunacak. İşte bu eşitlik anlayışı bizi bir yerlere taşıyacak. Bilincimiz, gelişmelere yer vermek zorunda olacak. Eşitlikçi hukuk anlayışının binlerce yıl önce içinden çıktığı bu toprakta dikkatli konuşalım, birbirimizi severek konuşalım," dedi.

Hitit Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Serdar Kılıçkaplan da yemekte bir konuşma yaptı. Çorum'da üniversitenin kurulması için başlayan yerel girişimlerin, evrensel boyutlara ulaşacağına inandığını söyleyen Kılıçkaplan, bu girişimlerin, kültürel bir etkileşimin "idealizmini" yaratmaya katkı sağlayacağını belirtti. Kılıçkaplan, "Çorum'a değer kazandıran mirasa, sözde değil projeler üreterek; STK'lar, üniversiteler ve yerel yönetimlerle de işbirliği geliştirerek sahip çıkmamız gerekir. Üniversiteler, toplumun zihinsel



Çorum'un mirasına, sözde değil projeler üreterek, STK'lar, üniversiteler ve yerel yönetimlerle işbirliği içinde sahip çıkacağız.

yeteneğini geliştirir. Kent belediyesi, öğretim elemanlarının sahip olduğu

bilincini farkına vararak, politikalarını belirlemeli ve danışmanlıklarından faydalanmalıdır. Tarihi kentler ve bu kentlerin barındırdığı kültürel mirasın sonraki nesillere aktarımı, yöntemler ve uygulamalar konusunda bir toplantı dizisi düzenlemek, Hitit Üniversitesi'nin, Çorum'da yapmayı düşündüğü öncelikli çalışmalar arasındadır. Bu konunun ayrıntılarıyla değerlendirilip görüşülmesine fırsat verilmelidir," diyerek sözlerini bitirdi.



Hititlerin barışçı anlayışı doğrultusunda, tarihi ve doğal dokuları koruyarak insanlığın işbirliği içinde yaşamasını sağlamak hedefimizdir.

Açılış yemeğinin son konuşmacısı,

Çorum Valisi Mustafa Toprak oldu. Eski kent dokularının korunması konusundaki büyük boşluğu dolduran TKB'nin varlığından büyük onur duyduğunu söyleyerek sözlerine başlayan Toprak, günümüzden beş bin yıl

önce burada yaşayan Hititlerin, günümüze barış mesajı verdiğini hatırlattı. Savaşların sadece insanlara değil, kent dokularına da zarar verdiğini vurgulayan Toprak, barış mesajının verildiği bu topraklarda, bir araya gelmenin önemli olduğunu söyledi. Toprak, "Bizlere düşen görev, tarihi ve doğal dokularımızı koruyarak insanlığın hizmetine açmak, tüm insanlığın işbirliği içinde yaşamasına katkıda bulunmaktır," dedi.

Çorum Müzesi Büyüledi

Çorum Seminerinin ikinci günü kent gezisiyle başladı. Kent sokaklarında dolaşmaya başlayan iki yüze yakın katılımcın ilk durağı Çorum Müzesi oldu. Çorum Müze Müdür Vekili Arkeolog Dr. Önder İpek'in rehberliğinde tanıtılan müze gezenleri büyüledi.

1968 yılından itibaren 33 yıl hizmet veren eski müze binası, Çorum'da son yıllarda hareketlilik kazanan arkeolojik kazılar ve elde edilen eserlerin yoğunluğu nedeniyle, 2003 yılında şimdiki tarihi binasına taşındı. 1914 yılında inşa edilmiş olan bina, müzeye dönüştürülmeden önce hastane, Ziraat Mektebi ve Makine Meslek Yüksek Okulu olarak hizmet vermiş. Anıtlar Yüksek Kurulu tarafından "Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlığı" olarak tescillenen yeni müze binasında, Arkeolojik ve Etnografik teşhir salonları bulunuyor. Alacahöyük, Boğazkale-Hattuşa, Pazarlı ve Kuşsaray gibi arkeolojik kazı alanlarından çıkarılan buluntuların yer aldığı dört katlı müze, özellikle yaz aylarında Çorum'a gelen turistler tarafından ilgiyle geziliyor.

Tarihi Konakta Fotoğraf Sergisi

Müze'nin ardından, 2004 yılında Tarihi Kentler Birliği Özendirme Ödülü'ne layık ören Veli Paşa Konağı'nı ziyaret eden katılımcılar, Çorum Belediyesi Mehter Takımı eşliğinde karşılandı. 1923 yılında yapılan konak, geleneksel Türk evini yansıtan önemli bir örnek. 2004 yılında restore edilene kadar kullanılmaz durumda olan Veli Paşa Konağı, şimdilerde restoran olarak hizmet veriyor. Konağın bahçesinde, Çorum Belediyesi Kent Arşivi ve ÇOF SAD/Çorum Fotoğraf Sanatçıları Derneği işbirliği ile hazırlanan "Eski/Yeni Çorum Tarihi Kent Dokusu Karşılaştırmalı Çorum Fotoğrafları Sergisi"nin de kokteyl eşliğinde açılışı yapıldı. Sergi büyük beğeni topladı.

Tarihi Hamamlar, Saat Kulesi ve Bayraktepe Etkiledi

Tarihi Kentler Birliği üyeleri kent gezisine, Erzurum Beylerbeyi Ali Paşa tarafından 1573'de yaptırılan Ali Paşa Hamamı'nı (Yeni Hamam) ziyaret ederek devam etti. Osmanlı mimarisindeki çifte hamam plan düzeninde inşa edilen tarihi hamam, restore edilerek kullanıma açılmış durumda. Kent meydanında bulunan 27.5 metre yüksekliğindeki saat kulesi de ilk günkü gibi hala ayakta durmayı başaran yapılar arasında. 1894 yılında 2. Abdülhamit döneminde Beşiktaş muhafızı olan Hasan Paşa'nın desteğiyle yaptırılan saat kulesi, kentin en yüksek yapısı konumunda. Çorum kentini uzaktan seyretmek için ise seyir tepesi olan Bayraktepe'ye de giden katılımcılar, belediyenin ikramları eşliğinde eşsiz bir Çorum manzarası seyretti.

Seminerin ikinci günü, yoğun geçen kent gezisinin ardından Anitta Otel'deki panel ile devam etti. Çorum Semineri'nin son





Alacahöyük

gününde ise, Alacahöyük ve Boğazkale-Hattuşaş arkeolojik kazı alanları gezildi.

Alacahöyük

Çorum Seminerinin son günü, Alacahöyük ve Boğazkale-Hattuşaş arkeolojik alanları gezisi için katılımcılar erkenden yola koyuldu. Önce Çorum Belediyesi'nin tahsis ettiği araçlarla, Çorum'a 15 km uzaklıktaki Alaca ilçesi sınırları içinde olan Alacahöyük arkeolojik kazı alanına gidildi. Hitit uygarlığının izlerini ilk kez görecek olan birçok katılımcı oldukça heyecanlıydı. Kazı alanına gelindiğinde hemen dikkat çeken Sfenksler ve ince ince yağmaya başlayan yağmur, bereketli topraklara hoş geldiniz der gibiydi.

Alacahöyük'teki ilk kazılar, Osmanlı arkeolog Theodor Makridi tarafından 1907'de yapılmış. Bu kentin, Hattuşaş'a çok yakın olması nedeniyle giriş kapısını, kadın başlı ve aslan gövdeli heykellerin yani sfenkslerin beklediğini görüyoruz. Hitit uygarlığının görkemli etkisi altında Sfenksli kapıyı geçtikten sonra, kral mezarları ve dört ayrı kültür evresinden kalma 14 yerleşim katı ile karşılaşılıyor. Katılımcılar, çiseleyen yağmur altında yaptıkları alan gezisinin ardından, 1941 yılında ziyarete açılan kazı alanındaki Alacahöyük Müzesini de ziyaret etti. Gördükleri eserler karşısında adeta tarihin sayfalarında büyümlü bir gezintiye çıkan Tarihi Kentler Birliği üyeleri, belediyenin ikram ettiği ayrımlarla dinlenme fırsatı buldu. Ardından, Boğazkale-Hattuşaş kazı alanına gidildi.

Boğazkale-Hattuşaş

İlk olarak Fransız gezgin ve arkeolog Charles Texier tarafından keşfedilen Boğazkale'de, 1893-1894 yılında kazı çalışmaları başlamış. 1906'da Alman Theodor Makridi çivi yazısıyla yazılmış büyük bir Hitit arşivi bulmuşlar. Aşağı Kent, Yukarı Kent, Büyük Kale (Kral Kalesi) ve Yazılıkaya'dan oluşan kalıntıları inceleme fırsatı bulan katılımcılar, güneşin çıkmasıyla keyifli bir gezi yaptı.

Tarihi Kentler Birliği üyeleri, Çorum gezileri sırasında kentler arasında işbirliğini geliştirmek ve deneyimlerini paylaşmak için bolca sohbet etme şansı da yakaladılar.







Kültürel Mirasın Korunmasında Yerel Yönetimlerle Eğitim Kurumları Arasındaki İşbirliğinin Önemi- Konuşmalar

Tarihi Kentler Birliği seminerlerinin en önemli bölümü olan panel, Çorum Seminerinde de ilgiyle izlendi. “Kültürel Mirasın Korunmasında Yerel Yönetimlerle Eğitim Kurumları Arasındaki İşbirliğinin Önemi” konulu panelin oturma başkanlığını **Tarihi Kentler Birliği Danışma Kurulu Üyesi, Mimar/Yazar Oktay Ekinci** yaptı. Panel’i Tarihi Kentler Birliği üyelerinin dışında, Hitit Üniversitesi öğretim üyeleri, yerel sivil toplum örgütlerinin temsilcileri gibi çok sayıda davetli izledi. Saat 14.00’te başlayan panel, 17.30’a kadar devam etti.

Bilim ve kültürün öngördüğü konular, yasalarda da yer almalıdır

Oktay Ekinci panelin başındaki giriş konuşmasında, bilim ve kültürün öngördüğü konu başlıklarının



yasalarda yer alması gerektiğine değindi. Ekinci, “Hitit Üniversitesi tarihle ilişkisini güçlendiren bir belediye ile çalışmalarını eş zamanlı olarak sürdürüyor. Anadolu’da kurulan birçok üniversite, belediyelerle işbirliği yapmaya başladı. Halkla bilim yuvaları arasında istenen yakınlığın kurulamadığına dair görüşler vardı; ama bu sorunlar aşılmaya başladı. Yerel yönetimler yarasındaki eksikliği ifade etme ihtiyacı duyuyorum. TKB’nin rehberi bilim ve kültürdür. Fakat son yasalara bakarsak, örneğin “pergel yarası” dediğimiz yasa umut kırıcıdır. Dünyanın hiç bir yerinde uygulanmayan bu şematik düşüncenin yasalarımıza girmesi ve TKB’nin bu konuda görüşünün alınmaması üzücüdür. Çok sayıda TKB üyesi bu yasanın mağdurdur. Karşımızda bir temel sorun var: Siyaset ile kültür buluşmuyor. Siyasetle bilim arasındaki mesafenin daraltılması ve siyasetin bilim yoksunluğu anlamına gelmediğinin vurgulanması gerekmektedir. Bilim ve kültür neyi öngörüyorsa yasalara da girmesini sağlamak gerekir TKB’nin toplantılarının, bu anlamda çok öğretici olduğuna inanıyorum,” diyerek konuşmacıları davet etti.

Panelin ilk konuşmacısı olan **Muğla Belediye Başkanı/TKB Encümen Üyesi Dr. Osman Gürün** "Belediyeler Açısından Üniversite-Kent İlişkileri" konulu bir konuşma yaptı. Gürün konuşmasında, başlangıçta Muğla Üniversitesi'nin ihtiyaçlarına karşılık verebilecek altyapılara sahip olmadığını belirterek şunları söyledi: "Önce üniversite kendi içinde büyümeye devam etti



Üniversiteler topluma yukarıdan bakmamalı; o kentin üniversitesi olmalı ve sorumluluk taşımalı, kentin sorunlarına çözüm üretmelidir.

ve kentte yaşanan bazı sorunlarla ilgili hassas davranmadı; çünkü öncelikle ülke ve insanlık için fikri yapısı şekillenmiş, sevgi ve hoşgörüyle donatılmış bir üniversite olma çabası vardı. Eğer 81 ilde birer üniversite olacaksa, o zaman her üniversitenin o kentle ilgili bir çabası da olmalıdır. Üniversiteler topluma yukarıdan bakmamalı; o kentin üniversitesi olmalı ve sorumluluk taşımalı; iletişimlerini doğru kurmalı. Biz Üniversite ile kurumsal ilişkiden çok, sempatik ilişki kurarak işbirliğimizi sürdürüyoruz. Oysa işbirliğimizi mutlaka kurumsal bir ortama taşımak zorundayız. Kentinin sorunlarına çözüm önermeyen akademisyenlerin çalışmaları arşivlerde kalıyor. Karşılıklı diyalog kurarak sorunlarımızı çözmek zorundayız. Ayrıca, üniversite kampüsleri kent merkezi haricindeki yerlerde olmamalı. Giriş-çıkışı kontrol altında olan ve insanları bilimden ayıran üniversiteler yarattık. Oysa üniversitelerin kentin ve halkın içinde olması gerekir. Kampüs üniversitelerini, kent üniversiteleri haline getirmeliyiz. Üniversitemizin, Muğla'nın sorunlarına çözüm getiren projeler üretmeyi hedef alması gerekir. Faklı konular ve alanlar yanında, halkı ilgilendiren projeler yapılması gerek. Geçmişte sevgi ve hoşgörünün kaynağı olan bir kentteyiz, ama birbirimizi anlamayı beceremiyoruz. Kendi içine kapanıp kendi gücünü koruyan bir anlayış Türkiye'yi bir yere götürmez. Biz yetkilerimizi dağıtıp gücümüzü paylaşmayı öğrenmek zorundayız. Üniversiteleri sayı ve yapı olarak değerlendirdiğimde, önemli bir güç olduklarını görüyorum. Kişileri eleştirmek yerine sistemi eleştirip yenilemek bizi bir yere taşıyacaktır"

Panelin ikinci konuşmacısı olan **Çorum Valisi Mustafa Toprak** "Üniversite-Kent İlişkisinde Valiliğin Öncü Rolü" konulu konuşmasında, üniversitelerdeki

tüm birimlerin, kentin ve yerel yönetimlerin sorunlarına alternatifler geliştirecek kapasitede olması gerektiğini vurgulayarak sözlerine şöyle devam etti: "Kentimizde bu ilişkinin sağlıklı bir şekilde gelişmesi için elimizden geleni yapıyoruz. Çorum, ülkemizin önde gelen bir sanayi kenti. Dünya pazarında söz sahibi olmak için, gelişmiş üretim teknolojilerini



Üniversitelerin tüm birimleri, kentin ve yerel yönetimlerin sorunlarına alternatif geliştirecek kapasitede olmalıdır.

kullanmak gereklidir. Bu anlamda üniversite ile valilik olarak ortak projeler yürütülmelidir. Üniversiteler bir ülkenin kalkınmasında motor görevi üstlenir. Ülkelerin ve kentlerin gelişmesi kurumlar arası işbirliğine bağlıdır. Üniversiteleri üniversite yapan bilimsel araştırmalardır. Batıdaki üniversitelerde yapılan araştırmalar, sanayinin ya da bir kurumun sorununa çözüm geliştirmeyi amaçlar. Öte yandan, karar alma süreçleri açısından bakıldığında, kent farklı aktörleri içinde barındırır. Çeşitli binalarımızı üniversitemize tahsis etmek herkesin görevi olmalıdır. Bu binaların özellikle eğitim öğretime kazandırılmasında Valiliğimizin öncülüğünde tüm katmaların katkısı olmuştur."

Panel konuşmacıları arasında **Tarihi Kentler Birliği Danışma Kurulu Üyesi/Maltepe Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Ülkü Azrak** da vardı. Azrak "Üniversitelerin Kentlerin Yaşamına ve Kimliğine Etkisi" konusunda bir konuşma yaptı. Osman Gürün'ün konuşmasında haklı olduğu bazı noktaların olduğunu, ama bazı konularda kendisiyle aynı düşüncede olmadığını söyleyerek sözlerine başlayan Azrak, kampüs üniversitelerinin önce batıda



Eleman yetersizliği başta olmak üzere çeşitli sorunlar yüzünden üniversiteler kentlerin sorunlarını bilmeyebilir; doğrusu, yerel yönetimlerin onlardan hizmet istemesidir.

kurulmaya başladığını hatırlattı ve sıkıntılar yaşanmaya başlayınca bu uygulamadan yavaş yavaş vazgeçildiğini söyledi. Azrak konuşmasında şunlara yer verdi: “Tüm üniversitelerin kampüsleri kentten çok uzakta. Onlar için orası bir küçük dünya. Bu nedenle kentin sorunundan haberdar olmadıkları gibi fazla da ilgi duymuyorlar. Ben de bir üniversite mensubu olarak bazı sitemlerde bulunacağım. Üniversiteler kentlerin sorunlarını iyi bilmeyebilir. Bu da normal karşılanmalı; ama yerel yönetimlerin onlardan hizmet istemesi daha doğru bir yöntem olur. Eğer üniversitelerin birimleri içinde görevlendirmeler yoksa, üniversite bir komisyon oluşturup bu işleri üstlenmelidir. Belki enstitüler kurulursa bu durum değişebilir. Belediyeler birer hizmet kuruluşudur ve halkın tüm ihtiyaçlarını karşılamakla görevlidir. Dar anlamda politikaya kapılırlarsa, kamu hizmetlerinde ayrımcılık yapmış olurlar. Bu nedenle hizmet anlayışı ön plana alınmalıdır. Üniversiteler ve kent yaşamında rolü olan yönetimler konusu, bu güne kadar ciddi biçimde ele alınmadı. Çorum bu noktada önemli bir buluşma yeri. Örneğin, Tıp Fakültesi olan üniversitelerin halk sağlığıyla yakından ilişkisi vardır. Öyle hastalıklar vardır ki, devlet hastanelerinde teşhis ve tedavisi mümkün olmayabilir. Burada araç gereç ve üst yapının çok gelişmiş olarak kurulması gerekir. Her şeyden önemlisi anne-çocuk sağlığı ve doğum kontrolü sorunudur. Üniversite kliniklerinin bu konuda anne ve babaları da eğitmeleri gerekir. Üniversitelerin kültürel alanda da katkıları var; bir yandan yerel kültürü canlı tutan folklorik araştırmalar yaparak, bir yandan da eğitim ve gelişime katkı sağlayarak çalışmalıdırlar. Mersin Üniversitesi bu konuda örnektir. Kentte opera ve balenin yaygınlaşmasında büyük katkıları olmuştur. Bütün kentlerde kent ulaşım sorunları, belediyelerin tek başına çözemeyecekleri sorunlardır. İstanbul Büyükşehir Belediyesi İTÜ’nün bir trafik kürsüsü bulunmasına rağmen bu kaynaktan çok az yararlanmaktadır. O kürsüde görev yapan bir meslektaşım bana şöyle aktardı: “Günlerce konuşuyoruz; bazı konularda mutabık kalıyoruz. İki ay sonra tam tersi yapıyor.”

Deprem bölgesinde bir ilçe belediyesi fay hattı üzerinde olmasına rağmen, fay hattını kâğıt üzerinde başka bir yere taşıyarak, o bölgedeki binalara izin verdi. Böyle belediyeler de var. Bunlar sadece bazı örnekler. Bu nedenle kent planlamasına katkı anlamında ortak projeler üretilmesi gerekir. Üniversitelerin bitki ve hayvan varlığı konusunda yardımcı olabilecek birimi var. Bu alanlarda birçok kurumla işbirliği yapabilirler. Üniversiteler eskiden sanayiden uzak dururdu. Üniversitelerin kuracakları teknoparklar sanayiye çok değerli hizmetler verebilir. Ama üniversitelerdeki eleman yetersizliği çok açık bir sorundur. Erzincan’da bir hukuk fakültesi kuruldu; ama bu fakülteye bir dekan

bulunamadı ve bir ziraat mühendisini o fakülteye dekan tayin ettiler. Bütçe yetersizliği de en önemli sorunlardan biri. Döner sermayede araştırma fonları kaldırıldı. Üniversiteler, görev yaptıkları yerlerde kentlerine ve sanayilerine nasıl faydalı olabileceklerine özen göstermek zorundadır. Ancak, araç-gereç ve laboratuvar eksikliği, yayınları takip edememe gibi pek çok sorunu çözmeden, belediyelere yapmaları gereken yardımları yapamamalarını da anlayışla karşılamak gerekir.”

Genel Değerlendirme



Üniversite, sanayi odası, valilik ve belediye bir zincirdir ve zincirin halkalarından biri koparsa başarı zorlaşır.

Panelin ardından, genel değerlendirme bölümünde ilk sözü **Hitit Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Serdar Kılıçkaplan** aldı. Üniversitelerin toplumdaki uzak olmaması gerektiğini vurgulayan Kılıçkaplan, daha önceki konuşmacıların da bu konuyu gündeme getirdiğinin altını çizerek şöyle devam etti: “Üniversiteler, sanayi odaları, valilikler ve belediyeler bir zincirdir. Bu zincirin halkalarından biri koparsa başarı zorlaşır. Üniversite-sanayi işbirliği konusunda örnek bir çalışma gerçekleştirmek istiyoruz. Konuşmalar sırasında misyon ve vizyondan da bahsedildi. Bu konuda birçok tasarımız var.

Yerleşkeler belirlenirken kişiler arazilerini verirler ve üniversite rektörleri oraya yerleşir. Örneğin, Afyon ve Çanakkale Üniversitesi’nin bir bölümü bataklıktır. Üniversiteler için yer belirlenirken bir bilim kurulu oluşturulmalı, uzman kişiler de bu konuda söz sahibi olmalıdır. Yerleşkelerde öğrenciler ve öğretim elemanları yaşıyor ve oraya trilyonlar yatırılıyor. İnsan ve maddi kayıp söz konusuysa akıllı davranmak gerekir. Kırk bir yeni kampüs üniversitesi yapılacak ve tüm bu sorunlar yaşanacaktır. Çorum Üniversitesi bunun mücahadesini vermektedir. Kampüs alanımız, Çorum’un saat kulesine 9 km.dir. Kent merkezimize hiç de uzak değildir. Yerleşkeler uzak değil, yakın olmalı; kentten kopmamalıdır.”

ÇEKÜL Yüksek Danışma Kurulu Üyesi/İTÜ Öğretim Üyesi Prof. Dr.

Ahmet Samsunlu da bir değerlendirme konuşması yaptı. Samsunlu şunları

söyledi: “Ben bu şehrin evladıyım; aradan geçen zaman içinde de bağımı koparmadım. Kentin yetiştirdiği evlatların kente karşı sorumluluğu vardır. Anadolu'nun dörtbir yanındaki üniversitelere gelen öğretim üyeleri, hangi kademede olursa olsun, o bölgenin insanına gitmeli. Bu noktada öğretim üyelerine büyük görev düşüyor. Erzincan'da Hukuk Fakültesi açılıyor ve dekan bulunamıyorsa bunun sorumluluğu büyük şehirlerdeki kadrolardır. Tüm öğretim elemanları büyük şehirlerde kadrolaşmıştır. Çorum'da üniversite konusu kilitlenmiştir. Kampüs üniversiteleri doğru bir uygulama değildir. Çorum Üniversitesi bugün yatırıma başlasa kampüsünü tamamlayamaz.



Anadolu üniversitelerinde çalışan öğretim üyeleri, o bölgenin insanına gitmelidir. Bu anlamda, kampüs üniversiteleri doğru bir uygulama değildir.

Öğrenciler şehrin içinde okumalıdır. Anadolu üniversitelerine büyük görev düşüyor. Kültürel hareketliliği geliştirmek üniversitelerin görevidir. Çorum'da bir piyano var, ama hangi akşam çalınıyor? Ben bu düşüncenin yanındayım. Çorum'da bazı eksikliklere rağmen harekete geçmeliyiz. Halkın sizlerden çok büyük beklentileri var. Üç yetkiliye sesleniyorum: Öncelikle tıp fakültesini, sonra da üniversiteyi geliştirmenizi bekliyorum.”

Samsunlu'nun ardından, paneli değerlendiren **Çorum Belediye Başkanı Turan Atlamaz** da şunları söyledi: “Hitit uygarlığının başkenti Çorum diyorsak, üniversiteden bir şeyler beklemek de en tabii hakkımızdır. Her zaman ne gerekiyorsa yapmaya hazırız. Hitit Üniversitesi için her fedakârlığa hazırız. Kampüs konusunda ise gereken her katkıyı sunmak isteriz. Üniversitemizin her toplantısında, her zaman yardımda bulunduk. Tarihi mirasımıza bilinçle sahip çıkan ve sanayisiyle çevreye zarar vermeyen bir kent olmak istiyorsak, bu konulardaki rehberimiz üniversitemiz olacaktır.”



Tarihi mirasına sahip çıkan ve sanayisiyle çevreyi kirletmeyen bir kent olmak istiyorsak, rehberimiz üniversitemiz olacaktır.

Çorum Semineri, yoğun geçen panel ve değerlendirme konuşmalarının ardından sona erdi.



Tarihi Kentler Birliği Çorum Semineri

Katılımcılarından izlenimler



Dr. Enis Yeter

Dr. Kamil Özer

Neslihan Dalkılıç

Ömer Dinç

Doç. Dr. Aydın Özlük

Dr. Enis Yeter, Kastamonu Eski Valisi

“Çorum’da doğa ve tarihe duyarlılık artmış”

1997-2003 yılları arasında Kastamonu Valisi olarak görev yaptım. 2007 yılına kadar Çalışma ve Sosyal Güvenlik Müsteşarı olarak çalıştım. 4 aydır da İsviçre Bern Büyükelçiliği Çalışma Müşaviri olarak görev yapıyorum.

Otuz sene önce Çorum Alaca ilçesinde kaymakamlık yapmıştım. 1977-78 yıllarında Çorum’da hizmet verenlerden biri olarak buraya yeniden gelmek çok güzel bir duygu. Çorum’da yapılaşma artsa da özel dokusunu kaybetmemiş. Doğa ve tarihe duyarlılık artmış. Kastamonu Valiliğim sırasında okul öğrencileri için rehber eşliğinde geziler düzenledik. Bunu bilinçli bir şekilde her yerde yapmak gerekiyor. Aksi takdirde duyarlılık yaratmak çok zor oluyor. İllerdeki Milli Eğitim Müdürleri de kolaylaştırıcı olmalı. Süreci takip edenler bilir; 3 Haziran 2000 tarihinde ÇEKÜL Vakfı, Mimarlar Odası ve Kastamonu Valiliği olarak, “Kültürel Değerlerin Korunmasında Yerel Yönetimlerin Rolü ve Sorumluluğu Sempozyumu” düzenledik ve “Kastamonu Kültür Bildirgesi” yayınladık. Sonra da Tarihi Kentler Birliği kuruldu. Birliğin çalışmalarını yakından takip ediyorum. Seminerler bilgi alışverişi için çok önemli. Çorum Semineri de bu anlamda çok verimli geçti. Yerel yönetimler, üniversitelerden proje esaslı katkı almalı. Üniversiteler de biraz daha duyarlı olmalı. Örneğin Türkiye bir arkeoloji cennetidir. Her üniversite kendi kaynaklarıyla bir kazı çalışması başlatabilir. Dört aydır Bern’de görev yapıyorum: Bern 120 bin nüfuslu bir başkent. İsviçre, Dünya Savaşı’nı da görmemiş bir ülke. Kent yıkılmamış, doğal dokusunu korumuş. Kent merkezine ticari taksi dahi giremiyor. Yer üstü otoparkı olmayan bir kent. Ülkemizde de böyle duyarlı çalışmaların yapılacağına inanıyorum.

Dr. Kamil Özer, Çanakkale Lapseki Belediye Başkanı

“Meslek Yüksek Okulları’na öncelik verilmeli”

Tarihi Kentler Birliği’nin yeni üyelerindeyiz; ama ben daha önceki toplantılara da katılmaya çalıştım. O nedenle birliğin ülke adına neler yaptığını biliyorum. Lapseki olarak yaklaşık beş belediyeler birliğine üyeyiz. TKB’nin çalışmaları ve birliktelik ruhunun çok daha farklı olduğunu düşünüyorum. Zaten üye olduktan sonra hemen karşılığını aldık. Lapseki evlerini fotoğrafladık. 200 Ortak 200 Eser projesinde bizim çalışmamız da yer aldı. TKB’nin katkıları çok fazla. Bölgeleri geziyoruz. Her gezinin görsel ve teknik katkıları oluyor. Kentlerin yüz yılını planladığımız bir iş yapıyoruz. Namık Kemal’in çok sevdiğim bir sözü vardır: “Hiçbir mesut gün yoktur ki, dünden hazırlanmasın.” Dolayısıyla insanların mutluluğu için önceden kentleri planlamak belediyelerin en önemli işlerinden birisi. Belediyeler bu planlamaları yaparken üniversitelerden bilimsel destek almalıdır. Belediyeler yerel, ama üniversiteler evrenselidir. Sorunlar yereldir; ama çözümleri evrensel olmak zorundadır. Pratikte teoriyi birleştirmek için ara eleman dediğimiz çalışanlara ihtiyaç vardır. Üniversiteler yeni kurulurken, meslek yüksek okullarına öncelik verilmeli. Halı, kilim, arkeoloji, arıcılık gibi bölge insanını ilgilendiren bölümler ilçelerde açılmalı. Araştırma merkezleri ve enstitüler kurulmalı; fakülteler ise bilim üretmelidir. Tüm bunlar zaman içinde olacak şeyler. Belediyeler yardım istemeli; ama üniversitelerde belediyeleri bu işten anlamıyor diye itmemelidir.

Neslihan Dalkılıç, Diyarbakır Dicle Üniversitesi Mimarlık Fakültesi

Öğretim Üyesi, ÇEKÜL Gönüllüsü

“Görerek, hissederek anlatmak daha etkili”

Çorum’a ilk defa geliyorum. Çok harap durumda olan yapılar gördüm. Yeni



Ahmet Korkmaz

Burhan Sakallı

Dr. Önder İpek

Prof. Dr. Arslan Aydınuraz

İrfan Yiğit

yeni çalışma yapılan alanlar da var. Anıtsal yapılarda daha iyi bir düzenleme yapılmış. Çorum'daki hamamlar, bugüne uyarlanmış; çok etkilendim. İnsanları cezbediyor. Örneğin, Diyarbakır'da beş, altı tane hamam var; ama hepsi çok kötü durumda. Bir yapının işlevinin devam etmesi çok önemli.

Seminerin oldukça verimli geçtiğini düşünüyorum. Üniversiteler, valilik ve belediyelerle işbirliği içinde olduğunda çok başarılı sonuçlar elde edildiğini gözlemliyoruz. Biz de Diyarbakır'da Yerel Gündem 21 aracılığıyla projeler yapıyoruz. Restorasyon alanlarında çalışıyoruz. Halkla mülakatlar yapıyoruz. Evlerde yaşayan, gelir seviyesi düşük insanlarla sohbet edip birebir iletişim kuruyoruz. Halkla bütünleşmek için kent merkezinde, açık havada söyleşi ve paneller yapılmasını da etkili buluyorum. Çorum'da kenti gezerken, bize "Niye geldiniz? Tarihi korumak için mi geldiniz?" diye sorular soruldu. TKB, kent gezileriyle halkın ilgisini de çekmiş oluyor. Bu toplantılarda farklı illerin belediye başkanlarıyla da tanışma şansımız oluyor. Başkanlar bize gelip onarım için nereye başvurmalara gerektiğini soruyor. Kendi değerlerini daha fazla zaman kaybetmeden onarmak istiyor. Görerek, hissederek bir şeyleri anlatmak daha etkili oluyor. TKB'yi bu anlamda önemli bir organizasyon olarak görüyorum.

Ömer Dinç, Hitit Üniversitesi Kurma ve Yaşatma Derneği Başkanı

"Hocaların halkla kaynaşmasını istiyorum"

Biz üniversiteyi çok istiyorduk. Uzun çalışmalar sonucunda üniversite kuruldu, yönetimi oluşturuldu. Fen Edebiyat Fakültesi bir ay gibi kısa bir sürede tüm donanımlarıyla hayata geçti. Çok büyük kampüslere gerek yok bence, çünkü Çorum'un barındıracağı üniversite öğrenci sayısını da düşünmemiz gerekiyor. Hitit Üniversitesindeki hocaların halkla kaynaşmasını istiyorum. Bilim adamı

gibi önemli insanların duvarları yıkıp dışarı çıkmasını istiyorum. Çünkü kentliler de bilim adamlarını tanımak, onlarla iletişim kurmak istiyor.

Doç. Dr. Aydın Özlük, Hitit Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Biyoloji Bölümü Öğretim Üyesi

"Buradaki en önemli sorun konaklama"

Ankaralıyım. Çorum ilk defa iş için geldim; geldiğim gün de beğendim. Ankara'da araç park yeri yok; burada her yer park yeri. Ankara'nın bir mahallesinde yaşamaktansa Çorum'da yaşamayı tercih ederim. Karayolu yapıldıktan sonra Çorum, Ankara'nın bir mahallesi gibi olacaktır. Ulaşım kolaylaşacaktır. TKB toplantısına ilk defa geliyorum. Hitit Üniversitesi'nde öğretim üyesi olmak isteyen arkadaşlar var. Ben tek doçent olarak çalışıyorum. Üç tane de yardımcı doçent arkadaşım var. Çorum gibi bir kent için bu sayı yeterli değil. Sürekli derse girmekten, kenti bile gezmeye fırsatımız olmadı. Buradaki en önemli sorun konaklama. Bu sorun halledildiğinde yeni öğretim üyelerinin de yolu açılmış olacaktır.

Ahmet Korkmaz, Kemaliye Fen İşleri Müdürlüğü

"Popülist politikalar uygulanmamalı"

Seminere ilk defa katılıyorum. Hem kent gezilerinden, hem panelden çok faydalandım. İnşaat mühendisiyim. Çorum Müzesi'ni gezdikten sonra, şimdi yaptığımız evler, malzemeler bana çok basit geldi. Müzedeki eserleri gördükten sonra yaptığımız işlerden utandım. Anadolu'dan büyük medeniyetler gelmiş geçmiş; ama biz üzerine yeni şeyler koyamamışız. Kentlerde özellikle imar planları siyasete alet edilmemeli. Popülist politikalar uygulanmamalı. Kemaliye'de Meslek Yüksek Okulumuz var. Dört yıllık bir fakülte açılması için de çalışmalar yapılıyor.

Burhan Sakallı, Eskişehir Odunpazarı Belediye Başkanı

“Üniversite'nin ve STK'ların desteğini alıyoruz”

Dört yıldır Odunpazarı Belediye Başkanlığı yapıyorum. Tarihi ve kültürel dokunun korunması için birçok çalışma yürütüyoruz. 20 sokakta 100 evlik bir restorasyon çalışmamız var. Bu çalışma, Türkiye'deki en büyük restorasyon projelerinden biri. 2006 yılında da bu projeye Kültür ve Turizm Bakanlığı Ulusal Mimarlık Ödülünü ilk kez alan belediye olduk. Moral ve çalışma azmimiz artarak devam ediyor. Çorum'a yıllar önce geldim. Bu seminer sayesinde hafızama tazeleme imkanı buldum. TKB, misyonu isminden çok daha büyük bir organizasyon. Somut kültürel mirasımıza sahip çıkan, bizleri yüreklendiren, sahiplenen, deneyim paylaşımı yapmamız için zemin hazırlayan bir birlik. Çorum seminerinin konusunu da çok yerinde buldum. Odunpazarı'nda da Osmaniye Üniversitesi var; belediyemizin sınırları içinde. Üniversitenin ciddi anlamda katkısını görüyoruz. Bütün projelerimizi ortak yapıyoruz. STK'ların ve üniversitenin desteğini alıyoruz. Her projede halkın taleplerini değerlendiriyoruz. Yaptığımız işler böylece sadece belediyenin değil herkesin sahiplendiği, takip ettiği projelere dönüşüyor. Odunpazarı için, kendi şehrindeki üniversiteyle örnek çalışmalar yapan bir belediye diyebiliriz.

Dr. Önder İpek, Arkeolog, Çorum Müze Müdür Vekili

“Hitit Üniversitesi ile araştırma yapacağız”

Çorumluyum. Arkeolog olarak 1989'dan bu yana müzede çalışıyorum. Bu tercihi bilinçli yaptım. Çorum'da müzecilik alanında 1945 yılında başlıyorum; ama kent merkezindeki ilk müze 1968 yılında kuruluyor. 2003'den bu yana da şimdiki binamızda hizmet veriyoruz. Mayıs ayında ise etnografya salonunu ziyarete açacağız. Ben Çorum'a gönülden bağliyorum. Hitit Üniversitesi'nin kurulması, burası için büyük bir arti. Ekonomiyi ve kentin kültürel yapısını değiştirme açısından da çok önemli. Bu değişimler zamanla olacak. Üniversite, halk ve öğrenciler zamanla bütünleşecek. TKB'nin toplantısına ilk defa katılıyorum. Metin Hoca'nın çalışmalarını ve derginizi zaten takip ediyordum. Bu toplantı da benim için güzel bir deneyim oldu. TKB'nin Çorum'a çok büyük katkısı olduğunu görüyorum. Temmuz ayında Çorum'da beş bilimsel kazı devam ediyor. Bunlar, Boğazköy, Alacahöyük, Ortaköy kazıları ve Müze Müdürlüğü olarak yürüttüğümüz iki kurtarma kazısı. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi'nden iki doçent arkadaşımızdan yürüttüğümüz kazılar için yardım alıyoruz. Hitit Üniversitesi ile “antropolojik yüzey araştırması” yapacağız. Bu konudaki yazışmalarımız devam ediyor. Bu araştırma ile o dönemde yaşamış hayvanların fosil yataklarının tespitini yapacağız. Ayrıca MTA ile yaptığımız araştırmalarda, Bayat İlçesi Derekütüğü köyünde eski tunç çağına ait maden galerileri tespit ettik. Şimdi orada sondaj

çalışması yapılacak. Böylece o dönemde kullanılmış bakır yatakları tespit edeceğiz. Tüm bu çalışmalar arkeolojik açıdan çok önemli. Hitit Üniversitesi'ni de yanımızda görmek ayrıca çok sevindirici.

Prof. Dr. Arslan Aydınuraz, UNESCO Türkiye Milli Komitesi Başkanı

“Kent yöneticileri, üniversitelerden ve bilim adamlarından destek almalı”

UNESCO'nun dört ayrı prestij listesi var. Bu listenin ikisinde Çorum kenti yer alıyor. “Dünya Miras Listesi” ve Hattuşa ile de “Dünya Belleği Listesi”nde. Çorum'un iki ayrı listede bulunması, bu kentin avantajlarından birisi. Çorum, bu durumu çok iyi değerlendirmeli. Bir kentin UNESCO listesinde yer alması, o kentin korunmasıyla ilgili UNESCO'nun tüm dünyaya söz vermesi anlamına geliyor. Alacahöyük, Yazılıkaya, Hattuşa, Boğazkale gibi kazı alanları dünya mirası için çok önemli. Tarihi Kentler Birliği'nin kuruluşunu destekleyen UNESCO, birliğin yaptığı çalışmaları çok yakından takip ediyor. TKB Çorum Semineri de bu nedenle bizim için çok önemliydi; çünkü burada yeni kurulan Hitit Üniversitesi var, bilim adamları var. Öğleden sonra yapılan panel konusu çok yerindeydi. Yerel yönetimler, Üniversite'nin kaynaklarından mümkün olduğunca yararlanmalı. Üniversiteler bilimi üreten, çözümü üreten yerlerdir. Kent yöneticileri, mutlaka bilim adamlarından destek almalı.

İrfan Yiğit, Çorum Belediyesi Kent Arşivi Görevlisi

“Kentin hafızası oluşmaya başladı”

Kent arşivinin çalışmalarına 2005 yılında başladık. İlk olarak Çorum'da bilgi, belge, fotoğraf alabileceğimiz kişilerin tespitini yaptık. Daha sonra bu kişilerin her birisiyle teker teker görüşmelerimizi yaptık. Görüşmeler sırasında, belgeleri aldıktan ve dijital ortama aktardıktan sonra orijinallerinin hiçbir zarar görmeden teslim edileceği konusunda teminat verdik. Bu da, kent arşivine insanların güvenini artırdı. Üç buçuk yıldır yaptığımız çalışmalar neticesinde, 4250i siyah beyaz fotoğraf topladık; yazma eserlerin ve cumhuriyet dönemine ait belgelerin tamamının kayıt altına alınmasını gerçekleştirdik. Uluçınarlar konak sohbetleri, Şeriye Sicilleri çeviri projesi, kaynak niteliğindeki eserlerin aslına uygun basımlarının yapılması, Osmanlı dönemine ait arşiv çalışmaları gibi kayda değer eserleri ve çalışmalarını topluma kazandırdık. Kentin hafızası artık kendiliğinden oluşmaya başladı. Toplumun kent arşivine olan tepkileri çok olumlu bir şekilde sonuç vermeye başladı. Bunun neticesi olarak Çorum, “Uluslararası Osmanlıdan Cumhuriyet'e Çorum Sempozyumu” gibi şehrin tanıtımına yönelik programlarla vizyon kazanmaya başladı. Son olarak da sizlerin yoğun gayretleri ile gerçekleşen “Tarihi Kentler Birliği Çorum Semineri” gibi güzel bir organizasyonla Çorum'un ufkunun açık olduğu ispatlanmış oldu.



Çorum Halkı Çorum'u Anlatıyor

Yaşadığımız kenti ne kadar tanıyoruz? Kendimizi o kente ne kadar ait hissediyoruz? Sorunlarını biliyor muyuz? Kentimize karşı ne kadar duyarlıyız? Kentimiz için biz ne yapıyoruz? Tüm bu soruların cevaplarını çoğu zaman biri gelip de sormadan düşünmüyoruz. Biz de, biraz Çorumluları tanımak, onları biraz düşündürmek için Çorum sokaklarında dolaştık, sorular yönelttik...



Derya Özgüder

Selim Çavdar

Mustafa Şahin

Gülşah Kalktaç

Cemil Anboyn

Derya Özgüder, Esnaf- Çiçekçi

Kent gezisi sırasında, rotamız üzerindeki Veli Paşa Konağı'ndan ayrılarak, biraz bulutlu biraz güneşli bir havada, yeniden canlanmaya başlayan bir Anadolu kenti Çorum'un sokaklarında gezindik. İlk gözümüze takılan küçük bir çiçekçi dükkanı oldu. Derya Hanım çiçekleri zenle raflara yerleştirirken yanına yaklaştık. Kendimizi tanıttuktan sonra, bize biraz Çorum'u anlatmasını istedik. Derya Özgüder, "Mersin'den gelin geldim. Çorumlu değilim; ama çocukluğum da Çorum'da geçmişti. O yüzden burayı çok seviyorum. Çorum, yaz aylarında hareketlenen bir şehir. Son yıllarda turistler artmaya başladı; Çorum'un tarihi bir kent olmasının etkisi bunda tabii ki büyük. Yeni üniversitemiz açıldı. Öğrenciler gelmeye başladı. Birkaç yıl içinde öğrenci sayısı daha da artacaktır. Burasının özel bir kent oluşunu düşünüyorum. Hattuşa ve Alacahöyük kesinlikle görülmeye değer; çok etkileyici. Turistlerin dışında kendi halkımızın da tarihi yerlerimizi görmesini çok isterim. Ancak o zaman, ne kadar önemli bir şehirde yaşadığınızı hissediyorsunuz. Çorum'da yaşamaktan memnumum," diyerek, kentiyle ilgili görüşlerini bizlerle paylaştı.

Selim Çavdar, Serbest Meslek

Kentin geniş yollarının içinden geçtiği çarşısında dolaşmaya devam ediyoruz. Amcasının yeni açtığı döşemeci dükkanında çay keyfi yapan Selim Çavdar, bizi güler yüzle karşılayarak içeri buyur ediyor. Selim Bey, TKB seminerinden

çok etkilenmiş olacak ki, yirmi yıl öncesini hatırlayarak konuşmaya başlıyor; "Yirmi sene öncesinde Çorum perişandı. Olaylı yıllar burayı da etkilemişti. Şimdi ise herkes barış içinde yaşıyor. Tarihi bir şehirde yaşıyoruz; fakat biz henüz Alacahöyük ve Hattuşa'yı gidip göremedik. Çok genelleme yapmak istemiyorum ama Çorumlular Çorum'un ne kadar önemli bir kent olduğunun farkında değil. Çorum'a başka şehirlerden birçok belediye başkanı geldi. Dışarıdaki insanlar buranın kıymetini daha çok biliyor. Hitit Üniversitesi yeni açıldı; belki halkın bu konuda duyarlı olması için bir şeyler yapar. Zaten Çorum'da bir üniversitenin olmasını hep istemiştik. Çocuklarımızın kendi memleketimizde okumasını isteriz. Umarım üniversite gelişir," diyerek halkın üniversiteden beklentisini bir nebze dile getirmiş oluyor.

Mustafa Şahin, Esnaf

Çarşı, günün ilerleyen saatlerinde yavaş yavaş hareketlenmeye; hava, dağılan bulutlarla ısınmaya başlıyor. Mustafa Şahin'i ise merdivene çıkmış, dükkanında onarım yaparken yakalıyoruz. Mustafa Bey önce ekonomiden dert yanıyor; işlerin durgun olduğundan bahsediyor... Sonra bize Çorum'u anlatıyor, "Doğma büyüme Çorumluyum. Çorum son yıllarda çok gelişti. Fabrikalar artmaya başladı; ama göç oranımız da her geçen gün artmaya devam ediyor. Özellikle köyden kente çok göç var. Tabii fabrikalar ve iş sahaları yeterli gelmiyor. Burası Çorum ekonomisinin kalbinin attığı bir yer. Eğridere caddesi önemli bir cadde. Hafta sonları çok kalabalık oluyor. Özellikle

kuyumculuk Çorum'da çok gelişmiş durumda. Tarihi Kentler Birliği'nin çalışmalarını biliyoruz. Çorum'da toplantı yaptıkları için ve şehrimizi gezdikleri için teşekkür ederiz. Bu toplantı, Çorum'un tanıtılması için önemli bir toplantı."

Gülşah Kaltakçı, Kuyumcu

Eğridere caddesinde yürürken gördüğümüz kuyumcular bizi şaşırtıyor. Karşılıklı ve çok geniş dükkanlarda bir çok kuyumcu görüyoruz. İçlerinden birine yaklaşıp, altınların daha güzel görünmesi için vitrin camını temizleyen



Mehmet Terzöz, Mustafa Terzöz

Seda Koçak, Gamze Tufan

beyefendiyi selamlayarak, içeri giriyoruz. Bizi Gülşah Hanım karşıyor. Gülşah Hanım önce camları temizleyen eşiyile konuşmamızı istiyor; ama biz çalışan bir kadınla konuşmayı tercih ettiğimizi söyleyerek Gülşah Hanım'ı ikna edip sohbe başlıyoruz, "Çorumluyum. Eşimle birlikte kuyumculuk yapıyoruz. Çorum'a yeni gelişmekte olan bir şehir diyebiliriz. Büyük marketler açılıyor. Üniversite yeni açıldı. Beş yıldızlı oteller yapılmaya başladı. Daha da gelişeceğini düşünüyorum. Eskiden çarşıda çalışan çok kadın göremezdiniz. Şimdi ise neredeyse bütün kuyumcular eşleriyle çalışıyor. Aile ortamı olduğu için kadınlar daha rahat gelip alışveriş yapıyor. Erkekler de bu durumdan oldukça memnun. Tabii sadece esnafın durumu önemli değil. Sivil toplum örgütleri de Çorum için bir şeyler yapıyor; ama biz onların çalışmalarını daha çok duymak istiyoruz. Çorum'un kentleşmesinin daha düzgün olmasını istiyorum. Sokakların, caddelerin daha düzenli ve aydınlık olmasını istiyorum. Sosyal alanların artmasını istiyorum. Böylece hem halk hem de gelen turistler şehir merkezinde daha çok zaman geçirebilir."

Cemil Arboyun, Halıcı

Gezimiz yavaş yavaş sonuna yaklaşıyor. Biz de son bir Çorumlu ile konuşmak için rengarenk halılarla dolu bir dükkana giriyoruz. Cemil Arboyun, "Çorumluyum. 42 yaşındayım. Çorum tarihi bir kent; ama biz henüz hiçbir tarihi alanını göremedik. Çorumlular çok çalışkandır. Hırslıdır. Sürekli çalışırlar.

Bu nedenle gezmeye çok zaman ayırmazlar. Çarşı esnafı olarak memnunuz; çünkü yollarımız trafiğe kapalı. Halk daha kolay geziyor. Turistler ise yazın geliyor," diyor. Cemil Bey'den, Hattuşa ve Alacahöyük'e gideceğine dair söz alarak yanından ayrılıyor.

Mehmet Terzöz, Eski Terzi - Mustafa Terzöz, Esnaf

81 yaşındaki Mehmet Terzöz, oğlu Mustafa Terzöz'ün dükkanında günün yorgunluğunu atıyor. Mehmet Bey Çorumlu; "Çorum'dan hiç ayrılmadım," diyor ve ekliyor, "Askerlik yaptığım zaman, bir de hastalandığım zaman şehir dışına çıktım. Hep Çorum'da yaşadım. Çorum'da çok şey değişti. Otuz sene önce gelen kişi, şimdi gelse Çorum'u tanıyamaz. Çorum'un en meşhur yeri, Yedi Sekiz Hasan Paşa'nın yaptırdığı saat kulesi. Eskiden burası Yozgat'a bağlıymış. Sonra vilayet olmuş," diyor Mehmet Bey ve onu çok yormadan oğlu Mustafa Terzöz ile sohbe devam ediyoruz. "Burası tarihi bir kent. Alacahöyük, Boğazkale kesinlikle görülmesi gereken yerler. Şehir merkezinde de tarihi mekanlar var. Örneğin, hamamlar yeniden restore edildi ve hizmete açıldı. Çorum Türkiye'nin istisnai kentlerinden biri. Trafik, asayiş bakımından rahat bir şehir. Orta gelirli ya da emekli bir kişi burada çok rahat yaşar. Hitit Üniversitesi ise yeni açıldı. Çorum'a faydası var. Öğrenciler ekonomik olarak da katkı sağlamaya başladı. Yakın illerden gelen öğrenciler de var. Tıp Fakültesi de hizmete geçerse Çorum için çok iyi olur. Tarihe önem veren insanlar azaldı. Tarihten gittikçe uzaklaşıyoruz. Geçmişimizden kopmadan yaşamamız gerekiyor. O nedenle Tarihi Kentler Birliği'nin çalışmalarını önemsiyorum. Belediyeler tarihle ilgili yaptıkları çalışmalarını halka daha çok duyurmalı ve duyarlılık yaratmalı."

Seda Koçak-Gamze Tufan, Lise öğrencileri

Seda ve Gamze lise öğrencisi. Onlarla yürürken karşılaşıyoruz. Yanımızdan geçerken bize tebessüm ettiklerini görüp hemen sohbet etmeye başlıyoruz: "Çorum'da yaşamaktan çok memnunuz. Burada gençlere yönelik yeni gelişmeler olmaya başladı. Örneğin okul dışında voleybol ve tenis oynayabileceğimiz alanlar var. Hitit Üniversitesi de yeni açıldı. Öğrencilerin gelmesiyle burası biraz daha hareketlenecektir. Biz hukuk fakültesinde okumak istiyoruz. Burada henüz hukuk fakültesi açılmadı. Üniversitemizde okuyan başka arkadaşlarımız var. Onlar memnun; ama küçük bir Anadolu üniversitesi olmaması için de gelişmesini, öğrenciler için özellikle üniversitede farklı kültürel etkinlikler hazırlamasını istiyor. Çorum Haziran ayında daha hareketli oluyor; çünkü Hitit Festivalimiz başlıyor. Mesela öğrenciler festivalde etkinlikler yapabilir."

ANILARDAKİ ÇORUM SEMİNERİ

1



2



3



1,2,3 TKB Çorum Seminerine katılanlar Açılış Yemeğinde
4 Alacahöyük'te Aile Fotoğrafı
5 Konuklar Çorum Müzesi'nde
6 Hıdırlık tepesi
7 TKB üyeleri Çorum'u geziyor
8 Hattuşada inceleme ...

4





Kaleler ve Şehir Surları

Necdet Sakaoğlu, Tarihçi, Yazar

Bir uygarlıklar yarımadası olan ve sık sık istilalara uğrayan Anadolu'ya, mimarlığın dolayısıyla savunma yapılarının doğup geliştiği yurt gözüyle bakılmalıdır. Dünyanın en eski savunma duvarları, "polis" denen sur içine alınmış İlkçağ kentlerinin harabeleriyle, Ortaçağ'a özgü kale ve "hısn"lar Anadolu'dadır. Kalkolitik çağa tarihlenen Hacılar höyüğü (Burdur) "Anadolu kaleleri"nin, Yümüktepe (Mersin) buluntuları da "şehir surları"nın, ilk örneklerindendir.



Diyarbakır Surları





Kütahya Kalesi

Kale mimarisinin en eski ustaları, Boğazköy çevresindeki tepelere Hitit savunma kulelerini kurmuş; Alacahöyük’de, belki ilk, aynı zamanda da en özgün şehir surunu inşa etmişlerdir. Hititlerle çağdaş Urartular’ın da Van Gölü havzasında burç ve hisar karakterinde, Tuşpa (Van), Çavuştepe, Anzavurtepe, Anzaf kaleleri gibi yapıtları vardır.

Helenistik, Roma, Bizans çağlarında Anadolu’nun her yöresine daha yoğun biçimde yeni kaleler, kent surları yapılmıştır. Yaklaşık üç bin yıllık bir mimarlık mirasını devralan Selçuklular ve bağlı beyliklerse, mimarinin diğer alanlarında olduğu gibi sur - kale yapımında da, kent topografalarına mükemmel savunma yapıları kazandırarak, kale mimarisinin son yetkin temsilcileri olmuşlardır.

Bu evrede yapılan veya yenilenen kalelerin, topografik durum, malzeme ve gereksinim nedenleriyle değişik görünümsergilemeleri doğaldır. Düzluklerde ve ırmak kıyılarında kurulu kentleri kuşatan sur ve kuleler de, düzgün taşlardan örülü özenli yapılar olarak dikkati çeker. Yabancı bir gözlemci: *“Bir Ortaçağ kalesinin gücü, olağanüstü yapısında yatar. Mancınık gibi kuşatma araçları ne kadar dövse de kalın surlara zarar vermesi olanaksızdır. İç-kale ise neredeyse sonsuz direniş olanağına sahiptir. Zayıf bir garnizon bile erzaki tükenmedikçe dayanabilir. Gerçi, lağım açmakta başarı umudu vardır. Fakat surların önünde hendek varsa veya kale kayalar üstünde ise bu da olanaksızdır”* der. (*)

Anadolu kaleleriyle kent surlarının 17. yüzyıl ortalarındaki durumlarını en ayrıntılı ve canlı betimleyen yazarımız Evliya Çelebi’dir. Yabancı gezginler de uğradıkları kent ve kasabalardaki kaleleri tanımlamışlar, gravürlerini yapmışlardır.

15. yüzyıldan sonra Osmanlı Devleti’nin bir iç bölgesi durumunda kalan Anadolu’da, kalelere ve kent surlarına gereksinim kalmadığı düşünülebilir. Ancak mevcut kaleler ve şehir surları, nizam ve kanunnamelerle Tanzimat dönemine (1839- 1876) değin korunmuş; arada başgösteren Celâli ayaklanmalarında ise Tokat, Amasya, Sivas, Ankara gibi kentlerin kaleleri yaşamsal önem kazanmış; hatta İshakpaşa Sarayı gibi kimi yeni kaleler de inşa edilmiştir.

Anadolu kervan yolları üzerinde kurulu konaklama ve ticaret merkezi durumundaki kentlerin çoğu, özellikle de başkent konumundakiler, surlu ve

içkaleli kentlerdir; çünkü ticaret kervanlarının kente girişinde gümrüklendirme işlemi bu sayede yapılabilir, saldırı veya baskınlarda sur kapıları kapatılarak savunma önlemleri alınır. Anadolu Selçuklularının ve Beyliklerin ilk döneminde, önce Haçlılara, daha sonra da Moğol istilasına karşı, bir yandan da egemenlik mücadeleleri nedeniyle, pek çok kale yaptırılmıştır.

Geçen yüzyıllarda ayakta olan şehir surlarının en görkemlileri, İstanbul’da ve Diyarbakır’dadır. Ortaçağ’ın bu iki savunma yapısıyla kıyaslanacak boyutta olmamakla beraber, Kayseri’de ve kimi başka kentlerde de, temelleri Roma ve Bizans dönemlerine dayanan eski kent duvarlarının kalıntılarını, burçlarını, kapı kemerlerini görmek mümkündür. Buna karşılık, Selçuklu sultanlarından İ. Keykâvus’un 1210’larda Sivas’ta, A. Keykubad’ın 1220’lerde Konya’da yaptırdıkları surlarla, Erzurum, Urfa, Antep, Tarsus, Antalya, Aksaray, Ankara, Bursa, Edirne gibi kentlerin surları ve iç kaleleri, 19. yüzyıl ikinci yarısında, yöneticilerin başlattıkları bir yıkım sürecinde ortadan kaldırılmış; taşları hükümet konağı, okul, hastane, köprü yapımlarında kullanılmıştır.

Kale Türleri

İçinde hükümdar, kumandan, bey kasrı bulunan kalelere “hisar” (Fr. chateau-fort); kaleleri ve kentleri kuşatan kalın savunma duvarlarına “beden”, “bâru”, “şehir suru” (Fr. muaraille); bu uzun duvarlara aralıklarla dıştan payandalık eden savunma kulesi işlevli üçgen, dörtgen, çokgen, oval çıkıntılara da “burç”, “kule” (Fr. burg, tour) denirdi. Surların ve burçların üzerinde; “barbata”, “mazgal siperi” olarak nitelenen dış dış kalkanlar; bunların arasında “mazgal” denen top, tüfek ve ok atma açıklıkları; arka planda “sejirdim” denen dar yollarla basamaklar; dolgunsuz burçların içinde nöbetçi odaları ve bunların da “barbakan” (Fr. Barbacane) denen ince uzun ışık ve siper açıklıkları bulunurdu.

Kale sözcüğü, tepe üstüne inşa edilmiş savunma yapısı anlamında, Arapça “kal’a”dan Türkçeleştirilmiştir. “Kale” ile özdeşleşmiş kent adları da Anadolu’da yaygındır: Çanakkale, Kırıkkale, Akçakale, Toprakkale, Hasankale, Rumkale bunlardır. Ancak “kale”li adlarını, savunma yapılarından değil de, kaleye benzetilen doğal tepelerden alan yerler de vardır. “Kale-kent” anlamındaki “hısn” sözcüğünün de kimi kent adlarında, örneğin Hısnımansur (Adıyaman), Hısnızıyad (Harput), Hısnikehfâ (Hasankeyf) yer aldığı görülmektedir.

Bir yeri tutmak, çevirmek, etrafını sarmak anlamındaki “hisar” sözcüğü, deyim olarak müstahkem şato ve kaleler için kullanılırdı. Türkiye’deki Ortaçağ savunma yapıları arasında, eski Türk mimar ve mühendislerinin hisar türüne

kazandırdıkları en güzel örnekler, İstanbul Boğazı'nın iki yakasındaki Anadolu ve Rumeli Hisarları (15. yy) ile Çanakkale Boğazı'ndaki Seddülbahir ve Kilitbahir kaleleridir (17.yy).

İçinde hükümdar veya bey kasrı bulunan Türk hisarlarının özgün örnekleri olarak, Doğu Anadolu'daki İshakpaşa Sarayı ve Hoşap Kalesi gösterilebilir. Kentlerin pek çoğu da içkalelerinden (Fr. citadelle) dolayı, adlarına ulanan "hisar" sözcüğüyle ünlenmiştir. Karahisar, Karacahisar, Akhisar, Koçhisar, Uçhisar, Eskihisar, Sivrihisar, Seferihisar, Koyulhisar, Yarhisar, Çavdarhisar, Köprühisar ilk akla gelenlerdir.

Selçuklu çağındaki Anadolu savunma yapılarının temel bir özelliği, ikili sisteme dayanmasıydı: Ya kente hakim bir tepede iç içe iki surlu bir kale inşa edilir, ya da kenti kuşatan surların ortasında veya bir köşesinde, son savunma noktası olarak içkale yükselirdi. Kale duvarlarının veya surlarının eteğinde "hisar-peçe" denen, daha alçak ikinci bir savunma duvarı veya önünde hendek bulunan kentler de vardı.

Kale ve şehir-suru kule ve burçlarının en görkemlisi konumundaki başkulenin (Fr. Donjon) Türk kalelerindeki karşılığı "ahmedek", "yoğunburç"tu. Ahmedekler gözetleme kulesi işlevi yanında, sultanın, komutanın veya beyin şeref burcu ve kenti izleme balkonu işlevi görürdü. Ahmedeklerden günümüze ulaşan yegane özgün örnek, Divriği kalesindedir. Mengücekoğullarının sonuncusu Melik Müeyyed Salih'in 1251 tarihli bir yazıtının da bulunduğu bu şeref balkonunun taşıntılı konsoluna aslan heykelleri oturtulmuştu.

Kale kapıları; açıldıkları yöne, kapıdan çıkan yolun ulaştığı komşu kente veya kapının işlevine göre, örneğin "bâbüş-şark" (doğu kapısı), Mardin Kapısı, Mevlevihane Kapısı, Arasta Kapısı vb adlarla anılırdı. Bu açıklıkları örten kalaslardan yapıma tek ya da çift kanatların dış yüzleri, dövme demir plakalarla kaplı ve perçinli olur, arkadan kol demirleri ve sürgülerle takviye edilirdi. Kapı açıklığını tutan beden duvarındaki yuvadan zincirlerle indirilen ve "ejder" denen kapılar da vardı. Kapı açıklığının yukarısındaki "seng- endaz" ve "metris" adı verilen taşıntılı savunma balkonundan, kuşatmacılara yanıcı yakıcı maddeler, taşlar atılırdı.

Kent surlarının hemen dışında kalan ticaret ve yerleşim semtlerine "tahtakale" denirdi ki, bu deyim, Arapça "tahta'l-kal'a" (kalealti) sözcüğünün halk

dilindeki söylenişiydi. Sur eteğindeki kemer açıklıklarına ve iki burç arasında kalan beden önüne ise "kule-i zemin" denirdi. Buraların konut ve ticaret yeri olarak işgal edilmesi, surlu kentlerin ortak sorunlarındandı.

Anadolu'da; kalesi, hisarı, burgazı (burg, burc), kulesi veya şehir suru bulunduğu için "bolu" (polis) adıyla anılan yüzlerce yerleşke vardır. Kalkolitik çağdan 17. yüzyıla kadar tarihlenen kaleli yerleşkelerimizle, birer ören yerine dönüşmüş savunma yapılarımızın bir envanteri henüz yapılmamıştır. Nazmi Sevgen'in Anadolu Kaleleri kitabı ile son dönemde NTV tarafından yayınlanan 100 Kale birer seçkidir. Albert Gabriel'in, Chateaux Turc du Bosphore'u (İstanbul Türk Kaleleri) ise daha kapsamlı çalışmalara iyi bir örnektir.

Yaygın biçimde kale olarak adlandırılan bütün örenlerin; bolu, burç, burgaz, kule, kale, hisar tanımlarına uygun bir sınıflandırması yapılarak, İlkçağ'dan Yeniçağ'a uzanan bir süreçteki savunma mimarisi yapılarının, Kültür Bakanlığının, Tarihi Kentler Birliği ve ÇEKÜL'ün ortak bir projesi olarak bir kitapta tanıtılması dileğimizdir.

Kaynakça:

Huart, Cl. "Hisar", İslâm Ansk. Cilt 4, ss. 537- 8

Streck, M. "Kale", İslâm Ansk. Cilt 6/1, ss.124- 5

Arseven, C. E. "Hisar", "Kale", Sanat Ansiklopedisi, İstanbul, 1965, C.2, ss. 756, 908-9

Oman, C.W. (2003). Ok, Balta, Mancınık, çev. İ.Y.Aydoğan, İstanbul, s.59

Gabriel, A. Chateaux Turc du Bosphore, Paris 1943, Türkçe Çevirisi, Alp Ilgaz, İstanbul Türk Kaleleri.

Pakalın, M. Z. "Kale", Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü C.2, s.143- 4

Naumann, G.R. (1955) Architecture Kleinasien, Tubingen.

Sevgen, Nazmi. (1959). Anadolu Kaleleri, Ankara.

Sakaoğlu, N. "Mengücek Kalesi", Türk Anadolu'da Mengücekoğulları, İstanbul, 2005, ss,189- 216 (dip notlar 1, 18, 20)

Bursa çevresinde ilk yerleşimlerin M.Ö. 4000'e kadar uzandığı tarihçiler tarafından ifade edilir. Ancak tarih öncesi dönemler konusunda fazla bilgi yoktur. İlk yazılı kayıtlar M.Ö.700 civarında bu bölgeye yerleşen Bithynia'lılardan söz eder.

Bursa'nın Kalesi de Varmış...

Aziz Elbas, Osmangazi Belediyesi Plan ve Proje Müdürü

Bitinyalılar M.Ö.377'de bölgenin ilk egemen yerel krallığı Bithynia'yı kurar. Krallık, M.Ö. 88'e dek yaklaşık 300 yıl süreyle egemenliğini sürdürür. Bithynia kralı I. Prusias (M.Ö 232-192) dönemi, Bursa'nın doğum günü olarak kabul görmektedir. Uludağ'ın kuzey yamaçlarında ovaya hakim bir noktada, batıdan ve doğudan gelecek her türlü tehlikeye karşı emniyetli bir konuma sahip, doğal kayalıklardan faydalanılarak surlar inşa edilir ve Kale Kent kimliğinde yeni bir kent doğurur. Bu yeni kent Prussa'dır. Kentin kurulması konusunda en çok dillendirilen hikaye ise, Romalılarla yaptığı savaşı kaybeden ünlü Kartacalı komutan Hanibal'ın, ordusuyla sığındığı I. Prusias tarafından zafer kazanmış komutan gibi karşılanmasına bir anlamda vefa örneği olarak, dönemine göre modern, bir o kadar da planlı kent kurgusu ile Prussa kentini kurmasıdır. Bugün hisar içi olarak tanımladığımız bölgede, ilk kent kurgusunun izlerini görmek mümkün. Hayranlık uyandıracak bir teknikle, kent su ihtiyacını karşılamaya yönelik olarak döşenen toprak künk su dağıtım sistemleri ile bunların dağıtım istasyonlarını gösteren, hemen hemen her yapı temelinde çıkan buluntular, bizleri kentin ilk dönemlerine götürür.

Bursa Kale kentinin önemli bir bölümü, doğal kayalıklar üzerine kurulan surlarla çevrelenmiştir. Kale içerisinde, yöneticilere ait bir saray ve onların ihtiyaçlarına cevap verecek nitelikte ek yapılar bulunurdu.

Osmanlı'nın kuruluş döneminde fethi sürekli gündemde olan Bursa, kısa sürede fethedilememiştir. Osman Bey, onbir yıl süren kuşatma sürecinde, biri Mollaarap sirtlarında Balaban Bey komutasındaki Balabancık Kalesini, diğeri de Gazi Aktemur komutasında Kültürpark batı girişi karşısında olduğu kaynaklarca ifade edilen Gazi Aktemur Kalesini inşa ettirir. Sabırlı fakat taktik ağırlıklı kuşatma onbir yıl boyunca sürer. Osman Bey hayatının son demlerine değin Bursa'nın fethedileceği günü özlemle bekler. Bir rivayete göre fetihten



Bey Sarayı

hemen sonra, diğeri bir rivayete göre de fetihten kısa bir süre önce vefat eder. Osman Bey vasiyeti üzerine, fetih sonrası 6 Nisan 1326 tarihinde, gümüşlü kümbetin, yani Saint Elie manastırının bir bölümüne defnedilir.

Fetih ile birlikte Prussa'nın kaderi Bursa olarak değişir. Orhan Bey ilk iş olarak Bursa'yı kale kent kimliğinden sıyırmak ister. Bu çerçevede öncelikle, Gökdere akış yatağı olan ve o dönem bataklık olan bölgeyi kurutarak, günümüzde Orhan Bey Camisinin bulunduğu alana cami, hamam, han, imaret gibi yapılardan oluşan ilk külliye inşa ettirir. Bu stratejik çalışmayla birlikte Bursa Şehrinin yeni merkezi, hem de etkileri günümüze değin devam eden çarşı kimliği, bir anlamda da önemli bir ticaret merkezinin nüvesi oluşturulmuş olur. Bu yeni Türk ve İslam şehrine yakın ve uzak diyarlardan hızlı bir şekilde göçler başlar ve devam eder.

Bursa Kale Kenti veya Bursa Hisar Bölgesi

Bursa kalesi önemli bir kısmı doğal kayalıklar üzerine kurulu, 3.38 km uzunluğundaki surlarla çevrelenir. Savunmanın güçlüğünden dolayı,



Saltanat Kapısı

Pınarbaşı tarafında surlar, iç ve dış olmak üzere çift sur şeklinde inşa edilmiştir. Bursa kalesi 5 adet kapıya 14 burca sahiptir.

Evliya Çelebi seyahatnamesinde; Bursa Kalesi'nin çevresinin 10 bin adım olduğunu, 67 kule ve beş adet kapısının mevcut olduğunu belirtir.

Sayısı beş olarak ifade edilen kale kapıları şunlardır: Bursa (Prussa) Kentinin ana giriş kapısı olan Saltanat Kapısı, Yer Kapı (Bab-ı Zemin), Fetih Kapı (Su Kapısı), Zindan Kapı ve kaplıcalar bölgesi Çekirge'ye açılan Kaplıca Kapı. Yine hisar içerisinde, 18 burca sahip bir iç surla korunan, kentin yöneticilerine ait bir saray bulunmaktaydı. Günümüzde, kalıntıları halen mevcut olan saray Tophane'de Orduevi'nin bulunduğu alandadır. Osmanlı döneminde Bey Sarayı olarak adlandırılan saray, Beylikten İmparatorluğa geçiş döneminde ilk Osmanlı sultanlarından beşini ağırlamış, birçok önemli karar burada alınmıştır. Hatta sultan düşünlerine, cülus törenlerine tanıklık etmiştir.

Bey Sarayı'na çıkan yolun başında yer alan Saltanat Kapısı doğruya doğru

açıldığından, aynı zamanda İpek ve Baharat Yolu'na açılan bir kapı niteliğindedir. 1904 yılında dönemin yöneticisi Vali Reşit Paşa tarafından ortadan kaldırılmıştır.

Hisar Bölgesi, Bithinya'dan Roma'ya, Bizans'tan Osmanlı'ya ve oradan da günümüze gelen Bursa'nın tarihi ve kültürel mirası anlamında, çok önemli bir köprü niteliği taşımaktadır. Taşların düşlerle kucaklaşarak insan sıcaklığıyla kaynaştığı mekanlar bütünü olarak, Bursamızın güzide bir köşesidir Hisar.



Saltanat kapısı onarılmadan önceki hali

Kaleli Kent: Bir Kültür Miras Örneği

Dünya tarihi ve kültürel mirası bağlamında, yükselen bir değer olarak "Kaleli Kentler" başlığı, önemli gündem maddelerinin başında gelmektedir.



Surların havadan görünüşü

Tarihi ve kültürel mirasa sahip çıkarak yaşatma çalışmaları, ÇEKÜL Vakfı'nın ve Tarihi Kentler Birliği'nin destek ve organizasyonlarıyla tüm yurttta olduğu gibi, Bursa'da da ümit verici bir şekilde güçlenerek gelişmekte, bilinçlenme düzeyi de buna paralel olarak yükselmektedir.

Bursa Osmangazi Belediyesi'nin "Bursa Tarih ve Kültür Yolu Canlandırma

Projesi" kapsamında, en önemli proje bölgelerinin başında gelen Hisar Bölgesinde bulunan Bursa Kalesinin sur ve kapılarının birlikte ayağa kaldırılması hedeflenmektedir.



Fetih Kapı

Osmangazi Belediyesi'nin 2002 yılında Maltepe Üniversitesi ile yaptığı işbirliği sonucunda, Bursa surlarıyla ilgili projelendirme çalışmaları başladı ve 2005 yılı başlarında restorasyon projelerinin bir bölümü onaylandı. Projenin ilk uygulaması Mayıs 2005'te, ünlü İtalyan mimar Prof. Dr. Giovanni

Perbellini'nin de hazır bulunduğu harç koyma töreniyle Saltanat Kapısı'nda başlatıldı. Derlenen bilgi ve bulguların ışığında sürdürülen çalışmalar, Maltepe Üniversitesi'nden Proje Danışmanı ve Müellifi Prof. Dr. Ümit Serdaroğlu ve proje ekibinden mimar İbrahim Yılmaz'ın kontrolünde, 5-6 ay gibi kısa bir sürede tamamlandı ve Saltanat Kapısı ayağa kaldırıldı. Yaya trafiğine açılan kapı, çevre düzenlemesiyle birlikte önemli bir sembol olarak Bursa'ya kazandırıldı.

Ümit Serdaroğlu'nun ani vefatından sonra çalışmalar, proje müellifi mimar İbrahim Yılmaz ile birlikte, Anıtlar Bölge Koruma Kurulu ve Müze denetiminde, Osmangazi Belediyesi Plan Proje Müdürlüğü - Tarihi Çevre Koruma ve Uygulama Bürosu ve Fen İşleri Müdürlüğü uzman elamanlarının kontrolünde sürmektedir.

İlk uygulamanın ardından, Bursa için özel bir manevi değeri olan Fetih Kapı (Su kapısı) başta olmak üzere, bugünkü Osmangazi caddesi üzerindeki iki burç ve bunları birbirine bağlayan surlarla Saltanat Kapı'ya kadar devam eden surların restorasyonu tamamlanmıştır. Surlarla ilgili restorasyonlar devam ederken, bir taraftan da surları saran ve adeta gizleyen yapılar kamulaştırılarak ayıklanmıştır. Bursa Kalesinin kapılarından bir diğeri, çift

surların başladığı Yer Kapı (Bab-ı Zemin) ve çevresindeki surları saran ve adeta gizleyen yapılar da kamulaştırılarak temizlenmiş ve restore edilmiştir. Zindan Kapı ve Kaplıca Kapısı ile ilgili kamulaştırma ve projelendirme çalışmaları da hızla devam etmektedir.

Hisar bölgesinin, dolayısıyla Bursa'nın çehresi olumlu yönde değişiyor ve değişmeye devam edecek. Saltanat Kapısı yeniden yaşama dönmenin gururuyla dimdik ayakta. Çoaktandır Bursa şehrinin yeni simgelerinden birisi olmuş durumda. Yapılan bu çalışmaların, yalnızca Bursa'ya ve ülkemize



Surlardan detay

değil, global dünya anlayış doğrultusunda insanlığın ortak tarihi ve kültürel mirasına da önemli derecede katkı sağladığı su götürmez bir gerçek.

Restorasyon çalışmalarının yanı sıra, bölgenin arkeolojik değerlerini de gün yüzüne çıkartma ve bunları tanıtmaya faaliyetleri kapsamında, Prof. Dr. Metin İlişik başkanlığında bir arkeo-jeofizik çalışması yürütülmektedir. Yıllardır bölgede her yeni yapı kapsamında sürdürülen araştırma kazılarıyla birlikte değerlendirilecek olan verilerin, bu bölgenin yeraltı dönemsel zenginliğini de gün ışığına çıkarması beklenmektedir.

"Somut kültürler, kendilerini bütünleyen değerlerle bir bütündür," anlayışıyla yola çıkılarak başlatılan 'Bizim Mahalle Projesi' de, Bursa Araştırmaları Vakfı ve Osmangazi Belediyesi proje ortaklığıyla devam etmektedir. Bursa'nın ilk kent yerleşimi olan bu özellikli bölgede başlatılan pilot çalışmayla, dört mahalle (Kavaklı, Mollagürani, Osmangazi, Alaaddin) ile ilgili araştırma kitapları yayınlanmıştır. Proje, yana yakıla gündeme taşımaya çalıştığımız kentlilik bilincinin yöre sakinlerine kazandırılması yönünden önemli bir örnek teşkil etmektedir.

Bugüne kadarki çalışmaların tümü, bir anlamda yüzyıllar önce Orhan Gazi tarafından fethedilen Bursa'nın yeniden fethedilmesi olarak nitelenebilir; bir simge değer olarak Bursa Kalesi'nin algınlılığının sağlanması, bugüne kadar farklı nedenlerle sürekli olarak gözardı edilmiş olan tarihi kent kimliğinin yeniden öne çıkartılması yolunda önemli bir adım olarak görülebilir.

Kaleli Kent kavramının öne çıktığı günümüzde yapılan bu çalışmalar, Osmangazi'yi Dünya Kaleli Kentler Birliği'nin üyeliğine taşımış, ve Osmangazi, Türkiye adına bu uluslararası kuruluşun yönetim kurulunda yer almıştır. Birkaç

yıl öncesine değin algılanma zorluğu yüzünden kalenin varlığı yokluğu dahi tartışılırken, gelinen bu nokta birçok açıdan sevindiricidir.

Bir kente kent kimliği kazandıran önemli değerler vardır. Bu değerlerin en önemlisi, geçmişle günümüz arasında köprü oluşturan tarihi ve kültürel değerlerdir. Bu anlamda, kent olarak sahip olduğumuz zenginliğin, önce Bursalıların, sonra da kente gelen ziyaretçilerin fark etmesini sağlamış olmak, Bursa adına belki de en önemli kazançtır.

Sahip olduğumuz zenginliğin farkına varılması, giderek sevgiyle sahiplenilmesi adına tarihi ve kültürel değerlerimizi ayağa kaldırmak ve yaşatmak, istisnasız hepimizin görevidir. Bu bir nöbet... Bu bayrak yarışında devraldığımız emaneti, duyarlılıkla ve hasarsız olarak gelecek kuşaklara aktarmak, görevden de öte, alabildiğine derin ve bir o kadar da zengin kültür tarihimize verilmiş bir SÖZ'dür.

Gaziantep Kalesi Türkiye de ayakta kalabilen kalelerin en güzel örneklerinden biridir.

Gaziantep Kalesi

Zafer Okuducu, Mimar, ÇEKÜL Vakfı Gaziantep Temsilcisi

Bir gözetleme kulesi veya karakol durumunda olan Antep'in ilk kalesi Bizans İmparatoru I. Justinianus tarafından M.S. 527 - 565 yılları arasında Orta Fırat bölgesini Sasaniler'e karşı korumak amacı ile Karkamış kalesi ile birlikte ele alınarak büyütülmüş ve güçlendirilmiştir.

Kale daire planlı olup çevre uzunluğu 1200 metredir. Büyük taşlarla örülmüş duvarlar 12 kule ve burçla desteklenmiştir. Kalenin kuzey burçlarından bir tanesinin Roma eseri olduğu söylenmektedir. Batıdaki burçların ise Memlûklü döneminde yapıldığı kitabeden anlaşılmaktadır. Yine kitabeden öğrenildiğine göre kale köprüsünün iki yanındaki iki kule de Kanuni Sultan Süleyman döneminde yaptırılmıştır. Askeri kale olarak yapılan kalenin zaman zaman idari merkez olarak kullanıldığı da bilinmektedir.



Gaziantep kalesi şehrin ortasında bölgeye hakim bir yerde konumlanmıştır. Güney kesimi bir höyük, kuzey bölümü ise kayalık zemin üzerinde yükselen kale Roma, Bizans, Eyyubiler, Dulkadiroğulları, Selçuklular, Osmanlılar ve son olarak da Antep harbinde kullanım görmüştür. Roma Döneminden sonra birçok kez el değiştirmiş ve bulunduğu coğrafi konum itibari ile birçok mücadeleye tanıklık etmiştir.

Kalenin yapım tarihi ve kimler tarafından yapıldığı kesin olarak bilinmemekle birlikte bugüne kadar yapılan çalışmalar ve araştırmalar ışığında :

Gaziantep kent merkezinde bulunan kalenin güney kesimini oluşturan kale höyüğünün ilk yerleşiminin M.Ö.3750 yıllarına kadar uzandığı görülmektedir. M.S. II-III. yüzyıllarda Roma İmparatorluğu döneminde bugünkü Antep kalesinin kuzeyindeki kayalık olan bölgesinde birkaç kuleden oluşan küçük bir kale inşa edildiği düşünülmektedir.

Roma Döneminde inşa edilen bu kalenin bulunduğu noktadaki yükseklikten faydalanılarak bölgeye olan hakimiyetinden dolayı, gözetleme yapmak, alleben deresi ile ona paralel giden yolların güvenliğini sağlamak amacı ile bir karakol görevi de gördüğü düşünülmektedir.

Kalenin üzerinde cami, hamam, sarnıç ve çeşitli yapı kalıntıları bulunmaktadır. Alt bölümlerinde ise üst yapıya destek sağlamak üzere büyük odalar, galeriler ve dehlizler, ana kütle altında ise bir su kaynağı bulunmaktadır. Gaziantep kalesi yapım teknikleri ve biçimsel olarak Halep kalesi ile büyük bir benzerlik göstermektedir.

Son dönemlerde yapılan onarım çalışmalarında ise öncelikle Gaziantep harbinde büyük oranda tahribat gören ve çevresi için ciddi tehlikeler oluşturan burçların ve beden duvarlarının sağlamlaştırılması gerçekleştirilmiştir. Üst kalede yer alan içi toprakla dolu 180 metre uzunluğundaki tonozlu galerinin toprağı boşaltılıp temizlendikten sonra tabanı aslına uygun olarak taş döşeme yapıp yürünebilir hale getirilmiştir.

Uzun zaman dilimi içerisinde kent de yaşayan uygarlıklar değişse de yerleşim yerleri hep aynı kalmış 'Kale ve çevresi' yaşamın odağını oluşturmuştur. Kale ve çevresi her dönemde sürekli olarak sosyal, kültürel ve ticari hayatın merkezi olarak candamarı olmuştur. Bugün de merkez olarak bu canlılığını sürdürmektedir.

Son birkaç yıl içerisinde Tarihi ve Kültürel dokuda yapılan restorasyon çalışmalarında da Gaziantep kalesi kentin ve tarihi dokunun merkezi kabul edilip tüm çalışmalar bu odak noktasına göre yapılmaktadır.

Kentin merkezinde tüm ihtişamı ve heybeti ile yaşamını sürdüren kalenin etrafında yapılan çalışmalar kalenin algılanmasını daha da güçlendirmektedir. İlk olarak Kalenin kuzeyi ve güneyinde bulunan metruk yapılar kamulaştırılıp yıkılarak Kale ortaya çıkartılmıştır. Bu bölgelerde hazırlanmış olan ilk proje ile kale çevresi peyzajı, tarihi bir hamam, bir kahve ve kale duvarına yaslanmış bir yapı butik otel olarak restore edilmiş olup ziyaretçilere açılmış bulunmaktadır. İlk olarak kalenin kuzey ve güney bölgelerinde yapılan bu çalışmalardan sonra kalenin tarihi dokuyla olan bağlarını daha da

kuvvetlendirmek için kaleden başlayan ve Şirehanına kadar devam eden bir Gaziantep Kültür Yolu projesi hazırlanmıştır. Hazırlanmış olan bu proje güzergahında 18 han, 10 cami, 4 hamam ve bir çok sivil mimari örnekleri yer almaktadır. Toplam olarak 3.5 km lik yol 5.5 km lik cephe düzenlemesi yapılmasını içeren proje uygulamaları tamamlanmak üzeredir.

Bu proje çalışmaları tamamlandığında daha önce bitirilmiş olan Bakırcılar çarşısı ve Almacı pazarı ile birlikte Şirehanına kadar uzanmış olacaktır. Bu proje kapsamında yol ve kaldırımlar bazalt taşlarla yenilenmiş olup dükkan cepheleri kepenkleri ve saçakları ile bir bütün olarak ele alınmıştır. Yine bu çalışmada havai hatların yer altına alınması yapılan yol, kaldırım, peyzaj ve cephe çalışmaları bölgeyi görüntü kirliliğinden arındırarak dokunun daha iyi



algılanmasını güçlendirmiştir.

Kalenin içerisinde bulunan ve dolgu toprağı daha önceleri boşaltılarak temizlenen galeri ise Gaziantep kahramanlık panoraması müzesi olarak düzenlenmektedir.

Bu proje tamamlandığında ise kaleye gelen ziyaretçiler Gaziantep savunması ve kahramanlığını, tarihe tanıklık etmiş olan kalenin galerisinde izlemiş olacaklardır.

Sonuç olarak Gaziantep Kalesi geçmişin ayakta kalan tanıkları ve tüm yaşam izleri ile birlikte tarihe tanıklık etmeye devam edecektir.

Gaziantep Kalesi'nin tarihçesiyle ilgili bilgiler için Yrd. Doç. Dr. Rifat Ergeç ve arkeolog Zeynep Akkaya'nın çalışmalarından yararlanılmıştır.

Tarihi çok daha eskilere uzanıyor olsa da, günümüze ulaşan biçimiyle Artuklu dönemi yapılarının özelliklerini taşıyan Harput Kalesi; Dış Kale, İç Kale ve Artuklu Sarayı olmak üzere üç ana bölümden oluşur.



Bin Yılların Tanığı Harput Kalesi

Mustafa Balaban, Kaya Karakaya Fen Lisesi Tarih Öğretmeni
Çekül Vakfı Elazığ Temsilcisi

Dış Kale

Elazığ il merkezinin 5 km. kuzeydoğusunda bulunan Dış Kale, bugün tamamen tahrip olmuş durumdadır. Bu yapıdan geriye kalan tek iz; Dağ Kapı girişinin güneyindeki sivil yapının temelinde kalan bir burç ile, yine Dağ Kapı girişinde sağda bulunan kule izidir¹. Osmanlı döneminde stratejik önemini yitiren kalenin taşları, bugünkü Elazığ'ın oluşumu sırasında evlerin yapımı için kullanılmıştır.

Dış Kaleye ait kitabe bulunmadığından, yapım tarihi ile ilgili kesin bilgi yoktur. Ancak, 1605 yılında Taval Mehmed adlı bir eşkiya tarafından tamir ettirildiğini², 1655 yıllarında bölgeye gelen Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesi'nde de anıldığını biliyoruz ve bu bilgilere dayanarak, en azından XVII. yüzyıl öncesinde yapıldığını düşünüyoruz. Harput'un gelişimine baktığımızda ise, kentin Artuklu döneminde, Bizans dönemi'ndeki kale kent (İç Kale için) kimliğinden kurtulduğunu ve İç Kale'nin kuzeyine doğru bir

gelişme göstererek, batıya yöneldiğini görüyoruz. Bu gelişmenin Selçuklu döneminde de devam ettiğini bilerek ve Artuklular'ın savunmaya ne kadar önem verdiklerini göz önüne alarak, Harput Dış Kalesi'nin XII. yüzyıl sonu XIII. yüzyıl başına tarihlendiğini söyleyebiliriz. Bu durumda Dış Kale (surları) bir Ortaçağ yapısı olarak değerlendirilebilir.

Düzenli oval bir form gösteren Dış Kale'nin güneydoğusunda İç Kale, ana eksenlerde de kent kapıları yer almaktadır. Surların yapımında yörede Feth Ahmet taşı olarak anılan kumtaşıyla moloz taşların birlikte kullanıldığı görülmektedir. Sivil yapının altındaki burçta düzensiz kesme taş arası dolgu tekniği, Dağ Kapı girişindeki kule yapıda ise düzenli kesme taş arası dolgu tekniğinin kullanıldığı dikkat çekmektedir.

İç Kale

Harput Süt³ Kale⁴, Harput Kalesi⁵, Hısn-ı Ziyad⁶, Ziata Castellum⁷ gibi isimlerle anılan İç Kale, Harput kent merkezinin güneydoğusunda, Dabakhane ve Feth

¹Genellikle bu burç Ahmet Bey Camisi ile ilişkilendirilip, anılan caminin minaresi olarak kabul edilir.

²Ünal, Mehmet Ali; "XVI. Ve XVII. Yüzyıllarda Harput Sancağının Demografik Yapısı" Tarih İçinde Harput, Elazığ, 1992, s.96

³Kaleye, Süt Kale denilmesi, "güya bu kaleyi yaptıran hükümdar, çok zengin ve binlerce koyun sürülerine sahipmiş; sağılan sütler, yenilip içilip ve etrafa dağıtıldıktan sonra, geri kalanını çaylara, derelere dökerlermiş... Hükümdar, kaleyi yaptırmaya başladığı sıra, susuzluktan inşaat geri kalmış, su temini uzun zamana mütevakkıf olduğundan, hükümdar düşünmüş taşınmış ve en nihayet her gün dökülen sütlerin dökülmemesini, sabah akşam kalenin önüne getirilip inşaata teslim edilmesini, çoban başına ve alınan sütlerin harç işlerinde su yerine kullanılmasını da usta başlarına emretmiş... bunun üzerine kale, temelinden hisan ve bürc-ü barularına kadar işte bu sütli harçlarla yapılmış olduğundan bu kadar metin olmuş ve ismine de süt kalesi denilmiş..." şeklindeki efsaneye bağlanır (İshak Sunguroğlu; Harput Yollarında I, İstanbul 1958, s.269.

⁴Sunguroğlu; a.g.e., s.259., Aşan Beşir; Elazığ Tunceli ve Bingöl İllerinde Türk İskan İzleri (XI-XIII Yüzyıllar) Ankara, 1989, s.79.

⁵Gabriel, Albert; Voyages Archeologiques Dans La Turquie Orientale I, Paris, 1940, s.260, Sevgen, Nazmi; Anadolu Kaleleri, Ankara, 1959, s.128, Ardiçoğlu, Nurettin; Harput Tarihi, İstanbul, 1964, s.51. Altun, Ara; Anadolu'da Artuklu Devri Türk Mimarisinin Gelişmesi, İstanbul, 1978, s.236, Säzen Metin; Anadolu'da Akkoyunlu Mimarisi, İstanbul, 1981, s.193., Ünal, M.Ali; XVI. Yüzyılda Harput Sancağı (1518-1566), Ankara-1989, s.196.

⁶Gabriel 1940:257, Darkot Besim; "Elazığ İslam Ansiklopedisi IV, İstanbul 1945, s.296., Sunguroğlu 1958: 44, Sevgen 1959:129, Ardiçoğlu 1964:23, Artuk İbrahim; "Yavuz Sultan Selim'in Harput ve Hısn-ı Keyfa'nın İlhaki İle İlgili İki Sikkesi." İsmail Hakkı Uzunçarşılı'ya Armağan, Ankara, 1988, s.416, Ünal 1989:11, Alptekin Coşkun; "Selçuklular Zamanında Harput", Tarih İçinde Harput, Elazığ, 1992, s.45.

⁷Gabriel 1940:257, Darkot 1950:296, Sunguroğlu 1958:44, Sevgen 1959:129, Ardiçoğlu 1964:23, Artuk 1988:416, Ünal 1989:13, Alptekin 1992:45.

Ahmet'e giden yol üzerinde, Ulu Cami ve Kale Hamamı'nın güneyinde yer alır. İç Kale, Dış Kale'ye göre daha sağlam durumdadır ve yer yer burçları ve surları ayaktadır. Ancak kuzey sur duvarları dışında kalan surların durumu



oldukça kötüdür. Yenilenen birinci ve ikinci giriş kapıları dışında son dönemde başlatılan restorasyon çalışmalarıyla, girişin sol tarafından başlanarak ön burçlar onarılmıştır.

İlk kullanımı Urartular'a kadar giden⁸, hemen her dönemde kullanılan ve genişletilen İç Kale'nin bugünkü durumu bir Artuklu Kalesi izlenimini vermektedir. Günümüze ulaşan sur duvarlarındaki kimi kitabeler onarım kitabeleridir ve Geç Roma/Erken Bizans, Artuklu, Dulkadirli, Akkoyunlu dönemlerinde yapıda çeşitli onarım ve eklemelere işaret ederler.

İç Kale, kuzey-güney doğrultusunda asimetrik bir plana sahiptir ve yer yer 100-150 m.'lik kayalıklar üstüne oturmuştur. Kaleye kuzeydoğudan üç aşamalı bir kapı ile girilir. Birinci ve ikinci giriş kapıları, dışa taşan üçgen iki payandanın desteklediği kemerli bir geçiş şeklindedir ve bu girişlerden güneye doğru gidildiğinde, batı ana sur duvarları ile ikinci kademe sur duvarları arasındaki platforma girilir. Doğuya doğru gidildiğinde ise, üçüncü giriş kapısı ve devamındaki İç Kale ana platformuna ulaşılır.

Birinci giriş kapısı, doğuda bir ara duvarla ana kayalıklara yaslanır; batıdaki sur duvarları ise güneye yönelerek, bir kırılma ile ikinci giriş kapısına ve Çubuk Bey Burcu'na⁹ ve oradan da Belek Burcu'na¹⁰ ulaşır. Sur duvarları, kuzey duvarlarının üzerine oturduğu kayalıkları izleyerek güneye uzanır ve kademelenerek ikinci girişten hemen sonra doğuda üçüncü giriş kapısının kuzeyindeki Aslanlı Burç ile birleşir. Kapının güney burcundan devam eden

ikinci kademe batı sur duvarları da önce doğuya, ardından güneye yönelerek yine Belek Burcu'na ulaşır. Bu noktada sur duvarları, hem doğuya hem de güneye yönelir: Güneyde önce Fahreddin Karaarslan Burcu'na, ardından

ana kayalıkların güneybatı ucundaki Kızlar Burcu'ndan sonra kuzeybatıya uzanır. Kayalıkların güneydoğu ucunda, Belek Burcu'ndan doğuya yönelen ikinci kademe güney sur duvarları İmameddin Ebubekir Burcu'nda son bulur. Buradan kuzeye yönelen surlar, Nizameddin İbrahim, Balaban, Dabakhane ve Halil İbrahim burçları ile desteklenerek, kuzeyde Artuklu Sarayı ve Büyük Burç ile birleşip, giriş kapılarına ulaşan sur duvarlarıyla devam eder.

Kuzeyde, kalenin en yüksek burcu olan, anıtsal ve görkemli yapısıyla yarım daire şeklindeki Büyük Burç bulunmaktadır¹¹. Doğu sur duvarları üzerinde ise üç önemli burç görülür: En kuzeyde olanı Halil İbrahim Burcu¹², üzerindeki kitabe ve sağlamlığı nedeniyle en önemli burçlardandır. Dulkadirli malzeme ve tekniğiyle yapılmış sekizgen kesitlidir. Onun güneyinde yer alan diğer iki burç; Dabakhane Burcu¹³ ve Balaban Burcu¹⁴ da yine Dulkadirli dönemine tarihlenir. Her ikisi de yine sekizgen kesitli olan bu burçlar, oldukça tahrip olmuştur. Dabakhane Burcu, oval formuyla temelde Bizans dönemi izlenimi verir; Balaban Burcu ise, köşelerinde yer alan çift renkli taş kullanımıyla, kalenin diğer burçlarından ayrılır.

Bu burçların devamındaki sekizgen kesitli Nizamettin İbrahim Burcu¹⁵, da büyük ölçüde tahrip olmuştur ve Geç Artuklu dönemine (XIII. yüzyıl başları) aittir. Doğu cephenin en güneyinde, ana kayalıkların güneydoğu köşesindeki dikdörtgen formlu İmameddin Ebubekir¹⁶ Burcu kısmen ayaktadır ve malzemesi nedeniyle Artuklu dönemine aittir. Bu noktadan sonra doğuya yönelen güney sur duvarlarında herhangi bir burç izine rastlanılmamaktadır.

⁸Gabriel 1940:257, Darkot Besim; "Elaziz" İslam Ansiklopedisi IV, İstanbul 1945,s.296., Sunguroğlu 1958: 44, Sevgen 1959:129, Arıçoğlu 1964:23, Artuk İbrahim; "Yavuz Sultan Selim'in Harput ve Hısn-ı Keyfânın İlhakı İle İlgili İki Sikkesi" İsmail Hakkı Uzunçarşılı'ya Armağan, Ankara, 1988,s.416, Ünal 1989:11, Alptekin Coşkun; "Seçukluklar Zamanında Harput", Tarih İçinde Harput, Elazığ, 1992, s.45.

⁹Gabriel 1940:257, Darkot 1950:296, Sunguroğlu 1958:44, Sevgen 1959:129, Arıçoğlu 1964:23, Artuk 1988:416, Ünal 1989:13, Alptekin 1992:45.

¹⁰Sevin Veli; "Elazığ-Bingöl Yüzev Araştırması, 1987", VI.Araştırma Sonuçları Toplantısı, Ankara, 1989, s.461

¹¹Burcu Çubuk Bey ya da Çubukoğulları dönemi ile herhangi bir ilgisi olmamasına karşın, Harput'ta Türk Dönemi'ni başlatan kişi olması nedeniyle bu isim verilmiştir.

¹²Burcu'nun ilk yapım dönemi Bizanslılar'a kadar gitsen de, Türk dönemi'ndeki ilk onarım ve eklemeleri Belek Gazi dönemi'ne tarihlenmiştir için, bu isimle anılmaktadır.

¹³Kaleye ilişkin eski fotoğraflarda, burcu bugünkü seviyesinden en az 10-15m.kadar daha yüksek olduğunu görmekteyiz. Bu nedenle kalenin en büyük burcu olarak bu adı verdik.

¹⁴Burç üzerindeki kitabede, Dulkadiroğlu Halil ve İbrahim Beylerin adları geçtiğinden bu adı verdik.

¹⁵Dabakhane yönünde bulunduğundan bu isimle anılmaktadır.

¹⁶Geniş gövdeli, sağlamlığı anlamında bu isimle anılmaktadır.

¹⁷Burcu Nizameddin İbrahim döneminde yapıldığını bildiğimizden, bu isimle anılmaktadır.

¹⁸Burcu verilen isimle yapım dönemi ilişkisi netleşmese de, bu dönemde yapıldığını düşündüğümüzden, bu isimle anmayı uygun bulduk.



Ana kayalıkların güneybatı ucunda yer alan Kızlar Kulesi (Burcu)¹⁷ dikdörtgen bir burç olup, bir bölümü ana kayalıklara otururken, bir bölümü dere yatağına kadar iner. Burcun alt düzeyinde Artuklu, üst seviyelerde ise Dulkadirli izlerini görülmür. Burç üzerinde kuzey ve güney cephedeki kitabe izlerinden başka, iki kitabe daha bulunmaktadır¹⁸. Her üç kitabe de Dulkadirli dönemine aittir. Burcun hemen altında, burç üzerindeki geçide ulaştığını düşündüğümüz kaya basamakları ise, kalenin güneyinde bulunan platformdaki Urartu açık hava sunağına ulaşan bir geçit¹⁹ olmalıdır.

Güneydoğu köşeden batıya yönelen ikinci kademe sur duvarlarının, batı ana ve batı ikinci kademe sur duvarlarıyla birleştiği yerde bulunan Belek Burcu²⁰ ise, kareye yakın dikdörtgen bir burçtur ve beş katlı bir yapı olduğu anlaşılmaktadır.

Belek Burcu ile Kızlar Kulesi (Burcu) arasında, batı sur duvarları üzerinde yer alan Fahreddin Karaarslan Burcunun²¹, yapım malzemesinden Artuklu dönemine ait olduğu düşünülmektedir; örtü sistemi çökmüş ve içi moloz dolmuştur. Belek Burcu gibi o da, kalenin en zayıf noktalarından birinde ve

ana kayalıkların en düşük seviyelerinde bulunmaktadır. Kuzey cephesinde bir, batı cephede iki, güneybatı cephelerde birer ve güney cephede üç adet yuvarlak kemerli mazgal penceresi vardır. Batı ve güneybatı cephelerde, üst seviyedeki dikdörtgen küçük pencereler, ikinci katın varlığını gösterir.

Batı sur duvarlarının kuzeye yakın bölgesinde, ikinci giriş kapısının hemen batısında yer alan dikdörtgen burç ise, Çubuk Bey Burcu olarak bilinir. Üst seviyelerde Dulkadirli malzemesi izleri görülmür. Alt seviyesinde ise Bizans ya da Roma dönemi malzeme ve tekniğini düşündüren düzenli bir taş alması göze çarpar²².

Kalenin son burcu, kuzey sur duvarlarının üçüncü giriş kapısıyla birleştiği yerde bulunan Aslanlı Burç'tur²³. Altıgen kesitli burcun en önemli özelliği, üzerinde bulunan kabartmalar ve Akkoyunlu dönemine ait bir kitabedir ve kaledeki Akkoyunlu malzemesine işaret eder.

Artuklu Sarayı

İç Kale'nin kuzey sur duvarları üzerinde yer alan Artuklu Sarayı, malzeme

¹⁷Yerel kaynaklarda Kızlar Kalesi olarak anılmakta olup bu ismin niçin verildiğine ait bilgi verilmemektedir.

¹⁸Danık Ertuğrul; *Ortaçağ'da Harput*, Ankara, 2001, s.32

¹⁹Bu ve benzeri geçitler için bkz. Gall, Hubertus Von, "Zu den Kleinasiatischen Terepentunneln" *Archäologischer Anzeiger* 1967/4 Berlin, 1968, s.504-527, Kaledeki açık hava sunağı için bkz. Sevin:1989, s.461

²⁰Burcun en azından 2. ve 3. katlarının Belek Bey döneminde yapıldığını düşündüğümüzden bu isimle anılmaktadır.

²¹Burcun yapımı ile ilgili olmamasına karşın, Harput Artuklularının en önemli isimlerinden biri olarak bu isimle anılmaktadır.

²²Bu örgü tekniğini, daha çok Helenistik ve Roma'da görmekte olduğumuz Pseudo Isodamos ile karşılaştırmak mümkündür

²³Üzerinde bulunan aslan ve aslan-fil mücadelesi sahnesinden dolayı bu isimle anılmaktadır.

ve tekniğiyle, XIII. yüzyıl birinci yarısı, yani Geç Artuklu dönemine bağlanmaktadır. Sarayın kuzeyindeki ikinci kat seyir terası günümüze kadar ulaşmıştır.

Evliya Çelebi'de anılan "Kösezaade Sarayı" ve "Munzurzaade Sarayı"nın²⁴, bugünkü Balıkgazi Parkı'nın bulunduğu Kayabaşı'ndaki, yöre halkının da köşk ya da konak olarak nitelendirdiği büyük evler olduğu düşünülmektedir. Aynı şekilde Lehmann-Haupt'un "Subarnuk Uçurumu" diye andığı ve tarafımızca Kızlar Kulesi olarak nitelenen yerde bir saraydan söz edilse de²⁵, bu yapının bir saray değil, bir savunma kulesi olduğu, plan ve boyutlarından anlaşılmaktadır. Ardıçoğlu'nun, Artuklu Köşkü diye andığı²⁶ ve tarafımızca Belek Burcu olarak tanımlanan mekan da, plan ve boyut olarak bu yapının sadece bir burç kule olabileceğini göstermektedir. Son olarak Ara Altun, Harput İç Kale'de bir Artuklu Sarayı'ndan söz ederek, Nizameddin İbrahim dönemi olan 1203'ler başındaki onarımlarla aynı döneme ait olduğunu düşünür²⁷.

Güneybatı-kuzeydoğu yönünde kurulu bulunan sarayın ortasında, üçgen olarak sonlanan dikdörtgen bir ana eyvan vardır. Ana eyvanın batısında aynı genişlik ve uzunlukta, ancak yarısı kadar derinlikte iki mekan daha bulunur. Doğusunda ise, diğer yan mekanlarla eş genişlik ve derinlikte ancak içe doğru hafifçe daralarak biten bir mekan vardır.

Ana eyvan, sağında ve solundaki iki pencere ile aydınlanırken, giriş oldukça yüksek ve yuvarlak bir kemerle desteklenmiştir. Yan mekanların tümü birer pencereden ışık alır; önleri açık bırakılarak kuzey güney yönünde beşik tonozla örtülmüştür²⁸.

Eyvanın sağında ve solundaki ilk mekanlarla ve eyvandaki alt kat tonozları, yapının iki katlı olduğunu gösterir; üst katın zemin düzeyinde dıştan görünen hatlı yuvaları, buranın önünde ahşap bir geçiş platformu ya da balkonunun olduğunu düşündürür.

Kuzeyde, ana eyvanın sağında ve solundaki boşlukta bulunan temel izleri ve üst düzeydeki tonoz izleri, yapıya sonradan eklemeler yapıldığını gösterir. Aynı şekilde ana eyvanın doğusundaki mekanın doğu dış cephesinde yer alan duvar izi, bir başka mekanın varlığını göstermektedir.

²⁴Evliya Çelebi; *Evliya Çelebi Seyahatnamesi 5* (Çev. Zuhuri Danişman), İstanbul, 1970, s.106

²⁵Lehman-Haupt, C.F. *Armenien Einst und Jetzt*, Berlin, 1910, s.476,477.

²⁶Ardıçoğlu 1964:50,51

²⁷Altun 1978:236,281

²⁸Saray hakkındaki bilgiler ve karşılaştırmalar için bkz. Ertuğrul Danık; "Harput Artuklu Sarayı" IV. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri, Van, 2000.

Tüm bu özellikler, Harput Kalesi'nin derin bir geçmişin izlerini barındırdığını göstermektedir. Yapılacak kazı ve onarım çalışmaları sonucunda, Doğu Anadolu'nun özgün kimliğine tanıklık edecek uygarlık izlerini ortaya çıkarmak mümkün olacaktır. Bugün bizleri biz yapan bir geçmişten kalan, ancak gizemini tam da çözemediğimiz nice zenginlik, toprağın altında, yaşayla buluşacağı günleri bekler gibidir.

Harput İç Kale Kazısı

Harput İç Kale Osmanlı Mahallesi kazılarına 2005 yılında Elazığ Müze Müdürlüğüne bir kurtarma projesi olarak başlanmıştır. Kazının başkanlığını Müze Müdürü Haydar Kalsen yapmaktadır. Bilim Kurulu ise arkeolog Prof. Dr. Veli Sevin (başkan), sanat tarihçisi Prof. Dr. Necla Arslan Sevin, Yrd. Doç. Dr. Yüksel Arslantaş, Feridun Şedele ve Mustafa Balaban'dan oluşmaktadır. Bugüne kadar 2005-2006-2007 yılı olmak üzere üç kampanya gerçekleştirilmiştir.



Kazı çalışmalarının birinci amacı, çok çeşitli kültürlerin izlerini taşıyan, yaklaşık üç bin yıllık geçmişe sahip Harput İç Kalesi içindeki Osmanlı mahallesini ortaya çıkarmak olmuştur. Kalenin son sakinlerine ait mahallenin kalıntıları, yıkım tehlikesi altında olmakla birlikte, günümüze kadar iyi durumda gelebilmiştir. Mahalle 1850-1900 yılları arasında, modern Elazığ'ın kurulmasından sonra terk edilmiştir. Bu nedenle modern yapılaşmadan hiç etkilenmemiş bir Osmanlı mahalle dokusuna sahiptir. Bir tür Osmanlı Pompei'si olduğu söylenebilir. Yapı içleri, terk edildikleri günlerin izlerini taşır. Çanak çömlek, porselen ve cam malzeme, silah ve mermiler, paralar vb. pek çok eser vardır. Kazı sonucunda, 19. yüzyıl taşrasında bir Osmanlı mahallesinin yaşantısı, kültürü, sosyo-ekonomik durumu ve konut-işyeri ilişkileri gibi konularda sağlıklı bilgiler verecektir.

İkinci amaç ise, açığa çıkarılan mahalleyi kısmen restore ederek ayağa kaldırmaktır. Mimari dokunun; camisi, evleri, dükkan ve daracık sokaklarıyla günümüze iyi durumda ulaşmış olması önemli bir şanstır. Türkiye'de kazılarak açığa çıkarılmış ve sonra restore edilerek işlev kazandırılmış başka bir örnek yoktur. Avrupa'da pek çok benzeri bulunan bu tür uygulamanın bir uygarlıklar

ülkesi durumundaki ülkemizde olmaması önemli bir eksiklik. Böyle bir uygulama, ülkemizde tarih bilincinin oluşmasına katkıda bulunacak ve turizm açısından da yeni bir ilgi odağı olacaktır.

Kazılar Osmanlı arkeolojisi kapsamında yapılmaktadır. Bu kapsamda Osmanlı'nın şerhiye sicili, tapu kaydı, salname vb. yazılı belgelerinde verilen bilgiler derlenerek arkeolojik verilerle karşılaştırılacak ve bir Osmanlı mahallesi hakkında çok güvenilir bilgi edinilecektir.

2005 yılında yapılan çalışmalar, Osmanlı döneminde kullanılan bir ev, sokak, meydan, Urartu döneminden kalan ve toprakla dolmuş bulunan su sarnıcı, sarnıç çevresinde bulunan küçük imalathaneler bölgesinde yoğunlaşmış, açılan alanların üzeri örtülerek kış şartları ve doğa tahribatına karşı önlem alınmıştır. İki katlı bir ev tümüyle ortaya çıkarılmış, bir diğerininse ancak bir salonu temizlenebilmiştir.

2006 yılında ise, Artuklular döneminden kalma ve Osmanlı döneminin sonlarına dek kullanılmış olan Türkiye'nin en eski camilerinden biri bulunup temizlenmiştir. Ayrıca mahalledeki 18 metre karelik bir kalaycı dükkanı da tümüyle açığa çıkarılmıştır. Sarnıç alanında çalışmalar devam etmiş ve içinde metal curufları, terazi parçaları vb. buluntulara rastlanmıştır. Sarnıç çevresinde büyük olasılıkla küçük maden imalathanelerinin olduğu saptanmıştır. Kuzey sur duvarı kesit çalışması yapılmış, ancak çalışmalar tamamlanmamıştır.

2007 yılında ise kazı çalışmaları özellikle cami ve çevresinde yoğunlaşmıştır. Caminin etrafı ve içi tam olarak boşaltılmıştır. Caminin ön kapısının bulunduğu sokak dokusu tam olarak ortaya çıkarılmış, caminin dört tarafında bulunan yapılardan çilehane, ev, vb. yapılar da temizlenmiştir. Sarnıç çevresinde de yeni dükkan ve imalathaneler açılmıştır. Buralarda çıkan curuflar, küçük eritme potaları ile kalaycı, bakırcı, nalbant vb. küçük imalathane dükkanları olarak değerlendirilen dükkanların bulunduğu alanlar temizlenmiştir. Ayrıca caminin karşısındaki tonozlu bir yapı açılmıştır. Bu yapının askeri amaçlı kullanılan bir depo veya mahzen olduğu düşünülmektedir. Özellikle 2007 yılı çalışmalarıyla, İç Kalenin giriş kapılarından itibaren uzanan yol ve çevresi temizlenmiş, sokak dokusu ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Çalışmaların kış koşullarından korunması için çatı ile örtme, dondurma ve diğer koruma yöntemleri kullanılarak açılan alanlar koruma altına alınmıştır.





Bir kent için kalenin önemi dün ne ise bugün de aynı. Belki artık surların içinde yaşama zorunluluğu duymuyoruz. Surların dışında rahat ve modern yaşam alanları oluşturduk. Yine de kalelerimiz hala kent ve kentli üzerindeki egemenliğini sürdürüyor Bugün kentlerimizi yeniden kurgularken yine kaleyi merkeze alma zorunluluğu hissediyoruz. Geçmişin zorunlu koşulu, bugün belki kültürel, beki de psikolojik nedenlerle ağırlığını koruyor.

Niksar da, Dünya Kaleli Kentler Birliği Üyesi

Ali Akdamar, İletişimci



Kalenin 1930'lardaki görüntüsü

Niksar kenti bugün, kale duvarlarına bitişik. Yüzyılların verdiği alışkanlıkla Niksarlılar kale çevresinden kopamamışlar. Kale Niksar'ın en önemli eseri ve simgesi olmanın yanı sıra yakın zamana kadar işlevli binaları da içinde barındırmış.

Maduru ve Çanakçı dereleri arasından yükselen tepe üzerinde "iç" "dış" ve "orta" surlarla korunan kale, Roma döneminde bir akropol durumundayken, depremler ve savaşlar nedeniyle yıkılmış, Bizans ve Türk dönemlerinde pek

çok onarım görmüş. Bu nedenle, kesme moloz taştan yapılmış bu kale tüm dönemlerin izlerini taşıyor.

Kalenin yerinden düşen kitabesi Melik Gazi Türbesinde bulunmuş. Kitabeyi ilk kez İsmail Hakkı Uzunçarşılı yerinde okumuş, ancak çok yüksekte olduğu için iyi okunmadığı kaydını da düşmüş. II. Süleyman Şah'a ait olduğu bilinen kitabeyi, daha sonra Paul Wirtek 1935'de, Tanju Cantay da 1981 yılında okumuşlar.

Kitabede;

"Yapan Kara... (?) oğlu Cemalettin Yunus

Bu yapının yapılmasını Kılıç Arslan oğlu

Kahredici melik

Devlet ve dinin rüknü

Muzaffer Süleyman Şah 94 senesinin zilhicce ayının ortasında emretti"

yazmaktadır.

eteklerinde yer alır. Büyük bölümü iskan alanı içinde kalan dış surların, Ulu Cami ve Melik Gazi Mezarlığı arasındaki bölümleri ayakta. Ulu Cami karşısında halkın "Kulaklı" dediği burçta, Roma dönemine ait bir lahit kapağı da yapı taşı olarak kullanılmış.

Evliya Çelebi 1672 yılında gördüğü kale için, *"Yalçın kayalık yerde, kayalık bir bina, şeddevari yapılmış çok sağlam bir kaledir. Etrafı 560 adımdır. Altı köşeli eski bir kale olup yer yer gedikleri ve üç tane kapısı vardır. Doğuya, batıya ve güneye bakar. İlcası, kuyusu, kale içinde üç yüz kadar ev ve ambar, bir cephanelik, kiliseden bozma bir cami vardır."* demektedir.

Bizans döneminde kalenin içine bir kilise yapılmış. 7 ve 9. yüzyıllardaki Arap ve daha sonraki Türk akınlarına karşı güçlendirilmiş ve askeri yapılar eklenmiş.

Danışmendiler döneminde, iç kale girişinde, bugün çok harap durumda olan Nizamettin Yağlıbasan'ın yaptırdığı tromplu, açık kubbeli bir medrese ve 1939



Kale duvarlarının bugünkü durumu

İç surlar, şehrin ortasındaki tepenin üzerini tamamen çevrelemektedir. Orta surlar ise, Maduru Deresi'ne dik bir yamaçla inilen kuzey cephesi dışındaki, tepenin üç yanını sarar. Dış surlar, bugünkü görünümü ile yalnız güney

sarsıntısında tamamen yıkılan Yağlıbasan Türbesi ve bir cami yaptırılmış. J. Chesneau, 1547 de Niksar'dan geçtiğinde kalenin sağlam durumda olduğunu yazar.



Kale'deki en önemli eser Yağlıbasan Medresesidir. Melik Gazi Türbesi'nde bulunan ve İsmail Hakkı Uzunçarşılı tarafından okunan, Yağlıbasan'ın adını da taşıyan bir kitabenin, bu medreseye ait olduğu kabul edilmiş. Buna dayanarak bina 1158 yılına tarihlenmiş.

Kapalı avlulu, iki eyvanlı ve revaksız bir medresedir. Yapı, aslında dört köşe planlı düşünülmüş, fakat kuzey cephesi sur duvarlarından yararlanılarak yapıldığı için çarpık olmuş.

Medresenin kuzey cephesinde, dışarıya pencereler açılmasına karşın, kale içindeki düzlüğe bakan duvarlar muhtemelen emniyet için sağır bırakılmış. Bunlara ışık, avluya açılan kapılar üzerindeki tepe pencerelerinden sağlanmış. Odaların içlerinde ocak izleri bulunuyor.

Bugün Niksar Yağlıbasan Medresesi'nin, çelik konstrüksiyonla sağlamlaştırma çalışmaları yapılmış, onarıma hazır hale getirilmiştir.

Medresenin batısında bulunan kümbetin Nizamettin Yağlıbasan'ın Türbesi olduğu düşünülüyor. Yapıyı 1930 da inceleyen Gabriel, sekizgen planlı olduğunu, moloz taş örgü üzerine kesme taş kaplama olarak yapıldığını, yalnız pencere kemerlerinin tuğla ile örüldüğünü ve üstünün kubbe ile kapatıldığını yazar. "Kulak Tekkesi" ile aynı karakteri taşıdığını, fakat çapının daha büyük olduğunu da ekler. Bu, tipik erken Danişmendli yapısı 12. yüzyılda yapılmış ancak, 1939 depreminde büyük bir bölümü yıkılmış ve bir moloz taş yığını haline almış.

Kale eserlerinden bir başkası olan Kale Camisi, kare planlı ve tek kubbelidir. Bugün sadece güney ve batı duvarları sağlam kalmıştır. Duvarlar moloz taş örgülüdür. Basit bir mihrabın yer aldığı güney duvarının arkasında, yan yana üç tonozdan oluşmuş bir yapı kalıntısı vardır.

İç Kale'nin güney surlarına bitişik bir hamam vardır. Yapımında kısmen kale surlarından yararlanılmış. Duvarlar, kubbe ve tromplar moloz taş örgüdür. Duvarlar içinden yer yer pişmiş toprak künkler görülmektedir.

Küçük Hamam ise iç kalenin kente bakan güney yamaçlarında, kale kilisesinin batısındadır. Kare planlı kubbeli bir mekan ile bunun iki yanında bulunan tonozlu iki mekandan oluşur.

Bir hamam daha vardır: Kale Büyük Hamamı. Cumhuriyet Caddesi'nden kaleye doğru çıkan dar bir çıkmazla varılır bu hamama. Hamamın üstünde bir de bahçe bulunuyor. Hamam soyunmalık, soğukluk ve sıcaklık kısımlarıyla

sağlam olarak kalmış. Üstü kubbeyle kapatılmış. Sonradan yapıldığı sanılan, sıcaklık kısmındaki kurnalarda bitki, hayvan ve insan motifleri var.

İç Kale surlarının güneydoğusunda, sur duvarlarının dış yüzünde bulunan Kilise önemli yapılardan bir diğeri. Dikdörtgen planlı, iki sahanlı ve tek nişlidir.

Kemerli olan kapının üzerinde kabartmalar, bitki süslemeleri bulunur.

Hapishane, güneye bakan kesimde, kente dik inen iç kale surlarına bitişik durumdadır. Sıralı moloz taş ve horasan harç kullanılarak inşa edilmiş ve beşik tonozla örtülmüştür.

Dış surların doğu-batı doğrultusunda bulunan Cin Camisi moloz taştan



Bugün yapılan binalar surlara dayanmış. Surlar kent içinde çok ender yerden görülüyor.

yapılmış, dikdörtgen planlı bir tonoz şeklindedir. Yapım tarihi duvarındaki kitabeye göre 1160'dır. Batı yönünde bulunan kapı, blok taşlardan yapılmış ve çevresine basit bir bitki desenli bordür oyularak işlenmiştir. Mihrap, dışardan yuvarlak bir çıkıntı şeklinde belli olmaktadır. Mihrabın iki yanında pencereler ve doğu duvarında iki ufak niş vardır. İçi toprakla dolu olan cami 1970 yılında temizlenmiş, şimdi onarılmaktadır.

Bunlardan başka; hazine odası, zahire ambarları, asker koğuşları, kışla binaları, Maduru deresine açılan yeraltı yolu ile Yusufşah'ın Kabri ve çeşmeler kalede yer alan eserlerdir.

Kale'nin Ulu Cami karşısındaki kapısından içeri girdiğimizde, çeşme hemen karşılar bizi. Üzerinde H. 1087/M.1676 tarihli bir kitabe vardır. Aslında tahrip olduğu için iyi okunamayan bir kitabeden, çeşmenin yapım tarihinin 1676 olduğunu anlarız. Kesme taştan, sivri kemerli dış mimari özelliği taşıyan çeşme halen kullanılmaktadır.

1982 yılında Tokat Müze Müdürlüğü'nün kalede yaptığı kurtarma kazıları sırasında, Selçuklu dönemi sultanları'na ait 18.934 adet gümüş sikke bulunmuş. Müzede sergilenen paraların en önemli özelliği, Anadolu Selçuklu Devleti'nin bütün sultanlarına ait sikkelerin toplu halde bulunmasıdır.



Yağbasan Medresesi

Kışla binaları 1930 yılına kadar askerlik şubesi olarak kullanılmış, daha sonra şube merkeze taşınmış.

Niksar Kalesi Orta Çağ'dan bu yana ayakta. Kenti koruma görevini bugün de üstlenmiş görünüyor. Niksar'ın tarihi bir kent olarak turizmden pay alma çabalarında başı çekiyor. Kale'deki eserlerin onarılması ve yeni bir anlayışla tarih ve kültür ortamı olarak düzenlenmesi kenti yine önemli kılacak.

Yeni planlamayla Kale kentin en önemli cazibe merkezi haline gelecek.

Onarımlardan sonra Yağbasan Medresesi bilgi ve dokümantasyon merkezi olarak hizmet verecek. Kışla binaları lokanta, kültür merkezi ve toplantı salonu olacak. Cami, hamam, kilise ayrı ayrı müzelere dönüştürülecek.

Çevre düzenlemeleri, dinlenme yerleri, çay bahçeleri ve yürüyüş yollarıyla Niksarlıların günlük yaşamında önemli yer alacak. Bu yeni yapılanmayla Kale'nin kente katkısı en az eski günlerdeki kadar önemli.

Kültür Varlıklarına Yönelik Suç ve Cezalar Üzerine Bir Değerlendirme



Cevat Geray, Prof. Dr., A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi
Bülent Duru, Dr., A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi

2008 yılının Şubat ayında kültür ve tabiat varlıklarına yönelik suçlara ilişkin cezalar sessiz sedasız bir biçimde değiştirildi; kimi suçlar için cezalar artırıldı, kimileri için de indirildi. Türlü uygarlıkların kalıntıları üstüne kurulu, eşsiz kültürel varlıklara sahip ülkenin, bu değerlerin korunması için gereken yasal düzenlemeleri ince eyleyip sık dokuyarak gerçekleştirilmesi beklenirdi. Oysa beklentilerle gerçekler her zaman örtüşmüyor...

Yazımızın ana konusunu kültür varlıklarına ilişkin cezaları yeniden düzenleyen 5728 sayılı "Temel Ceza Kanunlarına Uyum Amacıyla Çeşitli Kanunlarda ve Diğer Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" oluşturuyor. Öncelikle bu yasanın bugüne değin gördüğümüz yasa metinlerinden biraz

farklı olduğunu belirtmek gerekir; içerik açısından olmasa da en azından biçimsel olarak. Yüzlerce yasaı ilgilendiren kurallar barındıran metin, tam tamına 580 maddeden oluşuyor; bu haliyle de bir yasadan çok kitabı andırıyor.

Kültür varlıklarına ilişkin cezaları yeniden düzenlemeyi öngören bu yasa aslında, önceki yıllarda gerçekleştirilen kökten değişikliğin bir uzantısını oluşturuyor.^[1] Ceza hukuku düzenini değiştiren dört temel yasa 1 Haziran 2005'de yürürlüğe girmişti.^[2] İşte yazı boyunca türlü maddelerini masaya yatıracağımız 5728 sayılı yasa, temel ceza yasaları dışında cezalar öngören yasaları önceki değişikliklerle uyumlu duruma getirme amacını taşıyor; bir başka anlatımla yeniden düzenlenen ceza sisteminin yaşama geçirilmesini sağlayacak bir düzenleme olarak tasarlanmış.

Adli Para Cezası Nasıl Hesaplanıyor?

Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nda gerçekleştirilen değişikliklere geçmeden önce yeni yasal düzenlemelerin getirdiklerine kısaca bakmak yararlı olacak. Yukarıda sözünü ettiğimiz yasalarla "cürüm ile kabahat", "hafif para cezası ile ağır para cezası" arasındaki ayırım ortadan kalkmıştır. Kabahatleri suçlardan ayırıp ceza kanunlarının dışında değerlendirmenin bir sonucu olarak para cezalarında da ikili bir ayrıma gidilmiş, idari yaptırımlar için "idari para cezası", ceza hukuku yaptırımları için de "adli para cezası" kavramları getirilmiştir. "Gün para cezası sistemi" olarak da adlandırılan yeni düzenleme ile artık adli para cezalarında "en az... lira, en çok... lira" gibi doğrudan doğruya bedel gösterilmemekte, bunun yerine biraz karmaşık bir yöntemle hesaplama yapılmaktadır. Buna göre, adli para cezası, beş günden az ve yasadaki aksine hüküm bulunmayan hallerde yediyüz otuz günden çok olmamak üzere belirlenen tam gün sayısının, bir gün karşılığı olarak takdir edilen miktar ile çarpılarak hesaplanacak, bir gün karşılığı ise en az yirmi ve en çok yüz YTL olacaktır. Bir gün karşılığının kişinin ekonomik koşullarına ve özel durumuna göre belirleneceği, bir yılı geçmemek üzere ek süre verilebileceği ve iki yılı aşmamak üzere ödemenin taksitle bağlanabileceği de eklenmelidir.

[1] Temel Ceza Kanunlarına Uyum Amacıyla Çeşitli Kanunlarda ve Diğer Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, Kanun No. 5728, RG 08.02. 2008

[2] Türk Ceza Kanunu, Kabahatler Kanunu, Ceza Muhakemesi Kanunu ve Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun

Yaşamın hemen hemen bütün yönlerine ilişkin suç ve cezaları yeniden düzenleyen bu dev yasa için yapılabilecek en gerçekçi değerlendirme, gerektiğinde tartışmadan, incelenmeden gerçekleştirilmiş olmasıdır. Meclis tutanakları incelendiğinde, 580 maddelik bu yasanın, bir muhalif milletvekilinin deyişiyle “torba” değil “çuval yasa”nın yalnızca bir ay süresince Genel Kurul’da görüşüldüğü, yasanın içeriğine ilişkin olarak yeterince tartışmaların yapılmadığı anlaşılacaktır. Yasanın kültür varlıklarına ilişkin bölümlerinin gerekçesinde de, söz konusu değişikliklerin ayrıntılı açıklaması yapılmadığından, uyum amacı dışında, yeni düzenlemenin temel nedenine yönelik bir ipucu bulunmamaktadır. Madde gerekçelerinin çoğunda yalnızca, “söz konusu suçla ilişkin cezalar, 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun yaptırım sistemine uyarlanmıştır.” ifadesine yer verilmektedir.

Yasanın pek çok maddesinde, yıllar boyu süregelen yüksek enflasyon ortamında anlamını yitiren para cezalarının günün koşullarına uygun duruma getirilip yükseltildiği gözleniyor. Ancak metin dikkatli bir biçimde incelendiğinde yapılanın yalnızca cezanın alt ve üst sınırlarını genişletmek olduğu anlaşılacaktır. Hâkimin takdir yetkisini, cezanın en alt sınırına yakın biçimde kullanma eğiliminde olması durumunda, yapılmış olan düzenlemenin cezada indirim anlamına geleceği açıktır.

Yeni maddelerin bir bölümü para cezasının alt ve üst sınırını yükseltip görünürde cezalarda artış sağlarken, bir bölümü türlü istisnalarla üstü kapalı biçimde indirimde göndermede bulunmakta, bir bölümü de doğrudan doğruya cezaları azaltmaktadır.

Yeni yasada öngörülen para cezası miktarları bir bakışta anlaşamadığı, ek bir hesaplamayı gerektirdiğinden, yeni düzenlemenin cezalarda bir artış getirip getirmediğini tek tek yasa maddelerine inceleyip değerlendirmek gerekmektedir. Şimdi sırasıyla yasa maddelerinin yeni halini bu açıdan gözden geçirip değişikliğin ne anlama geldiğini sorgulamaya çalışalım. Bu arada, aşağıdaki hesaplamaların yalnızca genel, soyut bir değerlendirmeden ibaret olduğunu, her olayın yargıçlar tarafından kendi özelliklerine göre ele alınacağını da eklemek gerekir.

Kültür ve Tabiat Varlıklarının Yıkılmasına, Zarara Uğramalarına Neden Olanlar

Kültür ve tabiat varlıklarının yıkılmasına, bozulmasına, yok olmasına ya da zarara uğramalarına kasten neden olanlar eski düzenlemeye göre iki yıldan

beş yıla kadar ağır hapis ve beşmilyar liradan onmilyar liraya adli para cezasıyla çarptırılıyorlardı. Yeni düzenlemede bu durumda olanlar için hapis cezası uygulamasında bir değişikliğe gidilmemiş, ancak para cezası beşbin güne kadar adli para cezası olarak belirlenmiştir. (m.408)

Temel yasalardaki 2004 değişikliği ile ceza hukukuna giren gün para sistemine göre hesaplasak, cezanın alt ve üst sınırı şöyle oluyor:

$$\text{En Çok: } 100 \text{ YTL} \times 5.000 \text{ gün} = 500.000 \text{ YTL}$$

$$\text{En Az: } 20 \text{ YTL} \times 5 \text{ gün} = 100 \text{ YTL}$$

Buna göre, lira cinsinden verilen rakamları YTL’ye dönüştürüp hesapladığımızda, eskiden en az 5000 YTL en çok 10.000 YTL olarak uygulanan ceza tutarı, gün para cezası sistemine göre en az 100 YTL en çok 500.000 YTL olmuştur.

	Hapis Cezası	Para Cezası
Eski Düzenleme	İki yıldan beş yıla kadar hapis cezası	5.000 – 10.000 YTL
Yeni Düzenleme	İki yıldan beş yıla kadar hapis cezası	100 – 500.000 YTL

Sit Alanlarında Kurallara Aykırı Olarak Yapı Yapanlar

Sit alanlarında geçiş dönemi koruma esasları ve kullanma koşullarına, koruma amaçlı imar plânlarına ve koruma bölge kurullarınca belirlenen koruma alanlarında öngörülen kurallara aykırı izinsiz inşaat ve fiziki müdahalede bulunanlar iki yıldan beş yıla kadar ağır hapis ve beşmilyar liradan onmilyar liraya kadar adli para cezasına çarptırılıyorlardı. Yeni düzenlemede yukarıdaki maddeye koşut biçimde, bu durumda olanlar için iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası uygulaması yinelenmiş, ancak para cezası “beşbin güne kadar adli para cezası” olarak belirlenmiştir. (m.408)

Yine yukarıdakine benzer biçimde, eskiden “en az 5000 YTL en çok 10.000 YTL” olarak uygulanan ceza tutarı yeni düzenleme ile “en az 100 YTL en çok 500.000 YTL” olmuştur.

$$\text{En Çok: } 100 \text{ YTL} \times 5.000 \text{ gün} = 500.000 \text{ YTL}$$

$$\text{En Az: } 20 \text{ YTL} \times 5 \text{ gün} = 100 \text{ YTL}$$

	Hapis Cezası	Para Cezası
Eski Düzenleme	İki yıldan beş yıla kadar hapis cezası	5.000 – 10.000 YTL
Yeni Düzenleme	İki yıldan beş yıla kadar hapis cezası	100 – 500.000 YTL

Yasaya Aykırı Yıkımda Bulunan ve İmar İzni Verenler

Yasanın koyduğu kurallar dışında yıkma ya da imar izni verenler için iki yıldan beş yıla kadar ağır hapis cezası, ayrıca beşmilyar liradan onmilyar liraya kadar adli para cezası öngörülüyordu. Yeni yasa, iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası uygulamasını yinelemiş, ancak para cezasını beşbin güne kadar adli para cezası olarak saptamıştır. (m.408)

Yine yukarıdakine benzer biçimde, eskiden “en az 5000 YTL en çok 10.000 YTL” olarak uygulanan ceza tutarı yeni düzenleme ile “en az 100 YTL en çok 500.000 YTL” biçiminde belirlenmiştir.

En Çok: 100 YTL x 5 000 gün= 500.000 YTL

En Az: 20 YTL x 5 gün = 100 YTL

	Hapis Cezası	Para Cezası
Eski Düzenleme	iki yıldan beş yıla kadar ağır hapis cezası	5.000 – 10.000 YTL
Yeni Düzenleme	iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası	

İzinsiz Onarımda Bulunanlar

Koruma, uygulama ve denetim büroları kurulmuş yönetsel birimlerden izin almaksızın ya da izne aykırı olarak tamirat ve tadilat yapanlar ile izinsiz inşai ve fiziki müdahalede bulunanlar ya da yaptıranlar bir yıldan üç yıla kadar ağır hapis ve üçmilyar liradan altımilyar liraya kadar adli para cezasına çarptırılıyorlardı. Yeni düzenlemede artık bu suçu işleyenlere, altı aydan üç yıla kadar hapis ya da adli para cezası yükümlülüğü getirilmektedir. (m.408) Görülebileceği gibi yeni düzenleme hem hapis cezasında indirimde gitmekte hem de hapis cezasını para cezasına çevirme olanağı tanımaktadır.

En Çok: 100 YTL x 730 gün= 73.000 YTL

En Az: 20 YTL x 5 gün = 100 YTL

	Hapis Cezası	Para Cezası
Eski Düzenleme	Bir yıldan üç yıla kadar hapis ve para cezası	1.000 – 6.000 YTL
Yeni Düzenleme	Altı aydan üç yıla kadar hapis ya da adli para cezası	100 – 73.000 YTL

Usulsüz Belge Verenler

Koruma alanlarındaki yapılara usulsüz belge verenlere yönelik maddenin, enflasyon ortamında anlamsızlaşan cezaları güncel duruma getirdiğini

görüyoruz. Buna göre, koruma alanlarında yer alan yasaklara aykırı olarak belge verenler, fiil daha ağır cezayı gerektiren bir suç oluşturmadığı takdirde, bir yıldan üç yıla kadar hapis ve adli para cezasına çarptırılacaklardır. (m.409)

	Hapis Cezası	Para Cezası
Eski Düzenleme	Bir yıldan üç yıla kadar hapis	2.5 – 10 YKrş
Yeni Düzenleme	Bir yıldan üç yıla kadar hapis	100 – 73.000 YTL (Adli para cezası)

Yasaya Aykırı Olarak İlan ve Tebligatta Bulunanlar

Yeni düzenlemeye göre, koruma işlemlerinde gereken ilan ya datebligatı yasadaki kurala uygun biçimde yapmayanlar üç aydan bir yıla kadar hapis ve adli para cezasına çarptırılacaklardır. Maddenin eski hali ise hapis cezasını yine üç aydan bir yıla kadar biçiminde belirlemiş, para cezasını ise beşbin liradan otuzbin liraya kadar ağır para cezası biçiminde öngörmüştü. Yukarıda da belirtildiği gibi zamanla anlamını yitiren para cezalarının güncellendiğini görmekteyiz. (m. 409)

	Hapis Cezası	Para Cezası
Eski Düzenleme	Üç aydan bir yıla kadar hapis	0.5 – 3 YKrş
Yeni Düzenleme	Bir yıldan üç yıla kadar hapis	100 – 73.000 YTL (Adli para cezası)

Haber Verme Sorumluluğuna ve Kültür Varlığı Ticaretine Aykırı Hareket Edenler:

Yasanın eski biçiminde haber verme sorumluluğuna, kültür varlığı ticaretine ve ikametgâhi ticarethane olarak gösterme yasağına aykırı hareket edenlerin bir yıldan üç yıla kadar hapis ve yirmibeşbin liradan yüzbin liraya kadar ağır para cezasına çarptırılmaları öngörülüyordu. Yeni yasa aynı konuyu, bildirim yükümlülüğüne mazereti olmaksızın ve bilerek aykırı hareket eden kişi, altı aydan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır biçiminde düzenlemektedir. (m. 410)

	Hapis Cezası	Para Cezası
Eski Düzenleme	Bir yıldan üç yıla kadar hapis	2.5 – 10 YKrş
Yeni Düzenleme	Altı aydan üç yıla kadar hapis	Yok

Yeni Bir Ceza: Bildirimi Yapılmamış Olan Kültür Ve Tabiat Varlığını Satanlar

Yasa, bildirimi yapılmamış olan kültür ve tabiat varlığını satanlara ilişkin yeni cezalar getirmektedir. Buna göre, bildirimi yapılmamış olan kültür ve tabiat varlığını satan ya da alanlar iki yıldan beş yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılacak, ticareti yasak olmayan taşınır kültür varlıklarının izinsiz olarak ticaretini yapanlara altı aydan üç yıla kadar hapis cezasına çarptırılacaktır. (m. 410)

Yurtdışına Çıkarma Yasağına Aykırı Hareket Edenler

Kültür varlığını yurtdışına çıkarma yasağına aykırı hareket edenler için getirilen yeni düzenlemede hapis cezasının üst sınırının on yıldan oniki yıla çıkartıldığı göze çarpıyor. Ayrıca anlamını yitiren para cezalarının günün koşullarına uydurulduğunu söyleyebiliriz. Eski yasadaki, yurtdışına çıkarma yasağına aykırı harekete konu olan kültür ve tabiat varlığına el konularak müzeye teslim edilmesi ve bu suçların işlenmesi sırasında kullanılan her türlü eşya ve araçlara el konulması öngörülmüyordu. Yeni düzenlemede bu maddede kökten bir değişiklik yapılarak söz konusu hükme yer verilmediğini görüyoruz. (m.411)

	Hapis Cezası	Para Cezası
Eski Düzenleme	Beş yıldan on yıla kadar hapis	10 – 30 YKrş
Yeni Düzenleme	Beş yıldan oniki yıla kadar hapis	100 – 500.000 YTL (Beşbin güne kadar adli para cezası)

Denetimlere Aykırı Davrananlar

Kültür varlığı ticareti yapanların denetimlere aykırı davranması ya da kazıdan çıkan eserlerin müzelere aktarılmaması durumunda, eski düzenleme altı aydan bir yıla kadar hapis ve ağır para cezası öngörüüyordu. Yeni yasa ile hapis cezası olduğu gibi korunmuş, buna ek olarak adli para cezası verilmesi de kurala bağlanmıştır. (m. 412)

	Hapis Cezası	Para Cezası
Eski Düzenleme	Altı aydan bir yıla kadar hapis	2.5 – 10 YKrş
Yeni Düzenleme	Altı aydan bir yıla kadar hapis	100 – 73.000 YTL (Adli para cezası)

Özel Mülkiyete Konu Olabilen Eserlerle İlgili Cezalar

Özel mülkiyete konu olabilen kültür varlıkları ile ilgili kurallara aykırı davranışlar eski düzenlemeye göre bir yıldan üç yıla kadar hapis ve yirmibeşbin liradan yüzbin liraya kadar ağır para cezasına çarptırılıyorlardı. Yeni düzenleme hapis cezasına ek olarak üçbin güne kadar adli para cezası verilmesini de öngörmüştür. (m. 413)

	Hapis Cezası	Para Cezası
Eski Düzenleme	Bir yıldan üç yıla kadar hapis	2.5 – 10 YKrş
Yeni Düzenleme	Bir yıldan üç yıla kadar hapis	100 – 300.000 YTL (Üçbin güne kadar adli para cezası)

Kazı, Sondaj ve Araştırmaya İlişkin Hükümlere Aykırı Hareket Edenler

Kültür varlıklarının aranması sırasında işlenebilecek suçlar için, ellibin liradan ikiyüzbin liraya kadar ağır para cezası yaptırımını uygulanıyordu. Yeni maddede cezanın günün koşullarına daha uygun duruma getirilerek, yüz günden az olmamak üzere adli para cezasının öngörüldüğü görülmektedir. (m. 414)

	Hapis Cezası	Para Cezası
Eski Düzenleme	Yok	Yok
Yeni Düzenleme	Yok	2.000 – 73.000 YTL (Yüz günden az olmamak üzere adli para cezası)

Özel Müze, Koleksiyoncular ve Haber Verme Zorunluluğuna İlişkin Hükümlere Aykırı Hareket Edenler

Eski düzenleme, özel müze, koleksiyoncular ve haber verme zorunluluğuna ilişkin hükümlere aykırı hareket edenler için, üç aydan bir yıla kadar hapis ve yirmibeşbin liradan yüzbin liraya kadar ağır para cezası verilmesini öngörüüyordu. Yasanın yeni biçiminde hapis cezası olduğu gibi korunmuş, para cezası da adli para cezası biçiminde güncellenmiştir. (m. 415)

	Hapis Cezası	Para Cezası
Eski Düzenleme	Üç aydan bir yıla kadar hapis	2.5 – 10 YKrş
Yeni Düzenleme	Üç aydan bir yıla kadar hapis	100 – 73.000 YTL (Adli para cezası)



İzinsiz Araştırma, Kazı ve Sondaj Yapanlar

Kültür varlığı bulmak amacıyla izinsiz araştırma, kazı ve sondaj yapanlar eski düzenlemeye göre iki yıldan beş yıla kadar ağır hapis ve ellibin liradan ikiyüzbin liraya kadar ağır para cezasına çarptırılıyorlardı. Yeni yasa maddesi bu konuda para cezasını kaldırdığı gibi hapis cezasında da indirim getirmektedir. Buna göre, kazı ya da sondajın yapıldığı yerin, sit alanı ya da bu Kanuna göre korunması gerekli başka bir yer olmaması durumunda, verilecek ceza üçte bir oranında indirilecektir. (m. 416)

	Hapis Cezası	Para Cezası
Eski Düzenleme	İki yıldan beş yıla kadar hapis	5 – 20 YKrş
Yeni Düzenleme	İki yıldan beş yıla kadar hapis (üçte birlik indirim)	100 – 73.000 YTL (Adli para cezası)

İzinsiz Define Arayanlar

İzinsiz define araştıranlara bir yıldan beş yıla kadar hapis ve yirmibeşbin liradan yüzbin liraya kadar ağır para cezası öngörülmüyordu. Yasanın yeni biçiminde ise izinsiz olarak define araştıranların cezalarında indirimle gidilerek üç aydan iki yıla kadar hapis cezası benimsenmiş, para cezası da kaldırılmıştır. (m. 416)

	Hapis Cezası	Para Cezası
Eski Düzenleme	Bir yıldan beş yıla kadar hapis	2.5 - 10 YKrş
Yeni Düzenleme	İki yıldan beş yıla kadar hapis (üçte birlik indirim)	Yok

Yasanın eski biçiminde, arama ve sondaj işlemini kültür varlıklarını yurtdışına kaçırma amacıyla yaptıkları anlaşılmalara yasada yazılı cezanın iki katını alacağı belirtilirken, yeni düzenlemede söz konusu artırım oranı "iki katına kadar" biçiminde belirlenerek daha az miktarda ceza verilmesinin yolu açılmıştır. Bu açıdan da yasanın cezalarda indirimle gittiği görülmektedir.

Hırsızlık, Yıkma, Bozma ve Yağmaya Kültür Varlığının Konu Olması

Durumu

Eski düzenlemede kültür varlıklarının hırsızlık, yağma, bozma ve benzeri suçlara konu olması durumunda, ceza iki katına kadar artırılarak verilebiliyordu. Yeni yasal düzenlemede söz konusu ceza artırımından da vazgeçildiğini görüyoruz.

Etkin Pişmanlık Çerçevesinde Cezalarda İndirim

Yasa, "etkin pişmanlık" düzenlemesi çerçevesinde, cezalarda indirim yapılmasına yol açacak yeni kurallar da getirmektedir. Sözelimi buna göre, suç işleyen kişi, bulunduğu kültür varlığını soruşturma başlamadan önce mahallî mülki amire teslim etmesi durumunda, mahkeme verilecek cezada üçte ikiye kadar indirim yapabilecektir. Buna benzer biçimde, izinsiz olarak define araştıranlar, haklarında kovuşturma başlayınca kadar, söz konusu suç için gerekli araçları sağlayanların kimliklerini açıklaması ve yakalanmasını sağlaması durumunda mahkeme cezada indirim yapabileceği gibi, ceza verilmesine gerek olmadığına da karar verebilecektir (m.416). Her ne kadar, başka konularda sanığın korunması, topluma kazandırılması gibi gerekçelerle savunulabilecek olan "etkin pişmanlık" düzenlemesinin, konu kültür varlıkları olunca kötüye kullanılmaya açık olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Kuralın özellikle devam eden davalarda ceza indirimi anlamına geldiği açıktır.

Sonuç

Bir bütün olarak değerlendirdiğimizde yasanın, kültür ve tabiat varlıklarının korunması konusunda yeni sorunları beraberinde getireceğini söylemek zor olmayacaktır. Her ne kadar yasanın kimi maddeleri enflasyon nedeniyle anlamını yitiren cezaların güncellenmesini öngörüyorsa da; cezaların alt sınırının düşürülmesinin yaratacağı sonuçlar belirsizliğini koruyor. Yargıçlara geniş bir takdir yetkisi veren kuralların uygulamaya nasıl yansıtacağını öngörmek oldukça güç. Kültür ve doğal varlıkları açısından yeryüzünün sayılı topraklarından birinin üzerinde yaşıyoruz; keşke yasa koyucular da ayırında olsalar.

Planlama Sistemi İçinde Kendine Yer Bulmaya Çalışan Kavram: Alan Yönetimi

Prof. Dr. Zekai GÖRGÜLÜ*
Y. Doç. Dr. Elif ÖRNEK ÖZDEN **

UNESCO'nun 1972 yılında gerçekleştirdiği Dünya Miras Konvansiyonu'nda kültür, insan topluluğunun hayati bir koşulu olarak varsayılmıştır. Bu durum UNESCO'nun 2001'deki 'Kültürel Çeşitlilik Üzerine Evrensel Deklarasyonu'nda ve 2005'teki 'Kültürel İfadenin Korunma ve Teşvikine İlişkin Alt Konvansiyonu'nda da karakterize edilmektedir. Evrensel kültür ve doğal mirasın modern tanımı ise; 1998 yılında Amsterdam'da yapılan Dünya Miras Konvansiyonu'nda da tartışılmış ve tüm insanlığın ortak kültürüne işaret ettiği açıklanan çıkarımlar, seçkin evrensel değerler olarak tanımlanmıştır (Jokilehto, J., 2008).

Dünya kültür miras listesindeki SİT alanlarının korunması için, yaklaşık 10 sene önce ortaya çıkan, ancak dört yıl önce UNESCO tarafından 'bir yerin kültür mirası listesine girebilmesi için bir zorunluluk' olarak tanımlanan **alan yönetiminin**, planlama sistemimiz içinde yerinin ne olduğu, ne ifade ettiği halen tartışılmaya devam etmektedir. Kavram olarak **alan yönetimi; bir dünya kültür mirası alanının bütün değerlerini detaylarıyla inceleyip ortaya çıkartmak, bunların nasıl korunacağını araştırmak ve çevresinde yaşayan topluma ekonomik, sosyal ve kültürel katkıda bulunmak** anlamına gelmektedir.

Alan yönetim planı ise; "[...] kültürel mirasın korunması için gerekli olan stratejik planlamanın dışında, kentin gelişimi içinde yeniden tanımlanan

koruma alanlarına, bütünlük bir yeniden canlandırma (revitalizasyon) kazandırır. Koruma politikalarının bölgesel politikalarla bağdaşmamasından ortaya çıkan yasal altyapı için zemin hazırlar. Merkezi ve yerel yönetim arasında varolan eşgüdümsüzlükten doğan araç ve kaynak kullanımının sağlıksızlığını giderir. Alan yönetim planının en önemli bileşenlerinden biri katılımcılıktır. Dolayısıyla koruma alanı içinde varolan halkı bilinçlendirerek ortak bir çözüm arayışına girmek yönetim planının asıl nedenlerinden biridir. Yönetim planları, Dünya Mirası Alanları için yol gösterici rehberdir. Alanın kullanıcı ve ziyaretçileri için strateji belirleyen, bilgilendirme amaçlı, yasal hükmü olmayan bir plandır. Kültürel değerleri yasal, yönetsel, mali metotlarla koruyan, eylem planları içeren, rehberlik eden bir belgedir" (Gülersoy, Nuran Zeren, 2008).

Düzenleme ve uygulamalarda yer almadığı için gerek ulusal, gerekse uluslararası platformlarda eleştirilere konu olan yönetim alanı ve yönetim planı kavramları, 5226 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun (2004) da EK MADDE 2 ile yasaya eklenmiştir. Yönetim alanı; "sit alanları, ören yerleri ve etkileşim sahalarının doğal bütünlüğü içerisinde etkin bir şekilde korunması, yaşatılması, değerlendirilmesi, belli bir vizyon ve tema etrafında geliştirilmesi, toplumun kültürel ve eğitsel ihtiyaçlarıyla buluşturulması amacıyla, planlama ve koruma konusunda yetkili merkezi ve yerel idareler ile sivil toplum kuruluşları arasında eşgüdümü sağlamak için oluşturulan ve sınırları ilgili idarelerin görüşleri alınarak Bakanlıkça belirlenen yerler" olarak tanımlanmıştır. Yönetim planı ise; "yönetim alanının korunmasını, yaşatılmasını, değerlendirilmesini sağlamak amacıyla, işletme projesini, kazı planı ve çevre düzenleme projesi veya koruma amaçlı imar planını dikkate alarak oluşturulan koruma ve gelişim projesinin, yıllık ve beş yıllık uygulama etaplarını ve bütçesini de gösteren, her beş yılda bir gözden geçirilen planlar" biçiminde belirlenmiştir. Yönetim alanı sınırlarında yer almamakla birlikte, arkeolojik, coğrafi, kültürel ve tarihi nedenlerle veya aynı vizyon ve tema etrafında yönetim ve gelişiminin sağlanması bakımından bu yer ile irtibatlandırılan kültürel varlıklar da "bağlantı noktası" olarak nitelendirilmiştir. Söz konusu yasada, alan yönetimlerinin örgütlenmesi ya da kurumsal yapılanmaları özetle aşağıdaki gibi açıklanmıştır.

Yönetim alanları ve bağlantı noktalarının korunması ve değerlendirilmesi için ilgili belediyeler veya Bakanlıkça hazırlanacak yönetim planı taslaklarının

* Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Öğretim Üyesi ve Mimarlık Fakültesi Dekanı

** Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Öğretim Üyesi

karara bağlanması ve uygulanması konusunda önerilerde bulunmak amacıyla **öncelikle danışma kurulları** oluşturulacaktır. Danışma kurulları, söz konusu alanda mülkiyet hakkı bulunanlar, meslek odaları, sivil toplum örgütleri ve üniversitelerin ilgili bölüm temsilcilerinden oluşacaktır. Daha sonra bu danışma kurullarının seçeceği iki üye ile plan taslağı kapsamında hizmetine ihtiyaç duyulan idarelerin birer temsilcisinin katılımıyla, yönetim alanı başkanının başkanlığında kurulacak **eşgüdüm ve denetleme kurulları**, altı ay içinde yönetim planını onaylamaya ve uygulanmasını denetlemeye yetkili kılınmıştır.

Sonuçta, alan yönetimi adına; tarihi alanın önem ve değerlerinin korunması, bunu sağlayacak yasal tabanın oluşması ve bu planın yürürlüğe girmesi için idari olanakların sağlanması ile tarihi alanı etkileyen birimlerin ortak çalışması gerekmektedir. Giderek kültürel mirasa dahil edilen alanların ya da binaların birbirine benzememesi nedeni ile her birinin yönetim biçiminin de farklılaşması doğal olacaktır.

Alan yönetim planlarının hazırlanması elbette sadece ülkemiz için bir zorunluluk değil; artık UNESCO Konvansiyonu'na bağlı her devletten, kendi

ülkelerindeki alanların Dünya Mirası Listesine alınmalarından önce her türlü koruma alanının yönetimi için bir yönetim planı hazırlamaları istenmektedir. Bu kapsamda dünyada pek çok alan yönetim planı hazırlanmış ya da çalışmaları sürdürülmektedir. Ülkemizde Pamukkale ve Alanya'da denenen ve İstanbul Tarihi Yarımada'da çalışmaları başlatılan alan yönetimi konusuna biraz daha derinlik kazandırmak adına yurtdışından iyi hazırlanmış bir örnek olan **Edinburgh Yönetim Planı**'na bakmak ülkemiz adına çıkarımlar yapmak için faydalı olacaktır.

Edinburgh Örneği

Edinburgh; tüm yerleşimin, tepe ve vadilerden oluşan ve Forth nehrinin halicine komşu olan bir manzarada konumlandığı, dünyaca ünlü ve on sekizinci yüzyılda planlanan bir ortaçağ şehridir. Dünya Mirası Alanı olarak tescil edilmesinin en büyük nedeni, kentin sahip olduğu bu mekansal nitelikleridir ki; bu nitelikler şehirlilerin yaşam standartlarını yükseltmekte, her yıl çok sayıda ziyaretçiyi şehre çekmekte ve şehrin iş yaşantısı için birçok ticari fırsat yaratmaktadır.

Edinburgh yönetim planının vizyonu, kentin modern yaşamın ihtiyaçlarına göre uyumla adapte olmasını teşvik ederken, yeri doldurulamaz bu mirası



korumaktır. Yönetim Planının asıl amaçları:

Bu yeri, kalıcı bir yönetim planı çerçevesinde dinamik yaşamın ve çalışan bir şehrin parçası olarak muhafaza etmek,

Erişimi artırmak ve yorumu güçlendirerek herkesin bu yerden keyif almasını ve bu yeri anlamasını sağlamak,

Edinburg ile ilgili kamusal ilgiyi artırmak ve bu kentin yönetimini ve mülkiyetini daha geniş tabana yayarak Edinburg mirasına olan ilgi ve katılımı artırmak,

biçiminde özetlenebilir.

50



Edinburgh Alanının Yönetim Planı, alanın kültürel mirasının korunması için bir çerçeve sunmaktadır. Bu çerçeve; mimari, arkeolojik, peyzaj ve doğal varlıkların ve bunların oluşumlarının korunmasını ve güçlendirilmesini kapsamakta; alanın daha iyi anlaşılmasını, yorumlanmasını ve bir eğitim kaynağı olarak kullanılmasını geliştirmekte, alanın kullanımında yerel toplumu desteklemektedir.

Plan, alanın önemli değerlerini ve gelecekte karşı karşıya kalınacak zorlukları vurgulayarak, alanın başarılı bir biçimde kalıcılığını sağlamak için gerekli politika ve önerilerle birlikte temel fırsatları/riskleri tanımlamaktadır.

Yürürlükte olan birçok ulusal ve yerel, yasal ve yasal olmayan politikalar tarafından desteklenmekte, bu sayede alanın korunması ve gelecekteki gelişimi sağlanmaktadır. Ayrıca Yönetim Planı, alanın kalıcı bir biçimde yönetimini sağlamaya çalışmakta, **tarihi çevreyi sonlu ve yenilenemeyecek bir kaynak** olarak görmekte ve bu alanın korunmasını teşvik etmektedir.

Tarihi çevrede ekonomik ve sosyal dokunun korunması ve güçlendirilmesi; bu kaynağın kendi karakteristik özelliklerinin gelecek nesillere aktarılabilmesi

için ekonomik başarının çok önemli hatta zorunluluk olduğu görüşü ısrarla savunulmaktadır. Yönetim Planı sürekliliği ve sürdürülebilirliği adına her beş yılda bir gözden geçirilmekte, Yönetim Planı'nın hedeflerini güvence altına almak üzere tasarlanan ve uygulamaya dönük olan Eylem Planları ise, birlikte yürüyen bir süreci ifade etmektedir. Eylem planları kısa, orta ve uzun vadeli önerileri göstermekte ve yıllık olarak hazırlanmaktadır.

UNESCO'nun Dünya Mirası Listesine alınmayla ilgili sorumluluklardan biri; tescillenen "alan"ların korunma durumunu izlemektir. Bu bağlamda Edinburgh kenti, altı ayda bir periyodik raporlarını hazırlamakta ve UNESCO'ya



bu raporlarda:

Eğer varsa, bir dizi gösterge kullanarak alanın nasıl değiştiği,

Alanın kuruluşu, kent içindeki görüntüsü ve tarihi dokusu gibi önemli niteliklerini korurken uygulanan yönetimin ve planlama tedbirlerinin verimliliği,

Alanı geliştirmek için yapılan çalışmaların ilerleyişi hakkında bilgi aktarmaktadır.

İstanbul Tarihi Yarımada

Ülkemizde ise, Tarihi Yarımada sahip olduğu mekansal çekicilikler ve çeşitlilikler ile yukarıda özetle incelenen Edinburgh kenti ile benzer özellikler taşımaktadır. Gerek geçmişindeki zenginlik, gerekse mekansal, sosyal

ve ekonomik yapısındaki çeşitlilikle bütüncül korumayı gerektiren ender güzellikteki yerleşim alanlarından birisidir. Günümüzde Tarihi Yarımada için bir alan yönetim planı hazırlanmakta ve buna ilişkin örgütlenme içinde bulunmaktadır. Bu plan, benzer bir biçimde yörede yaşayanlara, ziyaretçilere, kültürel mirasa ve mirasın kullanıcılarına yanıt vermeli, çevresel kaliteyi arttıracak kararlar getirmelidir. Alan yönetim planlarının bir başka önceliği, uygulanabilir olmasıdır.

Öte yandan, bölge ya da kent için uygun yönetim stratejilerinin benimsenmesi ve bu stratejileri geliştirirken gerçekçi ve alana uygun bir

bir süreçtir ve zaman içinde ortaya çıkan ihtiyaçlar doğrultusunda değişebilir, gelişebilir olmalıdır. Bu nedenle de beş yılda bir revize edilmesi istenmiştir.

Son söz

Alan yönetim planı, planlama ve koruma amaçlı planların yerine geçen bir araç değil, daha çok strateji geliştiren, koruma alanlarının değerlendirilmesine rehberlik eden bir yol göstericidir.



yaklaşım, birleştirilmiş politikalar gerekmektedir. Alan yönetimine ilişkin politikalar oluşturulduktan sonra yapılaşma ve tasarım yönetimi aşamasına geçilmelidir. Bu yönetimde estetik, çevre ve koruma etkileri, tarihi alana etkiler, diğer yapılaşma ile ilişkiler, yaptırımlar ve ziyaretçi konularına dikkat edilmesi gerekmektedir. Önemsilmesi gereken bir diğer konu da, uygulama planında izlenecek politikalar, planın işlevi, hangi kurumun ne zaman yapacağı, finansal kaynaklar ve sürdürülebilirliğin planlanmış olması gereğidir. Alan yönetiminde odaklanılan konu ve hedef, dünya kültür mirasının en doğru şekilde korunması, özelliklerinin değerlendirilmesi ve ekonomik değerinin ortaya çıkarılarak ülke ekonomisine katkı sağlamasıdır. Bunun için ciddi bir koordinasyona ihtiyaç vardır. Alan yönetimi planları bu boyutlarıyla, yapıldıktan sonra biten bir plan niteliği taşımazlar. Yönetim planı

Kaynakça

- JOKILEHTO, Jukka. "Management of the Historic Urban Landscape and Future Perspectives, Kentsel Sit Alanlarında Alan Yönetimi Sempozyumu, 29 Ocak 2008, YTÜ, İstanbul.
- GÜLERSOY, Nuran Zeren, AYRANCI, İrem, YAZICI, Esra, "Koruma Alanlarında Planlama ve Alan Yönetimi", Kentsel Sit Alanlarında Alan Yönetimi Sempozyumu, 29 Ocak 2008, YTÜ, İstanbul.
- "Alan yönetimi ile anıt eser kurulunun kuruluş ve görevleri ile yönetim alanlarının belirlenmesine ilişkin usul ve esaslar hakkında yönetmelik" (Resmi Gazete, 27/11/2005, Resmi Gazete, s. 26006)
- "5226 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun" (2004)
- "City of Edinburgh, World Heritage Site MANAGEMENT PLAN, Public Consultation Draft", September 2004.

Kentlerin Geleceğinin Kurgulanmasında Stratejik Planlama ve “Yol Haritası”nın Önemi

A. Faruk Göksu
ÇEKÜL Yönetim Kurulu Üyesi

Günümüzde planlama gündeminin başında, stratejik **planlama** kavramı çok sık yer almaktadır. Özellikle AB'ye giriş ve küreselleşme sürecinde daha yoğun olarak ele alınan bu kavram, yakınlarda çıkan ve taslak halindeki yasa ve yönetmeliklerde çelişkili şekillerde yer alsa da, kentleşme sektörümüzün odağına oturmuş durumdadır.

Kentlerimizin büyük bir bölümünde, kentsel ekonominin çökme noktasına gelmiş olması ve kentsel ölçekte yoksulluk kavramından söz edilmeye başlanması, kentlerin kendi dinamiklerinin ‘yeniden canlanma’ için artık yeterli olmayacağını göstermektedir. Bu koşullarda kentsel dinamiklerin harekete geçirilmesi için, bölgesel dinamiklerin göz önüne alınması zorunluluğu ortaya çıkmıştır; bu da stratejik plan yaklaşımının önemini daha da artırmaktadır.

Bu tespit ise stratejik planlamanın yalnızca kent temelinde değil, bölge temelinde ele alınmasını zorunlu hale getirmektedir. ÇEKÜL Vakfı bu nedenle, yıllar önce bina, sokak ve kent bazında başlattığı koruma yaklaşımını, günümüzde havza ölçeğine taşımış bulunmaktadır.

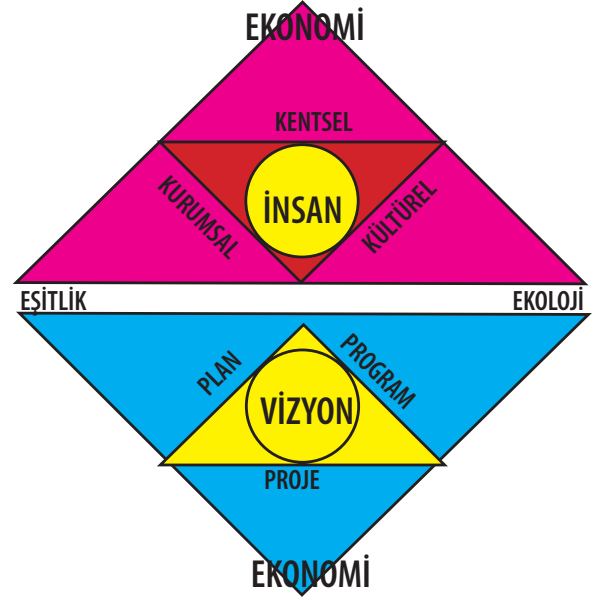
Günümüzde özellikle AB'ye giriş süreci ve kentleşme sürecinin geldiği nokta, artık planlama ve yönetim anlayışımızın insan ve vizyon odaklı olması

gerekliliğini ortaya koymaktadır. Yeni bir vizyon çerçevesinde, özellikle mekansal, toplumsal ve ekonomik gelişme stratejilerinin belirlenmesine yönelik olarak; stratejik hedeflerin ortaya konulması, hedefler doğrultusunda eylem planları ve vizyonun belirlenmesi, öncü ve tetikleyici projelerinin tasarlanması ve projelerin takibinde izleme ve değerlendirme kriterlerinin ortaya konulması, stratejik planlama anlayışının genel çerçevesini oluşturmaktadır.

Sürdürülebilir gelişmenin ve bütüncül planlamanın temel ilkeleri olan;

- ekonomi, eşitlik, ekoloji (3E)
- kentsel, kültürel, kurumsal (3K)
- plan, program, proje (3P)

öğeleri arasında bir ilişki sisteminin kurulması gerekmektedir.



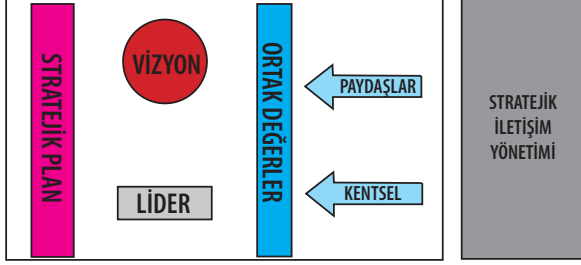
Vizyon ve Stratejik Hedef İlişkisi

İnsan ve vizyon odaklı geliştirilmesi gereken stratejik planlar, kentlerimizin bugün içinde bulunduğu konumdan daha farklı konumlara ulaşmasını sağlayacak önemli bir çıkış yoludur. Başka bir deyişle, stratejik planlama anlayışı, kentlerimizin dönüşüm sürecinin önemli bir gelişmişlik aracı olacaktır.

Bir politika ve program demeti olan stratejik planlama anlayışının başarılı olması için, tüm paydaşların katılımını sağlayacak mekanizmaların hayata geçirilmesi gerekmektedir. Kitlelerin plana sahip çıkmasını sağlamak için, iletişim yönetiminin de doğru kurulması gerekmektedir.

Bir başka deyişle,

- Doğru bir stratejik planlamanın yapılabilmesi için net bir **vizyona** ve o vizyonun arkasında duracak lidere ihtiyaç vardır.
- Doğru vizyonun oluşturulması için paydaşlar ve kurumun **ortak değerlerinin** doğru belirlenmesi gerekmektedir.
- Doğru stratejik planın ise, **stratejik iletişim yönetiminin** yapılması gerekmektedir.



Vizyon belirleme süreci iki aşamalı olarak ele alınmalı ve aşağıdaki soruların yanıtları bulunmalı ve analizleri doğru yapılmalıdır.

Birinci aşamada, seçimle işbaşına gelen belediye başkanının kent vizyonu, bir dizi toplantı sonucunda net hale getirilmelidir. Ayrıca, kurumun ve kent paydaşlarının beklentilerinde dile gelen ortak değerler, vizyona ve stratejik hedeflere doğru yansıtılmalıdır.

- Başkanın kent ve belediye vizyonu nedir? (Bir dizi toplantı ve görüşme)
- Kent paydaşlarının beklentileri nedir? (Araştırma)
- Kurum kültürü nedir? (İç araştırma)
- Başkanın, kent paydaşlarının, kurumun ortak beklentileri nelerdir?
- Ortak değerler nelerdir?

İkinci aşamada ise, belirlenen vizyon ve ortak değerler çerçevesinde ortaya çıkan stratejik hedeflerin uygulanmasına yönelik, aşağıda belirtilen çalışmaların yapılması gerekmektedir. Bu çalışmalar, özellikle kentler arası yarışabilirlik ilkesi doğrultusunda farklılıklara odaklanmalı, planın sahiplenilmesi sağlanmalı ve uygulanabilirlik derecesi saptanmalıdır.

- Kentsel ittifak ve kentsel rekabet analizi
- Farklılık analizi
- Sahiplenme/Aidiyet oluşturma
- Gerçekleştirilebilirlik özelliğinin saptanması

Birinci ve ikinci aşamadaki soruların cevaplandırılması sonucunda, Ortak

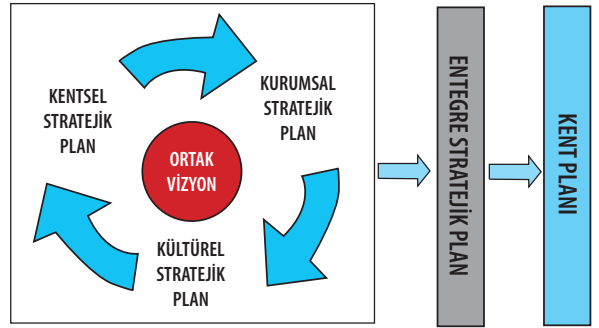
Vizyon ortaya çıkar. Bu noktada önemli olan, çalışmaların titizlikle yürütülerek doğru sonuçların elde edilmesi ve planın kamuoyu ve yatırımcılara anlatılabilmesi için, stratejik iletişiminin doğru yönetilmesidir.

Stratejik Planlar ve Entegrasyon

Kentsel gelişimin tüm boyutlarıyla ele alınabilmesi için üç farklı stratejik plan hazırlanmalıdır: Bunlar sırasıyla; mekansal gelişme stratejilerini içeren **kentsel** plan; kent yönetiminin etkin işlemlerini ve proje, bütçe ve programlarının eşgüdümünü düzenleyen **kurumsal** plan; ve kentsel yaşam koşullarının iyileştirilmesini ve toplumsal eşitliğe dayalı bir kent kültürünün yaratılmasını gözetilen kültürel plandır.

Önemli olan her bir plan için ortaya konulan vizyonun ortak bir vizyon haline getirilmesi ve planların birbirleriyle entegre edilerek, tek bir kent planının ortaya çıkarılmasıdır. Başka bir deyişle, kentsel, kurumsal ve kültürel olmak üzere hazırlanacak olan stratejik planların, bir **ortak vizyon** çerçevesinde bütünleştirilmesi ve entegre stratejik planın ise sonunda kent planı haline dönüştürülmesi gerekmektedir.

Söz konusu üç planın ortak plana dönüştürülmesi sürecinde, AB'nin sürdürülebilir kalkınma kriterleri olan **ekonomi, eşitlik ve ekolojik** temel kriterlerinin temel alınması, uluslararası yatırımcılara ve fonlara ulaşmayı kolaylaştıracaktır.



Stratejik Plan Örnekleri

Bu bölümde yer alan plan örnekleri; uluslararası düzeyde Londra, ulusal düzeyde ise Mardin ve Kelkit Havzası olmak üzere, kent ve havza ölçeğinde seçilmiştir. Londra planı "dünya kenti vizyonu" olması nedeniyle, Mardin örneği "kültürel değerlerin korunması odaklı" olduğu için ve Kelkit Havzası da "doğal ve ekonomik kalkınma içerikli" özelliklerinden dolayı seçilmiştir.

Londra Stratejik Planı: Londra Belediye Başkanı tarafından “Londra Planı” olarak nitelenen plan; Londralıların sağlığı, toplumsal fırsat eşitliği ve Birleşik Krallığın sürdürülebilir gelişmesine katkı olmak üzere üç ana temayı ele almaktadır. Plan, bu temalar çerçevesinde birtakım temel stratejik hedefler ortaya koymaktadır.

Hedefler;

- Londra'nın yeşil alanlara zarar vermeden büyümesini sağlamak,
- Londra'yı insanlar için daha yaşanır kılmak,
- Londra'yı ekonomisi güçlü bir kent haline getirmek,
- Toplumun her kesimini kapsamak ve ayrımcılıkla mücadele etmek,
- Engelliler için erişimi iyileştirmek,
- Londra'yı daha çekici, planlaması iyi yapılmış, yeşil bir kent haline getirmek.

Londra Planının en önemli özelliği, beş adet genişletilmiş alt bölgede, “fırsat bölgeleri”, “yoğunlaşma bölgeleri” ve “yenilenecek bölgeler” değerlendirmesi yaparak, genel bir gelişim stratejisi belirlemesidir. Böylelikle, Londra'nın karşılaştığı sorunların kentin geneline yayılması ve mevcut ilçe sınırlarını aşmasına karşı önlem alınmıştır.

Planın diğer bir önemli özelliği de ortaklıklar önermesidir. Belediye, ilçe belediyeleri, özel sektör ve gönüllü kuruluşların birlikte hareket etmeleri öngörülmektedir. Örneğin belediyenin, hem kamu sübvansiyonu hem de özel sektör kaynaklarının, ekonomik konut yapımı ve toplu taşıma yatırımları gibi stratejik projelere aktarılmasını sağlayan uzlaşma arayışlarına girmesi beklenmektedir.

Plan, kamu, özel sektör ve sivil örgütlerin işbirliğiyle gerçekleştirilen projelerde, tasarıma da önem vermekte ve ilkelerini belirlemektedir.

Londra planı, hedeflere ulaşılması için birtakım performans kriterleri de ortaya koymakta ve uygulamada kaydedilen ilerlemeyi izlenme olanağı vermektedir.

Mardin Stratejik Planı (Yol haritası): İki sivil toplum örgütü, MAREV ve ÇEKÜL işbirliğiyle hazırlanan ve “Yol Haritası” olarak adlandırılan planın amacı, Mardin'in kültürel ve demografik çeşitliliğini **biriktelik** içinde ele almak, ve toplumsal, ekonomik ve mekansal sürdürülebilirliğin sağlanması için, **insan ve vizyon odaklı gelişme stratejileri**, program ve projeler ortaya koymaktır.

Bu nedenle Yol Haritası stratejileri, aşağıdan yukarıya doğru bir örgütlenme anlayışı çerçevesinde belirlenmiştir. Bir başka deyişle Yol Haritası, **Mardin 2023** vizyonuna ulaşmak için, kesimler arası işbirliğini öngörmektedir. Yol Haritası, proje bazında örgütlenmeyi hedef alan ve yerel örgütlenmelerle kamu ve özel sektör arasında ilişki kurmaya önem veren bir yapılanmaya dayanmaktadır.

Mardin 2023 vizyonu, Cumhuriyetimizin kuruluşunun 100. yılında, “kentin ekonomik kalkınma düzeyinin ülke düzeyine ulaştığı, ekonomik getirinin tüm Mardinlilerce eşit paylaşıldığı, doğal-tarihsel-kültürel değerler sayesinde dünya vatandaşlarının bulunduğu bir Mardin yaratmak” olarak ortaya konmuştur.

Yol Haritası, belirlenen vizyon ve amaç doğrultusunda 7 ana ve 21 adet alt stratejik hedef sunmaktadır. Stratejik hedefler, AB'nin temel ilkeleri ile ÇEKÜL-MAREV işbirliğinin temel ilkeleri çerçevesinde şekillenmiştir.

Stratejik hedefler ve öncelikler belirlenirken, Yol Haritasının hazırlanmasına katkı sağlayan tüm paydaşların görüş ve önerileri dikkate alınmıştır.

Stratejik hedeflerin belirlenmesinde;

- Mardin'in ekonomisini canlandıran ve çeşitlendiren,
- Mardinlinin yaşam kalitesini artıran,
- Kentsel ve kırsal çevrenin iyileştirilmesini sağlayan,
- Kültürel ve doğal çevreyi koruyan,
- İşbirliklerini önemseyen,
- Yerleşmeyi teşvik eden

ilkeler önem kazanmıştır. Kısaca, stratejik hedefler, farklı ve özel coğrafyanın sağladığı imkanların fırsata dönüştürülmesini gözetmektedir.

Kelkit Havza Birliği Yol Haritası: ÇEKÜL öncülüğünde, kamu, özel ve sivil birikteliği ile oluşturulan Kelkit Platformu (daha sonra **Kelkit Havza Birliği**) aracılığıyla, Gümüşhane Kelkit'ten doğan ve Tokat'ta Yeşilirmak ile birleşen Kelkit Irmağı boyunca, 5 kent ve 15 belde yerleşim merkezini kapsayan bir ekonomik kalkınma hareketi başlatılmıştır.

Havza coğrafyası içinde bulunan çeşitli ölçekteki kentsel ve kırsal yerleşimlerin, hem ekonomik hem de mekansal olarak tek başlarına çözmelerinin zor olduğu sorunlarını, havza ölçeğinde ele almayı amaçlamaktadır. Bir platformda bir araya gelen kamu, özel ve sivil örgüt temsilcilerinin, **Havza Mastır Planı** çerçevesinde, ortak vizyon, amaç ve

hedefler doğrultusunda ele aldıkları konular, danışma kurulu toplantıları ve yerel forumlarda tartışılmaktadır.

Havza programları; örgütlenme, yöntem ve ürün temelinde ele alınmaktadır. Özellikle kırsal ve kentsel alanlarda; fiziksel, ekonomik ve toplumsal boyutları içeren projeler üretilmeye çalışılmaktadır.

Havza ölçeğinde, planlama ve örgütlenme konularında, yukarıdan-aşağı ve aşağıdan-yukarı karar alma süreçlerinin geliştirilmesi, kararların proje temelinde eyleme dönüşmesi, kentlerimizin geleceği açısından da büyük önem taşımaktadır.

Havza Mastır Planı ile Stratejik Eylem Planı, projelerin geliştirilmesi ve uygulanması konusunda en önemli iki belgeyi oluşturmaktadır. Mastır Plan ve Stratejik Eylem Planı, uzun ve kısa vadeli birtakım strateji ve programları kapsamaktadır.

Bu süreçte önem kazanan birkaç konuya kısaca değinelim:

Birincisi, kentlerin geleceğini belirleyen stratejileri ortaya koyarken, bunun yalnızca kurumsal odaklı değil, **kentsel ve kültürel odaklı** da ele alınması zorunluluğudur.

İkincisi, gerek belediyeler tarafından hazırlanan stratejik planlar, gerekse il özel idareleri ya da kamu kuruluşları tarafından hazırlanan turizm, sanayi vb sektörel stratejik planlar olsun, tümünün paydaşlar tarafından benimsenmesi ve uygulanabilirliğinin sağlanması için, ortak vizyona bağlı bir **entegre stratejik** plana gereksinim vardır. Entegre stratejik plan, tüm paydaşlar tarafından benimsendiği takdirde, o kentin planı haline gelir ve sahiplenme, uygulanabilirlik ve başarı şansı artar.

Üçüncü önemli konu ise **yarışabilirlik**tir. Kentler arası yarışabilirliğin arttığı ve kentlerin artık küresel yarışabilirlik içinde farklı bir vizyon ve misyon

Hedef 1 Ekonomik Kalkınma	Hedef 3 Kültürel ve Doğal Mirası Koruma	Hedef 2 Katılım
Strateji 1.1: Tarım ve hayvancılığın geliştirilmesi Strateji 1.2: Yerel bazı iş geliştirme imkanlarının yaratılması Strateji 1.3: Sektörler arası ilişki kurulması Strateji 1.4: Kültür ve turizm odaklı proje geliştirme,	Strateji 2.1: Havza kirliliğinin uzatılması Strateji 2.2: Kültürel varlıkların korunması Strateji 2.3: Sürdürülebilir çevre Ekonomik Kalkınma	Strateji 3.1: Yerel katılım Strateji 3.2: Paydaşlar arası işbirliği Strateji 3.3: Kapasite geliştirme Strateji 3.4: Yönetim
Proje 1.1: Kırsal ve ekonomik kalkınma Proje 1.2: Kültür balıklığı Proje 1.3: Ekolojik tarım Proje 1.4: Meraların ıslahı Proje 1.5: Doğal kaynakların işletilmesi Proje 1.6: Kent atölyeleri	Proje 2.1: Barışan kentler Proje 2.2: Ağaçlandırma Proje 2.3: Erozyon önleme Proje 2.4: Restorasyon projeleri	Proje 3.1: Stratejik proje ortaklığı Proje 3.2: Yerel forumlar Proje 3.3: Eğitim Proje 3.4: Etkinlikler Proje 3.5: Proje lideri yetiştirme

Kelkit Havza Birliği'nin hedefleri; "ekonomik kalkınma", "kültürel ve doğal mirası koruma" ve "katılım" ana başlıkları altında toplanmıştır. Her hedefin stratejileri ve projeleri ise, birlik yönetim kurulu ve danışma kurulu toplantıları ile yerel forumlarda tartışılarak karara bağlanmaktadır.

Sonuç

Bir politika ve ilkeler demeti olan stratejik planlama anlayışı, kentleşme sürecimizin geleceğine damgasını vuracağı benziyor. Son çıkan yasa ile birlikte, özellikle il özel idareleri ile belediye yönetimlerinin, seçimden itibaren ilk altı ay içinde kurumsal stratejik plan hazırlama zorunluluğunun, bu süreci hızlandırması bekleniyor.

üstlendiği günümüzde, stratejik planların farklılıkları yaratma becerisini göstermesi gerekmektedir.

Dördüncü konu, **sahiplenmedir**. Hazırlanan planlar, kent paydaşlarının görüş ve önerileriyle ne kadar örtüşürse ve plan, paydaşlar ve planı uygulayacak kurum içi yöneticiler tarafından ne kadar benimsenirse, başarı şansı o kadar artacaktır.

Endülüs İzlenimleri-II

Cordoba

Avniye Tansuğ, ÇEKÜL Vakfı

56



Kurtuba Camii'nin "Sütun Ormanı" da denilen sütunlarından bir görünüş...
Kaynak: Wikipedia, Çekim: Timor Espallargas

Cordoba ya da Kurtuba

Endülüs gezimizin ikinci durağı, Roma İmparatorluğu döneminin eski başkenti, 2016'nın Avrupa Kültür Başkenti, içinden geçen Guadalquivir nehri ile ikiye bölünmüş Cordoba ya da Kurtuba oldu... Şehrin hemen hemen tüm yönlendirme levhalarında Cordoba'nın UNESCO ve Dünya Kültür Mirası listesinde yer aldığını belirten mesajlar yer alıyordu. Nitekim 1984'te listeye alınan Cordoba, UNECSO'nun 2006 yılındaki kültürel miras periyodik değerlendirme raporunda <http://whc.unesco.org/en/list/313/documents/> olumlu notlar almış. Örneğin Yönetim Planı'nın 2003'te tamamlandığı ve "çok etkin" olduğu vurgulanmış. Aynı raporda web adresleri verilen "Turizmde Mükemmeliyet Planı", "Cordoba Yerel Turist Kurulu", "Kültürel Miras Gençlik Forumu" yöneticilerinin ve Cordoba Üniversitesi'nin "Cordoba Kent Yönetimi" ile işbirliklerinin altı çizilmiş. Bununla birlikte şehrin tarihi dokusunu tehdit eden riskler arasında turizm ve ziyaretçi artışı da birinci sıraya konmuş...

Kurtuba Camii

Lise öğrenciliği çağımızda, ezberciliğe dayalı bir sistem içinde öğretilmeye çalışıldığı için tarih dersinden doğrusu hiç hoşlanmaz ve tarih öğretmenimizden bu nedenle ödümüz kopar iken, önümüze konan resimler, fotoğraflar, çizimler ile aynı öğretmenin verdiği sanat tarihi derslerinden çok tad alırdık. "Bizim zamanımızda" şimdiki gibi İnternet ve yüz çeşit televizyon kanalı da olmadığı için "görsel" malzemeler etkili ve önemliydi... Herhalde çoğumuzda iz bırakan anıt yapılardan biri de "Kurtuba Camii" idi. "Kurtuba Camii'nin bende ayrı bir yeri de var, "Endülüs Emevileri Sanatı" konulu bir



Kurtuba Camii, Mihrab Kaynak: Wikipedia

sanat tarihi ev ödevinde onu konu alıp, kocaman bir "aferin" almıştım. Ödevin güzel olmasının nedeni, şık bir görsel içermesi ve bunun için kullandığım malzemeydi. Mimar olan ağabeyimin "rapido" kalemini ödünç alıp, bir ansiklopedide, sütunlu avluyu gösteren siyah beyaz bir çizimi, bir "aydinger" kağıda kopyalayıp, kağıdın tersinden kuruboyalarla renklendirmiş, sonra daha genişçe bir kağıda yaptırmıştım. Hatta "bunu ağabeyin yapmıştır" diyenleri ikna etmek için, aynı malzemeyi sınıfa getirip, onların gözü önünde tekrar yapma gibi bir zahmete de katlanmıştım!

Düş kırıklığı...

Yıllar sonra o "Büyük Kurtuba Camii"ni ya da "La Grand Mezquita"yı yerinde görmek çok heyecan vericiydi elbette. Ne var ki içine girer girmez, inanılmaz bir düş kırıklığı yaşadım. Aslında bugünkü Endülüs'te, özgün mimari eserlerin

hemen hepsinin daha sonraki dönemlerde farklı dozlarda kültürel değişimlere uğradığını daha Lizbon'da gözlemlemeye başlamıştık ama doğrusu Kurtuba Camii'nin bu derece garip bir kiliseye dönüştüğünü bilmiyordum. Demek ki bizim lisede öğrendiklerimiz, hep yapının özgün haline ait malzemelere dayalı imiş.

Kırk yıllık Kani, olur mu hiç Yani?

Öğrendik yeniden! İlk yapılışı 785 yılı olup, daha sonraki yıllarda Emevi hükümdarların yaptırdığı çeşitli eklemelerle 175 metre uzunluk, 134 metre



Kurtuba Camii, Minarenin üzerine giydirilen katedral kulesi... Kaynak: Wikipedia, Einwohner

genişlik, çift kemerli 1419 adet sütun, 20 kapı, 19 iç yoluyla muazzam bir yapıya dönüşen cami, 1236'da Endülüs'ü ele geçiren İspanyollar tarafından, önce ufak tefek değişikliklerle kilise olarak tam üç yüzyıl boyunca kullanılmış. 16. yüzyıl başlarında İspanya'da dinin iyice hakim olduğu yönetim, bu camiyi yıkıp yerine katedral yapılmasını istemiş. Biraz halkın itirazı biraz da Kutsal Roma İmparatoru V. Charles'ın muhalefeti üzerine yıkımdan vazgeçilmiş ama caminin içine de bir Gotik şapel sokulmuş! Bu yapılırken yapının ortasındaki sütunlar kaldırılmış. "Şapel için ortada boşluk lazım" diye o sütunlar yokedilince, geriye son derece dengesiz bir yapı kalmış. Buna hristiyan kültürünün iç süslemeleri, heykeller, tablolar ve objeleri, minarelere giydirilen katedral kuleleri de eklenince, o soyut ve "uhrevi" estetiğin nasıl da farklı bir karmaşaya dönüştüğünü görüp, algılamak için uzman olmaya gerek yok. Özgün yapıdan özenle saklanan tek bölüm, -herhalde kullanılan malzemenin

de etkisiyle olsa gerek-, altın mozaikler, değerli taşlar, fildişi parçalarıyla, yüzeylerinden ışıklar fıskıran "mihrap" olmuş.

Neyse ki Kurtuba Camii/Katedrali de şimdi Cordoba şehrinin tarihi dokusu bağlamında UNESCO Dünya Kültürel Miras listesine alındığından, daha fazla metamorfoza uğrama ihtimali yok gibi...

Fas'ı görmeden Endülüs'e gitmeyin!

Ünlü M.I.T Üniversitesi'nin, Ağa Han Vakfı desteğiyle mimarlar, planlamacılar, şehirciler, korumacılar ve öğrenciler için İnternet'te sürdürdüğü "ArchNet"



Kurtuba Camii – Dış cephe restorasyonu Fotoğraf: A.Tansuğ

dijital kütüphanesindeki <http://archnet.org/library/sites/one-site>.

jsp?site_id=31 "Büyük Kurtuba Camii" sayfalarında bu yapı hakkında

ayrıntılı bilgi edinmek ve yüzlerce görsel malzemeyi incelemek mümkün.

Mümkün olmayan ne? Yönetimlere zaman zaman hakim olan bu tür kültürel hoşgörüsüzlükleri ve kültür mirasına reva görülen vandalizmi anlayabilmek.

UNESCO <http://whc.unesco.org/en/list/313/video> aynı yapı içinde bir

cami ve bir katedralin bir arada varoluşunu "dinsel hoşgörü örneği" olarak nitelendirse de...

Esasen ne dijital kütüphaneler, ne eskiden kalma ya da uzaktan edinilmiş kitabı bilgiler, bir yeri, bir yapıyı, bir eseri kendi gözlemlerinizle görmeyi tutuyor. Bu Endülüs mimarisi için de böyle. Bugün bu mimarinin özgün biçimiyle Fas'ta yaşıyor. Geçen yıl, Yerel Kimlik'in 18. sayısında da değinildiği gibi, Fas, doğru kültürel koruma politikalarında hiç de boş durmamış, Avrupa Birliği'nin Akdeniz ülkeleriyle ilişkilerini güçlendirmek amacıyla başlatılan "Avrupa-Akdeniz Mirası" www.euromedheritage.net/index.php) projesinin çeşitli aşamalarında etkin yer almış. Fas'ın katıldığı "Erken İslam ve Bizans" <http://www.byzantiumearlyislam.net/> projesi de bunlardan biri. Dolayısıyla Fas'taki özgün dokuyu ve eserleri görmeden, Endülüs'te neyin nasıl değiştirildiğini anlamak zor.

O yüzden, önce Fas'ı görüp, sonra Endülüs'e gitmeli...

AĞIRNASLILAR MİMAR SİNAN'I UNUTMUYOR

Tarihi Kentler Birliği üyesi Ağırnas Belediyesi her yıl, Mimar Sinan'ın ölüm yıldönümü olan 9 Nisan tarihinde başlayan "Mimar Sinan Günleri" etkinlikleri düzenliyor. ÇEKÜL Vakfı'nın da



desteklediği ve her yıl büyük ilgi gören etkinlikleri, bu yılda çok sayıda davetli izledi. Belediye Başkanı Mehmet Osmanbaşıoğlu'nun içten katkılarıyla hazırlanan etkinliklerde Ağırnas halkı, Başkanlarını yalnız bırakmadı ve tüm etkinlikleri takip ederek konukları ağırladı. Aralarında Tarihi Kentler Birliği ve Kayseri Büyükşehir Belediye Başkanı Mehmet Özhasaki ile TKB Danışma Kurulu ve ÇEKÜL Vakfı Başkanı Prof. Dr. Metin Sözen'in de yer aldığı davetiler, önce açılış töreninde birer konuşma yaptı. Ağırnas Belediye Başkanı Mehmet Osmanbaşıoğlu konuşmasında, Ağırnas'ın gelişmeye devam ettiğini söyleyerek, Tarihi Kentler Birliği'nin ve ÇEKÜL Vakfı'nın Ağırnas'a katkılarının büyük olduğunu vurguladı. Özhasaki ve Sözen de konuşmalarında, Sinan'ın tün dünyanın tanınması gereken bir mimar olduğunu vurgulayarak, etkinliklerin daha evrensel düzeyde yapılmasının vaktinin geldiğine dikkat çekti.

"Kardeş Kent" Protokolü de imzalandı

Tören sırasında, Sinan eserlerinin bulunduğu illerle "Kardeş Kent" çalışması yürütecek olan Ağırnas Belediyesi, ilk protokolünü Büyükçekmece Belediyesi ile konukların önünde imzaladı. Kayseri



Büyükşehir Belediye Başkanı ve Kayseri Valisi de protokole şahitlik etti. İki Belediye bundan sonra, hem Mimar Sinan hakkında hem de kentlerindeki diğer çalışmalar hakkında görüş alışverişi yapacak.

Sinan'a Saygı Fotoğraf Yarışması Sergisi Ağırnas'taydı

ÇEKÜL Vakfı'nın yürüttüğü "Sinan'a Saygı" projesi kapsamında düzenlenen "Sinan Eserleri Fotoğraf Yarışması"na katılan eserlerden hazırlanan bir seçki Ağırnas'ta da sergilenmeye başladı. Sergi açılışından önce, üç kategorinin birincileri Uygur Korça, Muhsin Divan ve Aydın Mızrak'a Ağırnas Belediyesi tarafından hazırlanan ödüller takdim edildi. Mimar Sinan Günleri programı kapsamında açılış yapılan sergi, konukların büyük beğenisini topladı.

Etkinlik kapsamında Mimar Sinan Evi ile birlikte, Ağırnas'taki Çıracılık Okulu, Agios Prokypios Kilisesi/ Kültür Sanat Müzesi ve Tarihi Belediye Binası gezildi. Ağırnaslı Kültür Elçisi çocuklar, davetlilerle yakından ilgilenerken, kentleri hakkında bilgiler verdi. Gezi sonrasında Belediye Binası Bahçesinde yöresel bulgur pilavı ikramı yapıldı.

Etkinlik programı Kayseri'de Mimarlar Odasının hazırladığı "Sinan'dan Bugüne Kamu Mimarlığı: Devlet ve Uygarlık" konulu afiş yarışması sergisinin açılışı ve Oktay Ekinci'nin aynı konulu semineriyle devam etti. Katılımcılar ayrıca, Kayseri Kent ve



Mimar Sinan Müzeleri'ni de gezme fırsatı buldu.

Sinan Gönüllüleri de Ağırnas'taydı

"Sinan'a Saygı Projesi" gönüllüleri de Mimar Sinan'ın doğduğu kenti görmek, onun yaşamının izini sürmek, Sinan'ı biraz daha anlayabilmek için Ağırnas ve Kayseri'de ki etkinliklere katıldı. Gönüllüler, Mimar Sinan Evi'ni ve Kayseri'deki Sinan Eserlerini inceleyerek, ÇEKÜL Vakfı'ndaki "Sinan Envanteri" için veri topladı.

KASTAMONU GELECEK VİZYONUNU BELİRLİYOR

20-23 Mart tarihleri arasında, Tarihi Kentler Birliği Danışma Kurulu Başkanı ve ÇEKÜL Vakfı Başkanı Prof. Dr. Metin Sözen başkanlığında, "Kastamonu İli ve İlçeleri Vizyon Belirleme ve İnceleme Toplantısı ve Gezisi" yapıldı.

Toplantı öncesinde yapılan inceleme gezisi kapsamında, Kastamonu, Araç, Küre, Abana, Abdal Hasan Köyü, İnebolu ve Tosya'nın kültürel ve tarihi dokuları incelendi. İnceleme gezileri, Kastamonu Valisi Nurullah Çakır, ilçe kaymakamları ve belediye başkanları ile ÇEKÜL temsilcilerinden oluşan bir heyetle birlikte yapıldı.

Üç gün süren yoğun bir programla gerçekleşen gezinin ardından, Kastamonu Valisi Nurullah

Çakır'ın başkanlığında, incelemeye katılanların bulunduğu bir toplantı düzenlendi ve toplantı sonucunda detaylı bir değerlendirme raporu hazırlandı. Kastamonu ve çevresinin vizyonunu oluşturan değerlerin yeniden gözden geçirildiği



toplantıda, Kastamonu'da daha önce yapılan çalışmalar da değerlendirildi. Kastamonu ve çevresi için yeni stratejiler, hedefler ve vizyon belirleme çalışmalarının başlatılmasına karar verildi.

Kenti kent yapan temel öğeleri koruma çabası kapsamında, **kale-çarşı-mahalle** kavramlarının Kastamonu'da öne çıkarılması düşünüldükçe, bu çalışmaların evden, sokak ve mahalle boyutuna taşınması, aynı zamanda köy-kasaba-kent boyutunda değerlendirilmesi planlandı.

Kastamonu'da, **Kamu-özel-yerel-sivil birlikteliğine** dayalı bir anlayışla, kentsel dokunun bütünü korunarak, **müze kent** kavramına ulaşılması için çalışmalar yürütülecek. Kastamonu **kurumsal kimlik çalışması, envanter ve vizyon çalışmalarının** 2009 yılına kadar bitirilmesi planlanıyor. Kastamonu'da yapılacak çalışmaların ilçe ve köylerle eşgüdüm içinde yürütülmesi sağlanacak. İlçelerdeki **kent müzelerinin** biran önce hayata geçirilmesi ise hazırlanan raporda ön plana çıkan en önemli hedefler arasında yer alıyor. Bu doğrultuda Araç, Taşköprü ve Tosya ilçeleri kent müzelerine kavuşacak.

KÜLTÜR ELÇİLERİ TÜM ANADOLU'YA YAYILIYOR

Türkiye'nin bellibaşlı kentlerindeki Kültür Elçileri'nin sayıları her geçen gün artmaya devam ederken, Gaziantep, Niğsar ve Ordu'da da "Kültür Elçileri" heyecanı yaşandı. "Kentler Çocuklarındır" 2008



Kültürel Eğitim Programı, yerel yönetimlerin, üniversitelerin ve sivil toplum örgütlerinin desteğiyle, tüm ülkeyi kapsayacak şekilde devam ediyor.

Eğitim programından geçen öğrenciler, kentlerindeki arkeolojik, doğal, tarihi ve kültürel varlıklarla ilgili bilgiler alıyor, geziler yapıyor ve kentlerini tanıyorlar. Gönüllü üniversite öğrencilerinin kolaylaştırıcılığında yürütülen programla, yereldeki konu uzmanları, çocukların etkin katılımını sağlayan bir eğitimi gerçekleştiriyorlar.

Eğitimlerin ardından "Kültür Elçisi" sertifikası alan çocuklar, oluşturdukları komiteler ile kentlerinde bir araya gelmeye ve çeşitli etkinlikler yapmaya devam ediyor.

Gaziantep Kültür Elçileri Sertifika Töreni ise, 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı gibi anlamlı bir günde yapıldı. Çocuklar sertifikalarını, Gaziantep inceleme gezisi nedeniyle kentte

bulunan ÇEKÜL Vakfı Başkanı Prof. Dr. Metin Sözen'in elinden aldı. İki bayramı bir arada yaşayan kültür elçileri, stadyumda yapılan ve şenlik havası içinde geçen bayram törenine de katıldı. Kültür Elçileri, "Kentler Çocuklarındır" amblemlili tişörtleriyle geçit töreninde yoğun alkış topladı. Töreni, Metin Sözen ve beraberindeki heyet de coşkuyla izledi.

AMASYA, BİLİM VE KÜLTÜR KENTİ OLMA YOLUNDA

Şubat ayında Amasya'da, ÇEKÜL Vakfı Başkanı Prof. Dr. Metin Sözen önderliğinde yapılan inceleme gezisi ve toplantının ardından, kent kamusal ve yerel yöneticileri, üniversite rektörü ve diğer temsilcilerinden oluşan bir heyet, 25 Nisan Cuma günü ÇEKÜL Vakfı'nı ziyaret ederek, bugüne kadar yapılan çalışmalarını paylaştı ve gözden geçirdi. Şubat ayındaki inceleme gezisinde yapılan planlama toplantısında, kentteki önemli tarihi yapılardan olan Saraydüzü Kışlası, Amasya Kültür ve Sanat Evi, Taşhan, Boraboy gibi yapıların korunup işlevlendirilmesi, Yalıboynu'nun çevre düzenlemesinin yapılması, Şehzadeler Müzesi'nin boyutlandırılması noktalarında ve Belediye, Valilik ile Üniversite'nin ortak bir kurumsal kimlik çalışması yapmaları konusunda ilke kararları alınmıştı.

Bu kararlar doğrultusunda iki aydır yoğun çalışma yürüten kent temsilcileri, ÇEKÜL Vakfı ziyaretleri sırasında kurumsal kimlik çalışması ile ilgili değerlendirmelerde bulundu. Amasya Valiliği Mehmet Celalettin Lekesiz, Amasya Belediye Başkanı İsmet Özarslan ve Amasya Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Zafer Eren ve beraberindeki heyet, ÇEKÜL Vakfı Başkanı Prof. Dr. Metin Sözen ve ÇEKÜL Vakfı Yönetim Kurulu üyeleri Hasan Özgen ve Faruk Göksü'dan, Amasya'nın bilim, kültür ve sanat kenti olarak tanıtılması yönünde tavsiyeler aldı.

SIRA NO	BELEDİYE BAŞKANI	BELEDİYESİ	İLİ	ALAN TEL KODU	FAKS
1	ŞEVKET YAZGAN	Abana Belediyesi	Kastamonu	366 564 11 65	564 10 18
2	AYTAÇ DURAK	Adana Büyükşehir Belediyesi	Adana	322 454 19 11	454 37 87
3	ABDULLAH KAPTAN	Afyon Belediyesi	Afyon	272 215 22 53	212 09 74
4	MEHMET OSMANBAŞOĞLU	Ağırnas Belediyesi (Melik Gazi)	Kayseri	352 293 23 15	293 23 13
5	VEDAT ERASLAN	Ağlasun Belediyesi	Burdur	248 731 26 64	731 26 42
6	MEVLÜT GÜLMEZ	Ahlat Belediyesi	Bitlis	434 412 41 13	412 41 17
7	ŞEFİK TÜRKMEN	Akçaabat Belediyesi	Trabzon	462 227 13 00	227 13 11
8	KENAN YÜCESOY	Akdeniz Belediyesi	Mersin	324 336 65 83	336 40 16
9	NEVZAT PALTA	Aksaray Belediyesi	Aksaray	382 213 10 59	213 15 73
10	OSMAN SALİH ÇELİKEL	Akseki Belediyesi	Antalya	242 678 10 08	678 12 66
11	MUSTAFA BALOĞLU	Akşehir Belediyesi	Konya	332 813 29 06	812 68 15
12	HÜSEYİN SAYKAN	Alacahüyük Belediyesi	Çorum	364 422 75 15	422 75 17
13	AV. HASAN SİPAHİOĞLU	Alanya Belediyesi	Antalya	242 513 10 02	513 05 02
14	VEYSEL TİRYAKİ	Altındağ Belediyesi	Ankara	312 311 89 73	309 19 19
15	İSMAİL AYNUR	Altınoluk Belediyesi	Balıkesir	266 396 15 64	396 15 54
16	ALİ YILDIRIM	Amasra Belediyesi	Bartın	378 315 10 81	315 19 86
17	İSMET ÖZARSLAN	Amasya Belediyesi	Amasya	358 218 80 14	218 32 86
18	SUPHİ ALP	Anamur Belediyesi	Mersin	324 814 11 15	814 20 20
19	MELİH GÖKÇEK	Ankara Büyükşehir Belediyesi	Ankara	312 384 33 00	384 09 64
20	MEHMET YELOĞLU	Antakya Belediyesi	Hatay	326 213 59 51	214 91 99
21	MENDERES TÜREL	Antalya Büyükşehir Belediyesi	Antalya	242 241 22 81	249 52 75
22	BAHTİYAR YAŞAR	Araç Belediyesi	Kastamonu	366 362 10 12	362 12 19
23	FUAT SÜME	Arsuz Belediyesi	Hatay	326 643 33 34	643 20 72
24	MUSTAFA KÖRÜKÇÜ	Avanos Belediyesi	Nevşehir	384 511 40 64	511 40 65
25	İLHAMİ ORTEKİN	Aydın Belediyesi	Aydın	256 226 63 52	226 63 22
26	MUHSİN ÇELEBİ	Aydınlar Belediyesi	Siirt	484 461 20 07	461 23 10
27	H.BÜLENT TÜRKÖZEN	Ayvalık Belediyesi	Balıkesir	266 312 10 21	312 32 19
28	FATİH KAYA	Bahçeli (Bor) Belediyesi	Niğde	388 332 20 11	332 20 29
29	MEHMET KILIÇER	Balaban Belediyesi	Darende-Malatya	422 635 60 04	635 64 35
30	AHMET ALTINTEL	Bartın Belediyesi	Bartın	378 227 02 29	227 40 13
31	SELAHATTİN GÜRKAN	Battalgazi Belediyesi	Malatya	422 841 30 01	841 30 50
32	MEHMET BALCI	Beçin Belediyesi	Muğla	252 515 04 01	515 00 05
33	RAŞİT ÜRPER	Bergama Belediyesi	İzmir	232 633 10 40	633 20 12
34	İBRAHİM ÖZTÜRK	Besni Belediyesi	Adıyaman	416 318 10 09	318 12 21
35	İSMAİL ÜNAL	Beşiktaş Belediyesi	İstanbul	212 280 48 00	280 48 02
36	OSMAN GÜNGÖR	Beymelek Belediyesi	Kale-Antalya	242 872 11 10	872 11 14
37	MANSUR YAVAŞ	Beyazır Belediyesi	Ankara	312 762 25 10	763 13 58
38	DAVUT UZUNER	Bigadiç Belediyesi	Balıkesir	266 614 12 09	614 33 13
39	SELİM YAĞCI	Bilecik Belediyesi	Bilecik	228 212 10 42	212 18 02
40	ABDÜLKADİR YÜKSEL	Birecik Belediyesi	Şanlıurfa	414 652 10 07	652 13 92
41	M. CUMHUR ŞENER	Birgi (Ödemiş) Belediyesi	İzmir	232 531 50 04	531 51 77
42	CEVDET ÖZDEMİR	Bitlis Belediyesi	Bitlis	434 226 59 11	226 59 12
43	MAZLUM AĞAN	Bodrum Belediyesi	Muğla	252 316 12 14	316 49 13

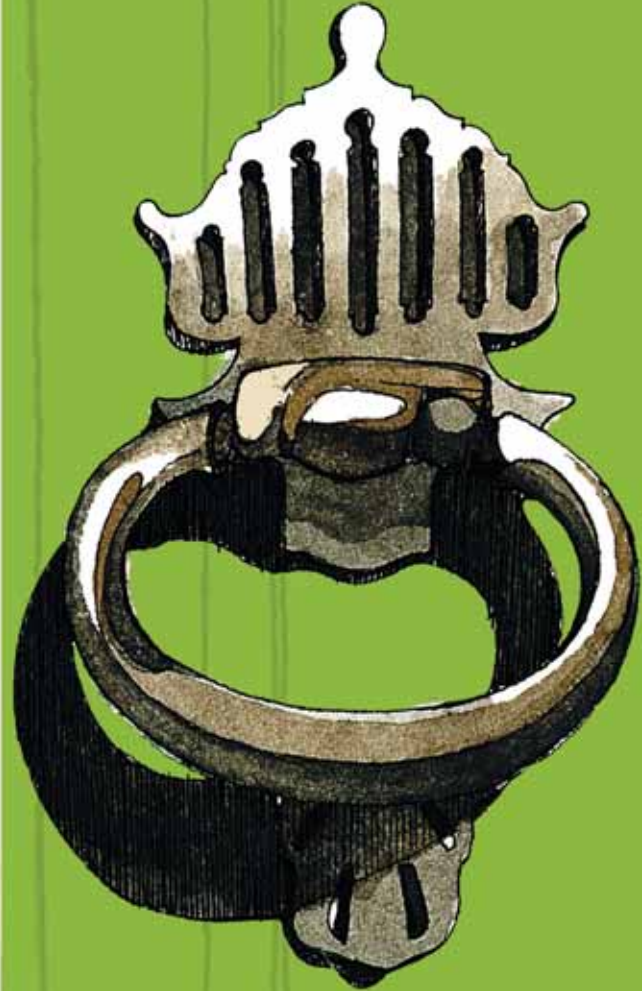
44	A.RIZA SOYSAL	Boğazkale Belediyesi	Çorum	364	452 20 21	452 20 21
45	AHMET HELVACI	Bolvadin Belediyesi	Afyon	272	612 52 34	612 48 29
46	MEHMET ERMİŞ	Boyabat Belediyesi	Sinop	368	315 10 01	315 30 18
47	MUSTAFA ŞEVİK	Buldan Belediyesi	Denizli	258	431 35 83	431 30 08
48	SEBAHATTİN AKKAYA	Burdur Belediyesi	Burdur	248	233 16 51	233 53 94
49	FİKRET AKOVA	Burhaniye Belediyesi	Balıkesir	266	412 64 50	412 10 06
50	HİKMET ŞAHİN	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Bursa	224	223 50 41	225 18 16
51	AHMET YAŞAR TOKTAŞ	Bünyan Belediyesi	Kayseri	352	712 10 40	712 19 47
52	SAMİ BAYIRBAŞI	Büyükbürüngüz Belediyesi	Kayseri	352	295 42 95	295 43 50
53	DR. HASAN AKGÜN	Büyükçekmece Belediyesi	İstanbul	212	883 29 96	883 69 68
54	AYDIN BUDAK	Cizre Belediyesi	Şırnak	486	616 17 58	616 85 13
55	ÜLGÜR GÖKHAN	Çanakkale Belediyesi	Çanakkale	286	217 54 02	217 12 28
56	İRFAN DİNÇ	Çankırı Belediyesi	Çankırı	376	212 14 00	213 25 05
57	TURAN ATLAMAZ	Çorum Belediyesi	Çorum	364	225 08 10	212 38 00
58	KADİR ER	Daday Belediyesi	Kastamonu	366	616 10 05	616 22 94
59	M.EROL KARAKULLUKÇU	Datça Belediyesi	Muğla	252	712 30 98	712 34 92
60	NİHAT ZEYBEKÇİ	Denizli Belediyesi	Denizli	258	265 21 37	242 10 79
61	RAMAZAN KAPAR	Derik Belediyesi	Mardin	482	251 30 24	251 30 39
62	RECEP ÖZKAN	Develi Belediyesi	Kayseri	352	621 60 41	621 24 74
63	MÜMTAZ ALİUSTAOĞLU	Devrekani Belediyesi	Kastamonu	366	638 10 13	638 13 14
64	MEHMET GÜRESİNLİ	Divriği Belediyesi	Sivas	346	418 11 13	418 10 02
65	AV.OSMAN BAYDEMİR	Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi	Diyarbakır	412	221 13 18	223 45 00
66	MUKADDES KUBİLAY	Doğubayazıt Belediyesi	Ağrı	472	312 64 03	312 63 99
67	SELÇUK DULKADİROĞLU	Dulkadirli Belediyesi	Kırşehir	386	226 21 10	226 20 75
68	HAMDİ SEDEFÇİ	Edirne Belediyesi	Edirne	284	213 50 11	212 09 94
69	YUNUS BOZBEY	Edremit Belediyesi	Balıkesir	266	373 44 24	374 40 06
70	M.SÜLEYMAN SELMANOĞLU	Elazığ Belediyesi	Elazığ	424	218 10 05	212 28 82
71	HÜSEYİN YAPICI	Elmalı Belediyesi	Antalya	242	618 67 01	618 12 78
72	AHMET YENİHAN	Erbaa Belediyesi	Tokat	356	715 10 19	715 11 47
73	MUSTAFA ERTUĞRUL	Erciyes Belediyesi	Kayseri	352	424 25 15	424 25 13
74	MEHMET ŞEREFLİOĞLU	Erkilet Belediyesi	Kayseri	352	344 05 20	344 05 23
75	AHMET KÜÇÜKLER	Erzurum Büyükşehir Belediyesi	Erzurum	442	233 01 80	233 02 20
76	EKREM TAŞKESDİK	Eskigediz Belediyesi	Kütahya	274	423 01 15	423 07 03
77	YILMAZ BÜYÜKERŞEN	Eskişehir Büyükşehir Belediyesi	Eskişehir	222	231 10 90	220 42 35
78	AHMET GENÇ	Eyüp Belediyesi	İstanbul	212	612 20 01	544 00 02
79	MUSTAFA DEMİR	Fatih Belediyesi	İstanbul	212	534 80 20	532 53 71
80	NAİL DÜLGEROĞLU	Finike Belediyesi	Antalya	242	855 11 02	855 32 25
81	GÖKHAN DEMİRAĞ	Foça Belediyesi	İzmir	232	812 11 27	812 24 22
82	ASIM U. GÜZELBEY	Gaziantep Büyükşehir Belediyesi	Gaziantep	342	211 12 00	211 12 53
83	HURŞİT YÜKSEL	Giresun Belediyesi	Giresun	454	216 21 82	216 33 27
84	ETHEM ŞAHİN	Gölyazı Belediyesi	Bursa	224	485 50 36	485 51 25
85	FEVZİ GÜNAL	Göreme Belediyesi	Nevşehir	384	271 21 21	271 21 24
86	ABDÜLKADİR YILMAN	Göynük Belediyesi	Bolu	374	451 60 20	451 24 54
87	MUSTAFA CANLI	Gümüşhane Belediyesi	Gümüşhane	456	213 10 10	213 73 52
88	HASAN YILMAZ	Güneşli İlk Kademe Belediyesi	Kayseri	352	292 23 64	292 23 65
89	KUDRET ÖZEŞ	Güzelyurt Belediyesi	Aksaray	382	451 20 19	451 20 36

90	H. HÜSEYİN MÜLAZIMOĞLU	Halkapınar Belediyesi	Konya	332	771 20 20	771 21 98
91	HİKMET KARAALİ	Harbiye Belediyesi	Hatay	326	231 43 45	231 43 42
92	İBRAHİM ÖZYAVUZ	Harran Belediyesi	Şanlıurfa	414	441 20 75	441 25 58
93	ABDULVAHAP KUSEN	Hasankeyf Belediyesi	Batman	488	381 20 14	381 22 49
94	ZEKERİYA KARAYOL	İncesu Belediyesi	Kayseri	352	691 33 13	691 33 86
95	İDRİS GÜLEÇ	İnebolu Belediyesi	Kastamonu	366	811 45 00	811 32 32
96	ORHAN ÖZTÜRK	İskilip Belediyesi	Çorum	364	511 60 62	511 60 20
97	AZİZ KOCAOĞLU	İzmir Büyükşehir Belediyesi	İzmir	232	484 21 55	483 80 73
98	KADRI ÖNYILMAZ	İznik Belediyesi	Bursa	224	757 10 10	757 29 10
99	SELAMİ ÖZTÜRK	Kadıköy Belediyesi	İstanbul	216	414 38 53	414 38 56
100	MUSTAFA POYRAZ	Kahramanmaraş Belediyesi	Kahramanmaraş	344	223 50 72	221 34 73
101	SÜLEYMAN TOPÇU	Kale Belediyesi	Antalya	242	871 51 28	871 36 61
102	MUSTAFA ŞALVARLI	Kalkan Belediyesi	Antalya	242	844 31 31	844 30 36
103	EMİN METE	Karacasu Belediyesi	Aydın	256	441 20 11	441 23 14
104	HALİL POSBİYİK	Karadeniz Ereğli Belediyesi	Zonguldak	372	323 28 40	323 28 49
105	ALİ KANTÜRK	Karaman Belediyesi	Karaman	338	213 46 16	212 30 46
106	MEHMET MUGAYITOĞLU	Karapınar Belediyesi	Konya	332	755 10 63	755 25 16
107	NAİF ALİBEYOĞLU	Kars Belediyesi	Kars	474	212 39 42	223 21 55
108	TURHAN TOPÇUOĞLU	Kastamonu Belediyesi	Kastamonu	366	214 11 53	214 99 83
109	HALİL KOCAER	Kaş Belediyesi	Antalya	242	836 10 20	836 10 30
110	ABDULLAH ÇEKİÇ	Kaymaklı Belediyesi	Nevşehir	384	218 21 60	218 20 03
111	MEHMET ÖZHASEKİ	Kayseri Büyükşehir Belediyesi	Kayseri	352	222 49 19	222 67 20
112	ŞÜKRÜ BALCI	Kemah Belediyesi	Erzincan	446	511 20 06	511 26 59
113	MUSTAFA HAZNEDAR	Kemaliye Belediyesi	Erzincan	446	751 20 16	751 25 52
114	İBRAHİM ÜNAL	Kemerhisar Belediyesi	Niğde-Bor	388	329 20 50	329 32 86
115	HALİM ÇAKIR	Kırşehir Belediyesi	Kırşehir	386	213 10 23	213 44 87
116	İBRAHİM KARAOŞMANOĞLU	Kocaeli Büyükşehir Belediyesi	İzmit	262	321 31 40	322 39 78
117	A. MUZAFFER TUNÇAÇ	Konak Belediyesi	İzmir	232	489 49 18	489 49 20
118	TAHİR AKYÜREK	Konya Büyükşehir Belediyesi	Konya	332	235 46 00	221 15 76
119	KAZIM ÖZGAN	Kozan Belediyesi	Adana	322	515 58 00	515 84 13
120	HALİL GÜLCÜ	Kula Belediyesi	Manisa	236	816 70 01	816 70 02
121	FUAT AKDOĞAN	Kuşadası Belediyesi	Aydın	256	614 10 03	614 15 80
122	ÜNAL ŞAHİN	Kuruköprü Belediyesi	Kayseri	352	423 32 60	423 33 68
123	DURŞUN HAMDİ ÖZ	Kuyucak Belediyesi	Antalya	242	673 50 03	673 52 28
124	LİNA CİLLİ	Küçükdalyan Belediyesi	Hatay	326	225 01 23	225 22 50
125	MUSTAFA İÇA	Kütahya Belediyesi	Kütahya	274	223 60 36	223 60 44
126	H. CEMAL AKIN	Malatya Belediyesi	Malatya	422	326 55 55	323 29 50
127	M. TAHİR KAHRAMANER	Malazgirt Belediyesi	Muş	436	511 21 17	511 41 69
128	BÜLENT KAR	Manisa Belediyesi	Manisa	236	231 45 80	234 15 17
129	METİN PAMUKÇU	Mardin Belediyesi	Mardin	482	212 13 48	212 21 36
130	NURAN ATLI	Mazıdağı Belediyesi	Mardin	482	511 10 11	511 10 09
131	DR. MEMDUH BÜYÜKKILIÇ	Melikgazi Belediyesi	Kayseri	352	222 90 20	222 92 75
132	Ö. HAKAN DEMİRİSOY	Mezitli Belediyesi	Mersin	324	358 10 05	357 00 42
133	ŞEHMUS NASIROĞLU	Midyat Belediyesi	Mardin	482	462 25 24	462 29 60
134	FEVZİ TOPUZ	Milas Belediyesi	Muğla	252	512 51 11	512 80 29
135	NAIL ŞAHAN	Mimarsinan Belediyesi	Kayseri	352	294 20 02	294 23 77

136	EROL DEMİRİSAR	Mudanya Belediyesi	Bursa	224	544 78 00	544 16 57
137	METİN SOYGÜR	Mudurnu Belediyesi	Bolu	374	421 31 99	421 34 47
138	OSMAN GÜRÜN	Muğla Belediyesi	Muğla	252	214 15 43	212 07 18
139	MUSTAFA ÖZER	Mustafapaşa Belediyesi	Ürgüp-Nevşehir	384	353 50 01	353 55 00
140	SELAHATTİN ARSLAN	Mut Belediyesi	İçel	324	774 27 27	774 23 39
141	HASAN ÜNVER	Nevşehir Belediyesi	Nevşehir	384	213 12 20	213 19 91
142	MÜMİN İNAN	Niğde Belediyesi	Niğde	388	232 35 55	232 35 68
143	İDRİS ŞAHİN	Niksar Belediyesi	Tokat	356	527 81 51	527 63 70
144	MUSTAFA BOZBEY	Nilüfer Belediyesi	Bursa	224	451 21 50	451 21 24
145	HACI FEVZİ AKDOĞAN	Nizip Belediyesi	Gaziantep	342	517 39 00	517 21 38
146	DR.MEHMET TANHAN	Nusaybin Belediyesi	Mardin	482	415 36 99	415 59 01
147	BURHAN SAKALLI	Odunpazarı Belediyesi	Eskişehir	222	217 30 30	227 96 07
148	ALİ UYANIK	Oğuzlar Belediyesi	Çorum	364	561 70 45	561 21 50
149	SEYİT TORUN	Ordu Belediyesi	Ordu	452	225 01 04	225 01 15
150	YÜCEL YAZICI	Ortahisar Belediyesi	Nevşehir	384	343 32 04	343 30 04
151	HACI ÖMER ATAK	Ortaköy Belediyesi	Çorum	364	491 40 13	491 49 61
152	EMİN SERDAR KURŞUN	Osmancık Belediyesi	Çorum	364	611 99 84	611 85 86
153	M.SELAHATTİN ÇETİNTAŞ	Osmaneli Belediyesi	Bilecik	228	461 41 31	461 40 18
154	RECEP ALTEPE	Osmangazi Belediyesi	Bursa	224	444 16 01	270 70 73
155	A.MAHMUT BADEM	Ödemiş Belediyesi	İzmir	232	544 90 97	545 12 69
156	KAZIM TURAN	Ören Belediyesi	Muğla	252	532 26 47	532 26 47
157	M. SAİT DAĞOĞLU	Palu Belediyesi	Elazığ	424	651 20 04	651 25 82
158	OSMAN AKKULAK	Pamukkale Belediyesi	Denizli	258	272 20 82	272 22 81
159	BEKİR ALTAN	Payas Belediyesi	Hatay	326	755 78 00	755 78 08
161	ŞERAFETTİN PERVANLAR	Pazar Belediyesi	Tokat	356	261 20 15	261 20 23
161	HALİL SARIMEŞE	Pınarbaşı Belediyesi	Kastamonu	366	771 22 42	771 22 43
162	YAKUP ÇELİK	Polatlı Belediyesi	Ankara	312	623 45 45	623 43 29
163	NİHAT CEBECİ	Safranbolu Belediyesi	Karabük	370	712 41 14	712 36 42
164	EŞREF AYVAZ	Savur Belediyesi	Mardin	482	571 21 42	571 20 22
165	HAMİT NİŞANCI	Seferihisar Belediyesi	İzmir	232	743 39 60	743 34 65
166	H.VEFA ÜLGÜR	Selçuk Belediyesi	İzmir	232	892 69 11	892 69 13
167	AZİM ÖZTÜRK	Seyhan Belediyesi	Adana	322	432 89 39	433 49 70
168	OSMAN DELİKKULAK	Side Belediyesi	Antalya	242	753 10 13	753 33 60
169	BAYRAM ALİ ÖNGEL	Silifke Belediyesi	Mersin	324	714 10 05	714 21 86
170	FİKRET KAYA	Silvan Belediyesi	Diyarbakır	412	711 50 81	711 50 48
171	ZEKİ YILMAZER	Sinop Belediyesi	Sinop	368	261 15 10	261 45 06
172	SAMİ AYDIN	Sivas Belediyesi	Sivas	346	221 16 47	221 16 42
173	YAŞAR YURTDAŞ	Sivrihisar Belediyesi	Eskişehir	222	711 38 20	711 45 27
174	HALİL AYDOĞDU	Söğüt Belediyesi	Bilecik	228	361 32 76	361 38 66
175	NECDET ÖZEKMEKÇİ	Söke Belediyesi	Aydın	256	518 23 11	518 20 93
176	FAZİL TÖRÜN	Sultanhisar Belediyesi	Aydın	256	351 32 43	351 32 90
177	ABDULLAH DEMİRBAŞ	Sur Belediyesi	Diyarbakır	412	223 60 62	223 55 51
178	MUSTAFA UYGUN	Süleymaniye Belediyesi	Antalya	242	674 70 92	674 71 54
179	CEMALETTİN AKSOY	Sürmene Belediyesi	Trabzon	462	746 10 65	746 10 67
180	ÖMER CAN	Şahinbey Belediyesi	Gaziantep	342	231 70 31	231 70 40
181	EŞREF FAKİBABA	Şanlıurfa Belediyesi	Şanlıurfa	414	313 16 34	313 32 58

182	MUSTAFA SARIGÜL	Şişli Belediyesi	İstanbul	212	288 98 39	347 47 54
183	RİFAT YILDIRIM	Talas Belediyesi	Kayseri	352	437 00 55	437 22 21
184	TACETTİN ÖZKARAMAN	Taraklı Belediyesi	Sakarya	264	491 20 15	491 20 17
185	BURHANETTİN KOCAMAZ	Tarsus Belediyesi	Mersin	324	613 36 90	613 24 56
186	MUSTAFA GÜNAY	Taşköprü Belediyesi	Kastamonu	366	417 10 58	417 26 21
187	ALİ ŞAHİN	Taşucu Belediyesi	Mersin	324	741 41 69	741 42 55
188	AHMET AYGÜN	Tekirdağ Belediyesi	Tekirdağ	282	258 59 59	261 10 69
189	M. SITKI İÇELLİ	Tire Belediyesi	İzmir	232	512 10 59	511 20 77
190	ADNAN ÇİÇEK	Tokat Belediyesi	Tokat	356	214 11 64	212 07 07
191	SAİT GÜLABACI	Tosya Belediyesi	Kastamonu	366	313 10 09	313 21 93
192	M. VOLKAN CANALIOĞLU	Trabzon Belediyesi	Trabzon	462	321 10 23	321 08 01
193	UĞUR İMREN	Turan Belediyesi Belediyesi	Kayseri	352	296 64 40	296 61 21
194	ALİ GÖZEN	Turhal Belediyesi	Tokat	356	275 10 31	276 11 56
195	MUSTAFA ZUHAL	Uçhisar Belediyesi	Nevşehir	384	219 22 06	219 22 06
196	SELÇUK KARAOSMANOĞLU	Urla Belediyesi	İzmir	232	754 15 22	754 10 09
197	MESUT APAYDIN	Uşak Belediyesi	Uşak	276	215 12 82	215 48 81
198	AHMET ARPACIOĞLU	Ünye Belediyesi	Ordu	452	323 19 41	324 84 05
199	KASIM UĞUR	Ürgüp Belediyesi	Nevşehir	384	341 40 08	341 42 26
200	BURHAN YENİGÜN	Van Belediyesi	Van	432	216 73 40	216 20 08
201	EMRULLAH ÇİN	Viranşehir Belediyesi	Şanlıurfa	414	511 30 17	511 35 82
202	SELÇUK YILMAZ	Vize Belediyesi	Kırklareli	288	318 10 21	318 10 46
203	YAKUP TEZCAN	Yahyalı Belediyesi	Kayseri	352	611 30 07	611 99 11
204	YALÇIN BULGURCU	Yalvaç Belediyesi	Isparta	246	441 24 67	441 50 07
205	MEHMET SOYOĞLU	Yelki Belediyesi	İzmir	232	236 70 03	236 77 23
206	OSMAN YURTSEVEN	Yenifoça Belediyesi	İzmir	232	814 64 16	814 91 86
207	ABDÜLKADİR AKDENİZ	Yeşilhisar Belediyesi	Kayseri	352	651 30 15	651 30 15
208	ÖZGEN KESKİN	Yıldırım Belediyesi	Bursa	224	363 55 00	361 94 51
209	YUSUF BAŞER	Yozgat Belediyesi	Yozgat	354	212 27 22	212 39 23
210	ALİ TURAN	Zeytinbağı (Tirilye) Belediyesi	Bursa	224	563 21 51	563 20 17
211	MURAT AYVALIOĞLU	Zile Belediyesi	Tokat	356	317 50 80	317 13 89
212	MUSTAFA AKSU	Zincidere Belediyesi	Kayseri	352	424 25 26	424 25 28
213	SALİH KINAY	Ziyaret Belediyesi	Siirt	484	565 22 05	565 22 06
214	M.NECİP BÜYÜKASLAN	Adıyaman Belediyesi	Adıyaman	416	216 17 20	216 10 27
215	AHMET MİSBAH DEMİRCAN	Beyoğlu Belediyesi	İstanbul	212	252 77 55	252 11 00
216	PROF.DR.MUZAFFER ERYILMAZ	Çankaya Belediyesi	Ankara	312	458 88 00	431 44 68
217	MEMDUH ÖNAL	Darende Belediyesi	Malatya	422	615 26 75	615 13 76
218	MÜMİN KAMACI	Didim Belediyesi	Aydın	256	811 26 60	811 21 11
219	AHMET ÖZDOĞAN	Ereğli Belediyesi	Konya	332	713 15 18	713 12 40
220	MUSTAFA ÇİFTÇİ	Eyyüpnebi Belediyesi (Viranşehir)	Şanlıurfa	414	529 10 03	529 10 02
221	DR.KADİR TOPBAŞ	İstanbul Büyükşehir Belediyesi	İstanbul	212	455 14 00	455 27 00
222	DR.KAMİL ÖZER	Lapseki Belediyesi	Çanakkale	286	512 10 44	512 10 18
223	MACİT ÖZCAN	Mersin Büyükşehir Belediyesi	Mersin	324	238 16 20	238 16 43
224	YUSUF ZİYA YILMAZ	Samsun Büyükşehir Belediyesi	Samsun	362	431 60 90	435 26 55
225	METİN ÖZKARSLI	Şehitkamil Belediyesi	Gaziantep	342	323 27 27	323 06 30
226	YUSUF TEKE	Tomarza Belediyesi	Kayseri	352	661 29 29	661 51 13
227	OSMAN ÖZER	Vezirköprü Belediyesi	Samsun	362	647 17 31	647 12 74

Koruduğumuz
Her Değer
Geleceğe Açılan
Bir Kapıdır



CEKUL ÇEVRE VE KÜLTÜR DEĞERLERİNİ
KORUMA VE TANITMA VAKFI

Adres: Ekrem Tur Sokak No: 8 Beyoğlu 34435 İSTANBUL
Tel: 0212 249 64 64 / 0212 251 54 44 Faks: 0212 251 54 45
URL: www.sinanasaygi.com E-Posta: sinanasaygi@cekulvakfi.org.tr
URL: www.cekulvakfi.org.tr E-Posta: cekul@cekulvakfi.org.tr